

TEM Työ- ja elinkeinoministeriö
Innovaatiot ja yritysrahoitus -osasto

10.3.2022

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö 10.12.2022, VN/27217/2021

Lausuntoyhteenvedo: Valtioneuvoston periaatepäätös yrittäjyydestä

Valtioneuvoston periaatepäätös yrittäjyydestä (jatkossa yrittäjyyden periaatepäätös) perustuu hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti laadittuun yrittäjyysstrategiaan. Yrittäjyyden periaatepäätös on voimassa vuosina 2022–2027. Yrittäjyysstrategian lisäksi yrittäjyystoimia täydentävät mm. muut hallitusohjelman Elinvoimainen Suomi -kokonaisuuden ohjelmat ja toimenpiteet.

Yrittäjyysstrategian tilannekuvassa on tunnistettu yrittäjyyteen liittyviä haasteita sekä niihin vastaavia strategisista linjauksista. Strategian konkretisoimiseksi on luonnosteltu tiekarttaa seurantamittareineen. Yrittäjyysstrategian tiekartta on myöhemmässä valmistelussa korvautunut yrittäjyyden periaatepäätöksellä. Valtioneuvoston periaatepäätökseen yrittäjyydestä on nostettu valmistelusta keskeisimmät periaatteelliset, poliittisesti linjattavat toimet, joiden toteuttaminen edellyttää jatkuvuutta ja toimia läpi Valtioneuvoston.

Pidemmän aikavälin yrittäjyysstrategian ja yrittäjyyspolitiikkatoimenpiteiden valmistelu on jälleen ajankohtaista toivuttaessa koronapandemiasta ja valmistauduttaessa suureen yritysten toimintaympäristöä muokkaavaan muutokseen; digi-vihreään siirtymään. Toimintaympäristö voi muuttua nopeasti, kuten koronapandemia osoitti ja siksi yritysten on tärkeää varautua myös ennalta-arvaamattomiin kehityskulkuihin huolehtimalla yritysten resilienssistä ja kriisivalmiuksista.

1 Lausuntopyyntö

Lausuntopyyntö Valtioneuvoston periaatepäätökseksi yrittäjyydestä julkaistiin Lausuntopalvelu.fi:ssä 10.12.2021. Lausunnot pyydettiin toimittamaan viimeistään 21.1.2022 mennessä.

Lausunnon antajia pyydettiin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Onko yrittäjyyden periaatepäätöksessä otettu huomioon yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta keskeisimmät asiat?
2. Mitä tulisi erityisesti ottaa huomioon yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa?
3. Ovatko yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi riittävät (toimenpide 6.1.)?
4. Ovatko esitetyt seurantamittarit kattavat yrittäjyyden periaatepäätöksen seuraamiseksi (kohta IV)?
5. Miten voidaan kehittää ministeriöiden välistä poikkihallinnollista yhteistyötä yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseksi?
6. Muut mahdolliset huomiot yrittäjyyden periaatepäätökseen.

2 Saadut lausunnot ja lausuntojen hyödyntäminen

Kaiken kaikkiaan lausuntoja saatiin 66 kpl, lausuntopalvelun kautta 62 kpl ja suoraan Vahvasianhallintaan 2 kpl sekä sähköpostitse 2 kpl. Työterveyslaitokselta saatiin 2 lausuntoa. Lausuntoja saatiin ministeriöiltä ja hallinnonaloilta sekä laajasti sidosryhmiltä:

Lausuntoja saatiin seuraavilta tahoilta:

Akava ry	Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti
AKY - Akavalaiset Yrittäjät ry	Palkansaajien tutkimuslaitos - Työn ja talouden tutkimus LABORE
Ammattiliitto Pro ry	Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
Business Finland Oy	Palvelualojen työnantajat Palta ry.
Elinkeinoelämän keskusliitto EK	Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA	Pohjois-Savon ELY-keskus
Erikoiskaupan liitto Etu ry	Pääomasijoittajat ry
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	Seinäjoen Ammattikorkeakoulu Oy
Etelä-Savon ELY-keskus	Sosiaali- ja terveysministeriö
FIBAN – Finnish Business Angels	Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
Network ry	Startup-säätiö sr.
Finnvera Oyj	STTK ry
Helsingin kaupunki	Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
Invalidiliitto ry	SAK ry
Kasvu Open Oy	Suomen Elinkeino- ja Kehitysyhtiöt
Kauppan liitto ry	SEKES
Keskuskauppakamari	Suomen Kuntaliitto
Kilpailu- ja kuluttajavirasto	Suomen Uusyrityskeskukset ry
Koulutuskuntayhtymä OSAO	Suomen Vammaisyrittäjät ry VamY
Lapin ELY-keskus	Suomen Yrittäjät ry
Liikenne- ja viestintäministeriö	Tampereen kaupunki
Lääkäripalveluyritykset ry	Tampereen yliopisto
Maa- ja metsätalousministeriö	Teknologiateollisuus ry
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto	Tilastokeskus
MTK ry	Turun kaupunki
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry	Turun yliopiston kauppakorkeakoulu
Nuohousalan Keskusliitto ry	Työterveyslaitos (kaksi lausuntoa)
Nuori Yrittäjyys ry	Ulkoministeriö
Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry	Uudenmaan liitto
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Valtioneuvoston kanslia
Opetushallitus	Valtiovarainministeriö
Osuustoiminnan Kehittäjät - Coop Finland ry	Varsinais-Suomen ELY-keskus
Osuustoimintakeskus Pellervo ry	Wolt Enterprises Oy
Oulu Startup Incubator Oy	Ympäristöministeriö

Saatuja lausuntoja tullaan hyödyntämään viimeisteltäessä valtioneuvoston periaatepäätöstä yrittäjyydestä (jatkossa yrittäjyyden periaatepäätös). Lisäksi saatuja lausuntoja hyödynnetään yrittäjyyden periaatepäätöksen toimeenpanon suunnittelussa. Vastausmäärät kysymyksittäin:

Kysymyksen numero	Kysymys	Lausuntojen lukumäärä
Kysymys 1: Periaatepäätöksen kattavuus	Onko yrittäjyyden periaatepäätöksessä otettu huomioon yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta keskeisimmät asiat?	65 (98 %)
Kysymys 2: Erityisesti huomioonotettavat	Mitä tulisi erityisesti ottaa huomioon yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa?	62 (94%)
Kysymys 3: Poikkihallinnollisuus ja koordinaatio	Ovatko yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi riittävät (toimenpide 6.1.)?	60 (90%)
Kysymys 4: Seurantamittarit	Ovatko esitetyt seurantamittarit kattavat yrittäjyyden periaatepäätöksen seuraamiseksi (kohta IV)?	60 (90%)
Kysymys 5: Ministeriöiden välinen yhteistyö	Miten voidaan kehittää ministeriöiden välistä poikkihallinnollista yhteistyötä yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseksi?	51 (77 %)
Kysymys 6: Muut	Muut mahdolliset huomiot yrittäjyyden periaatepäätökseen.	48 (73 %)

Seuraaviin kappaleisiin on koottu saadut lausunnot kysymyksittäin. Saadut lausunnot on ryhmitelty yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitelinjausten mukaisesti. Kokonaiskuvan saamiseksi kannattaa tutustua lausuntoyhteenvedon kaikkiin kysymyksiin, sillä lausunnonantajat ovat saattaneet täydentää vastauksiaan muiden kysymysten vastuksissa. Erityisesti vastaukset kysymyksiin 1 ja 2 sekä 3 ja 5 ovat toisiaan täydentäviä. Lisäksi kuudennessa kysymyksessä vastattiin myös muiden kysymysten aihealueisiin. Lausuntojen runsaan määrän vuoksi lausuntoja on ryhmitelty ja lisäksi lausuntoja on lyhennetty poimimalla niistä ehdotukset yrittäjyyden periaatepäätöksen täydentämiseksi.

Yrittäjyyden periaatepäätöstä on täsmennetty saatujen lausuntojen pohjalta (liitteenä päivitetty yrittäjyyden periaatepäätös). Yrittäjyyden periaatepäätöksen täsmennyksessä ei ole huomioitu toimenpiteitä, ohjelmia tai selvityksiä jotka ovat jo käynnissä, kuten esimerkiksi viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma, kotimaisen omistamisen ohjelma, TKI-tiekartta ja siihen liittyvä parlamentaarinen valmistelu. Erityisesti edellä mainittu koskee työllisyyden edistämisen ministerityöryhmän työtä, joka on parhaillaan käynnissä. Työllisyyden edistämisen ministerityöryhmän linjauksilla on vaikutusta mm. osaavan työvoiman saatavuuteen. Vaikka yrittäjyyden periaatepäätöksellä annetaan valtionhallinnolle ohjeita ja suuntaviivoja asioiden valmistelulle, antaa yrittäjyyden periaatepäätös suuntaviivoja myös alue- ja paikallishallinnolle sekä sidosryhmille, sillä yrittäjyysteema ulottuu yli valtiohallinnon aina sidosryhmiin saakka. Merkittävin yrittäjyyteen vaikuttava ryhmä ovat kuitenkin yrittäjät itse. Näin ollen periaatepäätöksen toimin voidaan pyrkiä vaikuttamaan yrittäjyyden yleisiin toimintaedellytyksiin sikäli, kun niihin voidaan vaikuttaa julkisten hallinnon toimivallalla.

Periaatepäätöksen toiminnallistamiseksi tullaan laatimaan yksityiskohtaisempi toimintasuunnitelma, jossa saatuja lausuntoja tullaan hyödyntämään.

3 Lausuntojen yhteenveto kysymyksittäin

3.1 Kysymys 1: Onko yrittäjyyden periaatepäätöksessä otettu huomioon yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta keskeisimmät asiat?

Lähtökohtaisesti lausunnonantajat pitivät periaatepäätöksen kirjauksia kattavina ja kannatettavina. Huolimatta siitä, että useat lausunnonantajat, jotka vastasivat ensimmäiseen kysymykseen EI, olivat he sitä mieltä, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä on otettu huomioon yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta keskeisimmät asiat. Useat kysymykseen Ei vastanneet halusivat täydentää periaatepäätöksen sisältöjä tärkeiksi pitämillään näkökulmilla. Lausuntopyyntöön 1 kysymykseen vastanneista 49 kpl (75 %, N 65) oli sitä mieltä, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä ei oltu otettu huomioon yrittäjyyden edistämisen keskeisimpiä näkökulmia. Lausunnonantajista 16 kpl (25%, N65) oli sitä mieltä, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä oli otettu huomioon keskeisimmät näkökulmat. Yksi lausunnonantajista jätti vastaamatta kysymykseen.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen linjauksia pidettiin hyvänä ja kattavana:

- Yrittäjyyden periaatepäätöksessä on paljon hyviä linjauksia ja siinä tulee esille tahtotila yrittäjyyden edistämiseksi. (*Erikoiskaupan liitto Etu ry, jatkossa ETU*)
- Kokonaisuutena periaatepäätös on erittäin kattava ja hyvä. (*Seinäjoen Ammattikorkeakoulu Oy, jatkossa SEAMK*)
- Yrittäjyyden periaatepäätös ottaa kattavasti huomioon yrittäjyyden edistämisen näkökulmia. (*Tampereen kaupunki*)
- Yrittäjyyden periaatepäätöksessä on tunnistettu yrittäjyyden edistämiseen vaikuttavia asioita ja toimia sekä toimintaympäristön ennakoitavuuden tärkeys ja poliittisten päätösten vaikutus yritysten toiminta- ja kasvumahdollisuuksiin. (*AKY - Akavalaiset Yrittäjät ry, Akava ry, jatkossa AKY ja Akava*)

Periaatepäätösluonnoksessa kannatettiin erityisesti sitä, että periaatepäätös ulottuu yli hallituskausien ja on poikkihallinnollinen. (*Palvelualojen työnantajat Palta ry, jatkossa Palta, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, jatkossa EK, Teknologiateollisuus ry, jatkossa Teknologiateollisuus, Kasvu Open Oy, jatkossa Kasvu Open*). Tärkeänä pidettiin myös, että periaatepäätöksen seurantaan tullaan perustamaan yrittäjyyden neuvottelukunta. (*Palta, EK*)

Lisäksi lausunnonantajat pitivät tiettyjä luonnoksen sisältöalueita kannatettavina, erityisesti kasvuhakuisuuden vauhdittamista pidettiin tärkeänä:

- On hyvä, että yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitteena on muun muassa lisätä yritysten kasvuhakuisuutta vauhdittamalla yritysten kestävä kasvua, työllistämistä ja uudistumista huomioiden erityisesti digivihreä siirtymä. (*Ympäristöministeriö, jatkossa YM*)
- Yrittäjyyden periaatepäätöksessä on tunnistettu hyvin eri kokoihin yrityksiin sekä yrittäjyyteen liittyviä toimintaympäristön ja osaamisen haasteita ja mahdollisuuksia. Niin ikään yrittäjyyden periaatepäätös nostaa keskiöön skaalautuvaa kasvua ja uudistumista tavoittelevat työnantajayritykset, osaamisen, työllistämisen ja innovaatiot, kansainvälistymisen, asiakaslähtöisyyden ja digivihreän siirtymän sekä omistajanvaihdokset. (*Uudenmaan liitto*)
- Lähtökohta yrittäjyyden tarkastelun kytketymisestä kaikkiin yritysten toimintaan vaikuttaviin politiikkalohkoihin ja kehitystavoitteisiin pidettiin kannatettavana (*EK*)
- Omistajanvaihdosten huomioon ottaminen periaatepäätöksessä (*Teknologiateollisuus*)
- Työnantajayritysten merkityksen painotus sekä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukemisen huomioon ottaminen (*Keskuskauppakamari, jatkossa KKK*)

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kytkeytymistä edeltävään vaiheeseen, yrittäjyysstrategiaan, kommentoitiin seuraavasti:

- Yrittäjyyden periaatepäätös kokonaisuutena edistää osaltaan ansiokkaasti ja johdonmukaisesti yrittäjyysstrategiassa asetettuja tavoitteita ja periaatteita. (*Turun kaupunki*)
- Hyvä, että siinä missä varsinainen yrittäjyysstrategia keskittyi aloittaviin yrityksiin ja yrittäjyyden erityisryhmiin, yrittäjyyden periaatepäätös keskittyy jo enemmän myös kasvuhakuisiin pk- ja midcap-yrityksiin ja näiden yritysten tarpeisiin. (*Uudenmaan liitto*)
- Huomiot aiemassa vaiheessa lausuntokierroksella olleeseen yrittäjyysstrategiaan on huomioitu hyvin. (*Helsingin kaupunki*)

Lausunnoissa myös toivottiin täydennyksiä yrittäjyyden periaatepäätökseen. Saadut lausunnot on ryhmitelty yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitelinjausten mukaisesti. (kappale III, 1-6)

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuus 1. tavoitelinjauksen osalta: Yritysten kasvuhakuisuuden lisääminen vauhdittamalla yritysten kestävä kasvua, työllistämistä ja uudistumista (Erityisesti kaksoishaasteeseen vastaaminen ja digivihreä siirtymä)

Lausunnoissa, jotka kohdistuivat yrittäjyyden periaatepäätöksen ensimmäiseen tavoitelinjaukseen 1. kysymyksen osalta kiinnitettiin huomiota rahoituksen saatavuuteen ja yritystukiin, voin edistämiseen ja kansainvälistymiseen, osaamiseen ja verkostoihin, yrittäjyyskasvatukseen, digivihreään kasvuun sekä kestäväan kasvuun ja pk-yritysten vastuullisuuteen.

Eniten lausunnoissa kiinnitettiin huomiota rahoituksen saatavuuteen ja yritystukiin. Yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi kiinnittää enemmän huomiota kasvuyritysten rahoituksen saatavuuteen. (*Pääomasijoittajat ry, jatkossa Pääomasijoittajat, FiBAN – Finnish Business Angels Network ry, jatkossa FiBAN, Uudenmaan liitto*)

Merkittäväksi pullonkaulaksi kasvuyrityksille tunnistettiin oman pääoman puute. (*FiBAN, Startup-säätiö sr., jatkossa Startup-säätiö*) Uudenmaan liiton mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksestä puuttuvat selkeät toimenpiteet kasvurahoituksen, esimerkiksi oman pääoman ehtoisen rahoituksen, vahvistamiseksi (kohta 2.9). Uudenmaan liiton mukaan oman pääoman ehtoinen kasvurahoitus mahdollistaisi panostukset markkinointiin ja tuotteiden lanseeraukseen uusille markkinoille.

FiBAN:n arvion mukaan yli 90% Suomessa perustettavista startup-yrityksistä ei koskaan saa oman pääoman ehtoista riskirahoitusta. Lisäksi merkittävä osa rahoitusta saavista yrityksistä ei saa tavoittelemansa kokoista rahoitusta. *FiBAN:n* näkemyksen mukaan rahoituksen saatavuutta kasvuyrityksille voidaan parantaa kolmella keinolla: (1) Lisäämällä julkisen sektorin sijoituksia kasvuyrityksiin (julkisen sektorin keinoja lisätä sijoituksia kasvuyrityksiin ovat sijoitukset varhaisen vaiheen pääomasijoitusrahastoihin, suorien sijoitusten tekeminen sekä kanssasijoitusmallin luominen), (2) Luomalla kanavia yksityisen rahan tehokkaammaksi kanavoitumiseksi kasvuyrityssijoituksiin ja (3) Parantamalla kasvuyrityssijoitusten houkuttelevuutta (kasvuyrityssijoittamisen saattaminen verotuksellisesti houkuttelevaksi suhteessa muihin sijoitusmuotoihin sekä sijoitustoimintaa sujuvoittamalla). *Startup-säätiö* nosti esiin lausunnossaan komission arvion, jonka mukaan kasvuhakuiset startup-yritykset voivat jäädä mm. valtiontukisääntöjen ulkopuolelle oman pääoman menettämistä koskevan kriteerin perusteella ("edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan").

Teknologiaeollisuus huomautti, että Suomen vientiluottojärjestelmästä puuttuu pk-kauppojen suorat vientiluotot, jotka ovat olleet jo pitkään käytössä keskeisissä kilpailijamaissamme. Suorien vientiluottojen käyttöönottoa on siirretty jatkuvasti eteenpäin. Työ- ja elinkeinoministeriön ja

Finnveran tulisi pikimmiten toteuttaa tämä uudistus, jotta suomalaiset yritykset voisivat olla samalla viivalla ulkomaisten kilpailijoiden kanssa.

Lausunnoissa liittyen yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuteen, kiinnitettiin huomiota myös yritystukijärjestelmään, jonka uudistamisen tarpeet olisi tärkeää huomioida myös yrittäjyyden periaatepäätöksessä. *Akavan* näkemyksen mukaan yritystukia uudistettaessa olisi tärkeää, että ne lisäävät yritysten aineettomia investointeja ja tukevat uudistumista, kansainvälistymistä ja kasvua sekä innovaatioita ja hiilineutraalisuutta. *Paltan* mielestä T&K-verokannustin tulisi ottaa käyttöön mahdollisimman nopeasti. *Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti* (jatkossa Kerttu Saalasti) puolestaan toteaa launnonossaan, että tutkimuksen ja kehittämisen lisäksi yritystukia tulisi suunnata entistä voimakkaammin kaupallistamiseen, nopeaan kasvuun sekä suomalaisen omistajuuden vahvistamiseen. Jo nyt on havaittavissa, että merkittävä osa skaalautuvasta uudesta liiketoiminnasta päättyy ulkomaiseen omistukseen.

Paltan mukaan nykyiset viennin tuki- ja rahoitusinstrumentit eivät parhaalla mahdollisella tavalla palvele esim. palveluviennin tarpeita. *Teknologiategollisuus* puolestaan kiinnittää huomiota viennin rakentamiseen kehittämällä pk-vientiverkostoja. Uuden markkinan avaaminen ja siellä asiakkuuden voittaminen on merkittävä askel – ja olisi hienoa, jos pk-yrityskentän yhteistyöllä voitaisiin rakentaa laajempia tarjoamia jo kansainvälistyneille pk-yrityksille (keskikokoiset vientiveturit). Tämä edistäisi myös pienten ja keskikokoisten yritysten kasvua mittelstand-kokoluokkaan. *Oulun Yliopiston Kerttu Saalastin* mukaan Suomen viennin pullonkaula on mikroyrityksissä. Kerttu Saalastin mukaan Suomen vienti nojaa harvalukuisiin suurten yritysten toimitusketjuihin. Kestävän kasvun turvaamiseksi erityisesti mikroyritykset tarvitaan vientiin mukaan. Jos saavutamme esim. Viron tason mikroyritysten väkilukuun suhteutetussa viennissä, suomalaisten mikroyritysten vienti kasvaa 1,6 mrd eurosta 7,3 mrd euroon. Tämän hetken kasvu- ja vientiohjelmat ja -rahoitus eivät ota riittävästi huomioon kasvu- ja vientihakuisten mikroyritysten erityispiirteitä. Kansainvälisyyttä tukevia toimintamalleja ja verkostoja tulisi kehittää myös niillä aluilla, joilla ei ole kattavasti isoja kansainvälisiä kasvuyrityksiä tai kansainvälisesti toimivia tutkimuslaitoksia.

Uudenmaan liiton mukaan tuottavuuskäännöksi vaatii erityisiä panostuksia TKI-toimintaan ja koulutukseen. Toimenpiteissä tulee hakea vaikuttavuutta ja skaalaetua. Uusimaa on Suomen veturimaakuntana keskeinen toimija uusien tk-intensiivisten yritysten ja tutkijalähtöisen yrittäjyyden syntyemisessä. Uudellamaalla on kehitettävää erityisesti tuottavuudessa ja kyvyssä soveltaa innovaatioita. Tämä liittyy yrittäjyyden periaatepäätöksen kohtaan 1.6, jonka tavoitteena on edistää pk-yritysten yhteistyötä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yrityskiihdyttämöjen kanssa. Osaamis- ja teknologiaverkostojen vahvistaminen on tärkeää pk-yrityksille. Uudenmaan TKI-toiminnan vahvistaminen ja mahdollisuudet hyödyntää kansainvälistä kilpailtua EU:n TK-rahoi- tusta, edellyttää maakunnan, alueen toimijoiden ja valtion yhteisiä määrätietoisia toimenpiteitä.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton MTK:n (jatkossa MTK) mukaan EU-pohjaisten hanke- ja investointirahoitusten yritysvaikutusten arviointia sekä hyötyjä yrittäjille ja yrittäjyyteen tulisi selvittää ja seurata nykyistä enemmän.

Digivihreään kasvuun, kestäväan kasvuun ja pk-yritysten vastuullisuuteen kiinnitettiin huomiota useammassa launnonossa. *Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra* (jatkossa Sitra) kehottaa edistämään digitaalista ja vihreää kaksoisiirtymää ripeästi ja reilusti. *Ympäristöministeriön* (jatkossa YM) mukaan kestävyys ja vihreä siirtymä on huomioitu yrittäjyyden periaatepäätöksessä otsikkotasolla ja jatkovalmistelussa tulee varmistua, että nämä asiat myös laajemmin sisältyvät yrittäjyyden periaatepäätöksessä esitettyihin toimenpiteisiin. Olisiko esimerkiksi yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksen III toimenpiteen 1.3 kohdassa mahdollista olla selkeämmin mukana pk-sektorin vihreän siirtymän osaamisen vahvistaminen? YM:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi paneutua kestäväan kasvun tavoitteeseen syvällisemmin.

Uudenmaan liitto puolestaan korostaa kiertotalousyrittäjyyden mahdollisuuksia, johon yritykset tarvitsevat työkaluja, tukea, neuvoja ja koulutusta sekä ennen kaikkea hyviä esimerkkejä liiketoimintansa kehittämiseen ja kasvuun uusilla markkinoilla sekä uusilla tuotteilla ja palveluilla. Uudenmaan kiertotalouden materiaalivirtojen vahvistamisella ja siihen liittyvän datan hyödyntämisellä sekä arvoketjujen parantamisella luodaan edelläkävijämaista vaikuttavuutta koko Suomelle.

MTK:n mukaan osana digivihreää kasvua tulee painottaa bio-kiertotalouteen perustuvaa vihreää kasvua, osaamis pohjaa sekä maaseutua kasvun ympäristönä. *LVM* kiinnittää huomiota siihen, että liikenteen ja viestinnän toimialan osalta toimenpiteet jäävät yleiselle tasolle esim. ilmaisu ”Mahdollistava lainsäädäntö kokeiluille” voi pitää sisällään monenlaisia teemoja, eikä asiayhteydestä käy selkeästi ilmi, pitääkö se sisällään esim. teknologisen innovaation hyväksyttämistä markkinoille. *Liikenne- ja viestintäministeriö* (jatkossa *LVM*) toteaa myös, että toimenpiteiden perustuslainmukaisuus tulisi varmistaa.

Vastuullisuuden osalta *YM* toteaa, että yritysten vastuullisuuden tulisi olla mukana siten, ettei vain viitattaisi vastuullisuuden merkityksen kasvavan, vaan että vastuullisuus on perusedellytys ja tulevaisuuden kilpailuvaltti. Yrittäjyysstrategian keskeisimpänä tavoitteena on tunnistaa ne strategiset linjaukset ja käytännön toimenpiteet, joilla kannustetaan yrityksiä uudistumaan ja kasvamaan kestävästi. *Kerttu Saalasti* puolestaan toteaa, että vastuullisuuden esiintuominen kansainvälisessä kaupassa on vielä verrattain hyödyntämätön mahdollisuus.

Kaupan liitto ry (jatkossa *Kaupan liitto*) ja *Erikoiskaupanliitto ETU* (jatkossa *ETU*) puolestaan huomauttavat, että yritysten, joita koronakriisi on kohdellut huonommin, on huomattavasti vaikeampaa panostaa digitalisaatioon ja vihreään siirtymään. Tämä koskee erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä ja kaupan alaa.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuus tavoitelinjauksien 2:n osalta: Huolehditaan pk-yritysten toimintaympäristön pitkäjänteisestä kilpailukykyvyydestä ja elinvoimasta

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuteen liittyvät lausunnot kohdistuivat myös toimintaympäristön pitkäjänteiseen kilpailukykyyn. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota yleisesti toimintaympäristöön, yrityspalveluihin, yrittäjyyskasvatukseen ja -koulutukseen, lupiin ja lupaprosesseihin, sääntelyyn, verotukseen, yrittäjän uuteen alkuun, kilpailuneutraliteettiin, harmaaseen talouteen ja julkisiin hankintoihin ja referenssimarkkinoihin.

Valtiovastuossa on käynnissä jo useita hankkeita ja tarkoituksena on, että mm. lausuntojen pohjalta päivitettävässä yrittäjyyden periaatepäätöksessä keskitytään erityisesti linjauksiin ja toimenpiteisiin, joiden osalta ei ole tunnistettu jo käynnissä olevia linjauksia tai toimenpiteitä. Yhteenvedon liitteessä 1 on listattuna jo käynnissä olevia toimenpiteitä toimintaympäristön osalta.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuudesta liittyen toimintaympäristöä koskeviin linjauksiin toteaa Työn ja talouden tutkimus Labore (jatkossa LABORE) lausunnossaan, että yritystoiminnan edistämisen kannalta on erityisen tärkeää huolehtia yleisemmin yritysten toimintaympäristöstä. Tämä pitää ennen kaikkea sisällään i) koulutuspoliittiset toimet, jotta yrityksillä on saatavana osaavaa työvoimaa, ii) työn tarjontaan liittyvien kitkojen vähentämiseen tähtäävät toimet, joista esimerkkinä mainittakoon sosiaali- ja työttömyysturvan kehittäminen niin, että esimerkiksi kannustimet joustavampien työsuhteiden aloittamiseen olisivat paremmat ja iii) kilpailupoliittiset toimet, joita koskien huolestuu se, että kilpailun vähäisyyden vuoksi määräävässä markkina-asemassa voi olla matalan tuottavuuden yrityksiä. *Sosiaali- ja terveysministeriön* (jatkossa *STM*) mukaan yritystoimintaa ja yrittäjyyttä tukee vakaa ja turvall-

nen toimintaympäristö myös sosiaaliturvan osa-alueella osaajapulan helpottamisen, kannustavan ja kilpailukykyisen verotuksen, omistajanvaihdosten vauhdittamisen, kansainvälistymisen tukemisen ja sujuvien viranomaisprosessien ohella.

Yrityspalvelujen osalta *Teknologiaateollisuus* toteaa, että yritykset tarvitsevat monipuolista tukea samanaikaisesti - sparrausapua brändin rakentamisessa, markkinatutkimusten teossa, vientimarkkinoiden avaamisessa, verkkokaupan kehittämisessä sekä mahdollisuuksissa saada näihin rahoitusapua Business Finlandilta ja ELY-keskuksilta (jatkossa BF ja ELY). Lisäksi Teknologiaateollisuus esittää, että Varsinais-Suomen Yrittäjien Kasvuyrittäjäpalvelun malli tulisi laajentaa koskemaan koko Suomea.

Tampereen kaupungin mukaan yrityksiä ja heidän palvelutarpeitaan on tarkasteltava yhdistellessä tietoa eri tietolähteistä ja muodostettava näiden perusteella samankaltaisia ryhmittymiä, joita voidaan palvella kohdennetusti ja seurata helposti. *Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen* mukaan periaatteelliset linjaukset alueellisen yrityspalveluyhteistyön johtamisesta ja koordinaatiosta, sekä asiakaslähtöisyyden kehittämisestä olisivat tarpeen.

ETU:n mukaan kohdassa 2.8. linjataan hyvin, että julkisia palveluita kehitetään asiakaslähtöisemmiksi ja yksinkertaisemmiksi. Tämä on erittäin tärkeää erikoiskaupan pk-yrityksille, joilla ei ole aikaa ja mahdollisuuksia etsiä tietoa yrityspalveluista. Heidän mukaansa yrittäjyyden periaatepäätöksessä pitäisi kuitenkin linjata konkreettisemmin, miten palveluita sujuvoitetaan ja mikä on tavoitetilä. Pelkät kirjaukset kehittämisestä ja sujuvoittamisesta eivät riitä. Uudet hankkeet usein myös sekoittavat entisestään palveluiden saatavuutta.

Suomen Elinkeino- ja Kehitysyhtiöt SEKES (jatkossa SEKES) mukaan tarkempi yritysneuvonnan palveluketjun kuvaus ja kuntien rahoittaman alkuvaiheen neuvonnan (kehitysyhtiöt, elinkeinotoimet, uusyrittäjäkeskukset) merkityksen tunnistaminen. Suomen Uusyrittäjäkeskukset (jatkossa *SUK*) kiinnittää huomiota siihen, että periaatepäätöksessä tulisi huomioida paremmin aloittavan yrittäjän palvelut ja niiden vaikuttavuus. *Osuustoimintakeskus Pellervo ry (jatkossa Pellervo)* toteaa lausunnossaan, että yrityspalveluhenkilöstön osaamisessa on puutteita, joita tulisi kehittää esimerkiksi neuvokoulutuksella. Tästä esimerkkinä on osuuskunnan ja sen tarjoamien mahdollisuuksien heikko tuntemus yritysmuotona.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (jatkossa OKM) kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että kilpailukykyyn kannalta yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa on keskeistä kansainvälisen liiketoimintaosaamisen tason nostaminen peruskoulutuksen jälkeen ja erityisesti julkisissa yrityspalveluissa. OKM:n mukaan on havaittu, että yritysneuvonnan laatu on eri puolella Suomea kirjavaa ja neuvonta-apua ei aina löydetä. Erityisesti ongelmaan on törmätty luovilla aloilla, jossa osaamisen puute yrityspalveluissa on iso haaste. (Luovan talouden tiekartta, TEM s. 18). *Etelä-Savon ELY-keskus* toteaa, että perustettavien yritysten määrän lisäämiseksi on erilaisin toimenpitein (ml. tarjoamalla jatkossakin hallintoaloja ylittäviä tieto-, ohjaus- ja neuvontapalveluita) aktivoitava, tuettava ja helpotettava voimakkaasti myös uusien yritysten perustamista sekä mikroyritysten toimintaedellytyksiä: nämä kun ovat pohjana myöhemmälle kasvu- ja kv-yrittäjyydelle.

KKK toteaa lausunnossaan, että yrittäjyyskasvatus on merkittävässä roolissa siinä, että yhä useampi nuori valitsee yrittäjyyden ja että asenteet yrittäjyyttä kohtaan kehittyvät positiivisesti. *Tampereen yliopiston* mukaan myös peruskoulu ja toinen aste on huomioitava pitkäjänteisessä yrittäjyysosaamisen kasvattamisessa. Nuorten palaute kertoo yrittäjyysosaamisen kasvattamisen olevan riittämätöntä tällä hetkellä (esim. Suomen Yrittäjät ry, Opiskelijabarometri 2019). *Tampereen kaupunki* kiinnittää huomiota siihen, että yrittäjyyspolkua tulee tukea koko koulu-/opiskelupolun aikana eli on tärkeää pitää yrittäjyyspolku jatkossakin keskeisenä toiminnan painopisteenä myös eri koulutuksissa. Lisäksi yhteistyö eri opintoasteiden välillä ja mahdollinen yrittäjyyskasvatuksen strategia tulisi huomioida vahvemmin yrittäjyyden periaatepäätöksessä.

Opetushallituksen (jatkossa OPH) lausunnon mukaan yrittäjyysosaamisen ja -valmiuksien kehittäminen kaikilla koulutusasteilla on erityisen merkittävä toimenpide yrittäjyysstrategian toimeenpanossa. OPH:n mukaan yrittäjyysosaamisen kehittäminen jatkumona ja uusiin yrittäjyysasteisiin vastaaminen edellyttävät perusopetuksen ja toisen asteen yritys- ja työelämäyhteistyön sekä toisen asteen ja korkeakoulujen yhteistyön vahvistamista erityisesti työelämän ja kansainvälistymisen kehittämisessä. *Nuori Yrittäjyys ry:n (jatkossa Nuori Yrittäjyys)* lausunnossa todetaan, että uuden yrittäjyyden luominen edellyttää yrittäjämäisten valmiuksien ja toimintatavan omaksumista jo peruskoulun aikana. Sekä työmarkkinoilla että yrittäjyydessä tarvitaan proaktiivista toimintatapaa, se on taito, joka opitaan pitkäaikaisen harjoittelun tuloksena. *SEAMK* kiinnittää huomiota siihen, että kohdassa 2.7 ei huomioida riittävästi yrittäjyyskasvatusta toisen asteen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Startup-yrittäjyyden ja pk-yritysten edellytysten kannalta on välttämätöntä, että jatkossakin Suomessa panostetaan yrittäjyyskasvatukseen ylläpitämiseen ja edelleen kehittämiseen. On myös tärkeää, että yrittäjyyskasvatuksessa huomioidaan yrityksen perustaminen ja yrityksen ostaminen rinnakkain.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuden osalta lausijat tunnistivat myös erilaisia kehittämisen alueita yritysten osaamisessa. *Tampereen kaupungin* mukaan suomalaisyrityksiltä puuttuu liiketoimintaosaamista, markkinaymmärrystä ja kaupallistamiseen tarvittavia kykyjä. Näiden kyvykkyyksien kehittäminen tulisi nostaa vähintään yhtä tärkeään, ellei tärkeämpään rooliin kuin T&K, mietittäessä uudistamisen ja kasvun elementtejä. *Työterveyslaitoksen (jatkossa TTL)* mukaan raportin näkemys digiosaamisesta on vieläkin liian kapea-alainen. Teknologia- ja liiketoimintaosaamisen rinnalla on myös tärkeää digiosaamisen sosiaaliset, kulttuuriset ja tietoturvaan liittyvät osaamiset. *Finnvera Oyj:n (jatkossa Finnvera)* mukaan pk-yritysten ESG-osaamista tulisi lisätä. Liiketoimintaosaamisen lisäksi pk-yritysten talous- ja rahoitusosaamiseen olisi hyvä kiinnittää erityistä huomiota. *Kasvu Openin* mukaan yritysten ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntäminen (advisor, sijoittaja, hallitusammattilainen, yrityksen ulkopuolinen sparraus) on yritysten kasvukyvyn vahvistamisen kannalta tärkeää viennin kehittymiseksi. *Tampereen kaupunki* huomauttaa, että kasvuhakuisuus -termi tulisi korvata kasvumahdollisuuksilla kappaleessa II, sillä kasvuhakuisuus ei ole seurausta eikä synny vauhdittamalla yritysten kestävä kasvua, työllistymistä ja uudistumista.

EK:n lausunnossa todetaan, että investointien lupaprosessien sujuvoittaminen on tärkeä tavoite - etenkin muutoksenhaku- ja valitusmenettelyt on tarpeen saada sujuvammiksi. Helsingin kaupungin mukaan syyt yli vuoden kestävien lupamenettelyjen taustalla pitäisi selvittää, mutta vuotta ei saa asettaa ”tavoitekäsittelyajaksi”. Työperäisen maahanmuuton käsittelyaikoja tulee nopeuttaa olennaisesti. *Helsingin kaupunki* esittää toimenpiteen muuttamista siten, että yritys-toimintaan ja työperäiseen maahanmuuttoon liittyvien lupaprosessien pituutta seurataan aina johdonmukaisesti ja puututaan lupaprosessien kestoa pidentäviin syihin. Syyt voivat olla lainsäädännöllisiä tai johtua henkilöstön määrästä, hakijoiden puutteellisista hakemuksista, riittämättömästä tai epäselvästä ohjeistuksesta tai hakemuksia käsittelevien organisaatioiden toimintakulttuurista. Helsingin kaupungin mukaan lupaprosesseja nopeuttaa myös valitusoikeuden rajaaminen ja valitusten käsittelyn selvä nopeuttaminen. Monissa asioissa kuten kaavoitusasioissa, rajoittamaton valitusoikeus haittaa merkittävästi yritystoimintaa.

ETU toteaa, että yrittäjyyden periaatepäätöksen kohdassa 2.5. pitäisi ottaa huomioon kansainvälisen yhteistyön lisääminen verkkokaupan tasapuolisen sääntelyn aikaansaamiseksi. Kansainväliset verkkokaupat ovat suuri haaste suomalaisille yrityksille (erityisesti erikoiskaupalle), jotka joutuvat kilpailemaan EU:n ulkopuolisten suurten verkkokauppajättien kanssa. Kilpailuasetelma ei ole tasapuolinen, kun samat säännöt ja velvoitteet eivät koske EU:n ulkopuolisia toimijoita. *Kaupan liiton* lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että kilpailupolitiikkaa käsittelevässä kohdassa 2.5. tulisi tarkastelua ulottaa laajemmin kansainväliselle tasolle. Verkkokaupan kautta kaupan alan pk-yritykset ovat suorassa kilpailutilanteessa EU:n ulkopuolisten verkko-

kauppojen ja verkkoalustojen kanssa. Kilpailua vääristäviin olosuhteisiin tulee puuttua EU-tasolla. Tasapuolisia kilpailuolosuhteita haastaa EU:n ulkopuolella ja sisämarkkinoilla toimivien yritysten erilainen kohtelu mm. tuottajavastuu-, kuluttajansuoja- ja verotuskysymyksissä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n (jatkossa SAK) lausunnon mukaan sääntelyn vaikutukset erilaisiin yrityksiin on tärkeä tunnistaa, mutta samalla pitää huomioida työntekijöiden yhdenvertaisuus ja erilaisten yritysten välinen kilpailuasetelma. Sen takia sääntelyn eriyttäminen yrityskoon mukaan on lähtökohtaisesti ongelmallista. Myös ”yksi yhdestä” -periaatteen korostaminen on ongelmallista. Sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta pitää aina arvioida hyötyjen ja haittojen valossa. Mekaaninen ”yksi yhdestä” periaate on tähän väärä työkalu. Joskus voi olla yhteiskunnan kannalta järkevää, että sääntelyn määrä nettona kasvaa. *Tampereen kaupungin* lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että julkisia data- ja tietorajapintoja on avattava ja tuotava yritysten saataville mahdollisimman helpolla tavalla.

Teknologioteollisuuden yrittäjän uutta alkua koskevan lausunnon mukaan kohdassa 2.6 kuvatut palvelut ja toimintamallit voisivat ennaltaehkäistä yrittäjää joutumasta talousvaikeuksiin. Lisäksi olisi hyvä tarkastella sitä, olisiko Verohallinnon maksujärjestelymenettelyssä jouston varaa. Tilapäiseen verojen maksuvaikeuteen joutuneen toimintakykyisen yrityksen ei kannata antaa ajautua konkurssiin suoraan ulosottokelpoisten verovelkojen takia, vaan tilannekohtaista harkintaa voisi lisätä. Korona-aikana Verohallinto on kyennyt joustavoittamaan kiitettävällä tavalla maksujärjestelyjään. Helsingin kaupungin mukaan yrittäjän uusi alku pitäisi käytännössä olla mahdollista myös tilanteessa, jossa yritys on haettu konkurssiin.

Periaatepäätöksen kattavuudesta toteaa SAK lausunnossaan, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä korostetaan verotuksen ennustettavuutta. Samassa yhteydessä kuitenkin todetaan, että hallitus selvittää yhteisöveron uudistamista siten, että verokohtelu olisi erilaista yhtiöön jätetyn ja sieltä ulos maksetun osingon suhteen (ns. Viron veromalli). Ristiriita ennustettavuuden korostamisen ja ison uudistuksen selvittämisen välillä osoittaa, että verotuksen ennustettavuuteen ei oikeasti sitouduta. Verotukseen halutaan aina tehdä muutoksia eri näkökulmista. Jo aiemmin huonoksi todetun Viron veromallin sijaan olisi tarkoituksenmukaista uudistaa listaamattomien yhtiöiden osinkoverotusta Valtiovarainministeriön (jatkossa VM) asiantuntijatyöryhmän esityksen mukaisesti.

Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry (jatkossa NÄE) kiinnittää lausunnossaan huomiota kilpailuneutraliteettiin. NÄE ry:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksestä puuttuu näkökulma julkisten hankintojen ja julkisesti omistettujen yhtiöiden ja liikelaitosten vaikutuksesta yrittäjyyden edistämiseen. LABORE puolestaan toteaa, että kilpailupolitiikkaan liittyen on hyvä tarkastella ylipäätään julkisen vallan toimia, jotka ylläpitävät olemassa olevien yritysten markkina-asemaa ja saattavat vähentää yritysten markkinaehtoista kilpailua.

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry:n (jatkossa PAM) mukaan harmaan talouden torjunta jää yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnoksessa yhtä lailla vähälle huomiolle, vaikka sen rooli on keskeinen pk-yritysten tasapuolisten kilpailuedellytysten varmistamisessa.

MTK:n lausunnossa todetaan, että julkisten hankintojen merkitystä ja Public-Private -yhteistyön merkitystä julkissektorille ja yrittäjyydelle tulisi tuoda yrittäjyyden periaatepäätöksessä näkyvämmiin esiin.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuus tavoitelinjauksen 3 osalta: Vahvistetaan pk-yritysten työnantajamielikuvaa, osaamisen johtamista ja rekrytointiosaamista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi sekä vahvistetaan yrittäjien jaksamista

Lausunnot yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuteen tavoitelinjauksen 3 osalta liittyivät pk-yritysten työllistämiseen ja työnantajuuteen, osaavan työvoiman saatavuuteen sekä jaksamiseen ja hyvinvointiin. Lausunnonantajista moni totesi, ettei erityisesti työvoiman saatavuuteen liittyviin toimiin ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota. TEM haluaa korostaa, että yrittäjyyden periaatepäätökseen on nostettu vain osa kaikista hallitusohjelmassa mainituista toimista, joilla edistetään osaavan työvoiman saatavuutta. TEM:ssä on meneillään tai valmistelussa lukuisia hallitusohjelmaan kirjattuja toimia kohtaannon edistämiseksi. Hallitus on sitoutunut pitkäjänteiseen työhön työllisyysasteen nostamiseksi tekemällä päätöksiä, joilla voidaan saavuttaa arviolta 80 000 lisätyöllistä. Lisäksi hallitus on tehnyt 15.2.2022 päätökset 110 miljoonalla eurolla julkista taloutta vahvistavista työllisyystoimista. Hallituksen tavoitteena on, että vuosikymmenen puolivälissä työllisyysaste on 75 prosenttia. Lisää hallituksen toimista liitteessä 1.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuutta koskevissa lausunnoissa, jotka koskivat pk-yritysten työllistämistä ja työnantajuutta, todettiin mm. seuraavaa.

Palta toteaa lausunnossaan, että työllistämisestä aiheutuviin riskeihin ja kustannuksiin tulisi kiinnittää vahvemmin huomiota yrittäjyyden periaatepäätöksessä ja sen seurannassa. *Suomen Yrittäjät ry (jatkossa SY)* toteaa lausunnossaan, että työllistäviä yrityksiä ei synny nykyistä enempää, koska monet yrittäjät eivät halua tai uskalla työllistää, vaan toimivat mieluummin yksinyrittäjinä. *SY:n* mukaan yksinyrittäjyys on yleistä, koska Suomen työmarkkinat ovat erittäin jäykät. Konkreettiset toimet työmarkkinoiden toiminnan parantamiseksi ja uudistamiseksi ovat jääneet valitettavan vähäisiksi. Suomen työmarkkinoiden rakenteet ovat yli puolen vuosisadan takaa, eikä niitä ole perusteiltaan uudistettu koskaan. Jokainen yritys ja työpaikka ovat erilaisia ja kohtaavat kansainvälisen kilpailun tavalla tai toisella. Sen vuoksi myös työelämän sääntelyn on oltava joustavaa ja erilaisia toiminta- ja sopimismalleja mahdollistavaa. *SY:n* mukaan työelämän sääntelyyn tarvitaan uusi tasapaino työntekijän suojeluperiaatteen ja markkinoiden toimivuuden välillä. Kiristynyt kansainvälinen kilpailu edellyttää yrityksiltä ketteryyttä ja lainsäädännöltä sen mahdollistamista. Siksi työpaikkasopimisen mahdollisuuksia on lisättävä lainsäädäntömuutoksilla.

Keskuskauppakamari (jatkossa KKK) mukaan yritysten kannustaminen työllistämään vaatii työllistämisen kynnyksen madaltamista, joka taas edellyttää verotukseen liittyvien toimenpiteiden lisäksi ennen kaikkea työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä. Palkanmuodostus ei joustaa, irtisanominen on liian vaikeaa, työvoima ei liiku, ansiotuloverotus on kireää ja kokonaisuudessaan järjestelmä on jäykkä. *SY:n* lausunnossa on yksityiskohtaisia ehdotuksia runsaasti: Liian tiukaksi asetetun yksilöperusteisen työsopimuslain helpottaminen, määräaikaisen työllistämisen helpottaminen, yhteistoimintalain ulottaminen vasta yli 50 työntekijän yrityksiin, liian kireä työntekijän takaisinottovelvollisuuden helpottaminen, työnantajien 10 arkipäivän palkanmaksuvelvollisuuden lyhentäminen työntekijän sairaustapauksissa, toisin sopimisen mahdollistaminen, sopimisen kieltojen poistaminen, työrauhasääntelyn uudistaminen jne. Nyt yrittäjyyden periaatepäätöksessä sanotaan, että hallitus haluaa ottaa pk-yritysten erityispiirteet huomioon työlainsäädäntöä kehitettäessä. *SY* kysyy lausunnossaan, mitä tämä käytännössä tarkoittaa? Toivottavasti edellä mainittuja seikkoja. *Nuohousalan Keskusliitto ry:n* mukaan huomiota tulisi kiinnittää siihen, miksi yrittäjät eivät uskalla työllistää, vaan toimivat mieluummin yksinyrittäjinä. Työllistämistä tulisi kannustaa ja luoda edellytyksiä yritystoiminnan kehittämiseksi. *PAM ry:n* mukaan yrityksille ja yrittäjille tulisi lisätä tarjottavaa neuvontaa työnantajana toimimiseen liittyvistä velvoitteista sekä hyvistä käytännöistä. *Akava* toteaa puolestaan, että yksinyrittäjästä työnantajayrittäjäksi siirtyvien määrää pitää pystyä kasvattamaan ja tämän siirtymän tueksi on tarjottava riittävästi neuvontaa työnantajuuteen liittyvistä vastuista ja velvoitteista.

Kerttu Saalastin lausunnon mukaan työnantajayritysten määrän kasvu on tärkeä tavoite, mutta sen saavuttaminen ei näytä realistiselta, mikäli emme saavuta verrokkimaita yritysten perustamisaktiivisuudessa. Panostusta perustamisaktiivisuuteen, omistajanvaihdoksiin ja sukupolven-

vaihdoksiin tulee lisätä. Esimerkiksi yrityshautomojen ja -kiihdyttämöjen verkostoimaisia toimintamalleja ja saavutettavuutta tulee kehittää. Kerttu Saalastin lausunnossa todetaan myös, että mikroyritysten työllistämisedellytysten parantamiseen ja esteiden purkamiseen tulisi suunnata kehittämispansoksia samalla, kun panostetaan pienten ja keskisuurten työnantajayritysten kehittämiseen. Ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnyksen madaltaminen on erityisen tärkeää. Käynnissä oleva kokeilu on hyvä avaus, mutta se on jäämässä valitettavan suppeaksi, tärkeään asiaan täytyy resursoida laajemmin.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuden osalta toteavat *KKK* ja *EK* lausunnoissaan, että periaatepäätöksessä esitetyt toimet osajaapulaan vastaamiseksi ovat erikoiset. Pk-yritysten työnantajamielikuvan vahvistaminen tai rekrytointiosaamisen kehittäminen eivät ole keskeisiä ratkaisuja osajaapulaan vastaamiseksi, vaikka niitäkin varmasti tarvitaan. *Paltan* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä nyt esitetyt toimenpiteet työvoiman saatavuuden turvaamiselle ovat riittämättömiä. Myös työperäisen maahanmuuton mahdollisuudet tulisi tunnistaa vahvemmin sekä etsiä ratkaisuja, miten erityisesti pk-yrityksien kynnystä työllistää ulkomaalaistaustaista työvoimaa voitaisiin laskea. *EK* toteaa myös, että tulisi paremmin huomioida työnteon kannustimet - avoimiin paikkoihin ei tule joko lainkaan hakijoita tai hakijoiden osaaminen ei kohdata haussa olevan tehtävän kanssa.

ETU:n lausunnon mukaan työvoiman saatavuuden parantaminen vaatii myös sosiaaliturvan uudistamista niin että kannustinloukkuja vähennetään. Työn vastaanottaminen pitää aina olla kannattavaa. Erikoiskaupan osalta tarvitaan myös lisää joustavuutta työmarkkinoille uuden työvoiman palkkaamisen helpottamiseksi. Myös *Kaupan liitto ry* kiinnittää huomiota siihen, että työvoiman saatavuuden osalta kohdassa 3.2. tulisi huomioida myös kannustinloukkujen purkaminen, sillä tämä olisi keskeinen keino varmistaa työvoiman saatavuus lyhyellä aikavälillä. Lisäksi ulkomaisen työvoiman kielikoulutukseen tarvitaan panostuksia. *TTL* huomioi lausunnossaan sen, että Suomessa on hyvin jäykkä sukupuolen mukaan eriytynyt ammattirakenne. Tämä aiheuttaa jäykkyyttä työmarkkinoilla ja sen purkamisella voidaan myös helpottaa työvoiman saatavuusongelmia. *Akavan* mukaan osaamistoimien avulla varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus yrityksille, jotta sen puutteesta ei tule este kasvuille. Tämä on tärkeä huomioida vahvasti yrittäjyyden periaatepäätöksessä. *Uudenmaan liitto* katsoo myös, että osaavan työvoiman saatavuus on tärkeää - erityisesti Uusimaa on Suomen kansainvälisimpänä, kansainvälisen logistiikan keskuksena ja Suomen taloudellisena veturina avainasemassa kansainvälisen osaamisen houkuttelemisessa ja rekrytoimisessa. *Tampereen kaupunki* esittää, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi nostaa vahvemmin esille myös kansainvälinen osaajatiimien ja startup-yritysten houkuttelutyö sekä maahantuloon liittyvien käytäntöjen helppous. (mm. luvat, ohjaus ja tietoisuus eri alustoista)

Akava kiinnittää huomiota siihen, että yrittäjän hyvinvointia, jaksamista ja työkykyä on tuettava. Tätä on käsitelty periaatepäätöksen kohdassa 3.3. Yrittäjän oman jaksamisen tueksi järjestämän työterveyshuollon kattavuutta pitää kasvattaa. Työterveyshuollon merkityksestä ja palveluista on tiedotettava tehokkaammin. Myös yrittäjien työterveyspalveluiden hankintaosaamista on lisättävä.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuus tavoitelinjauksen 4 osalta: Mahdollistetaan joustavat siirtymät työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä, lisätään sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta sekä kehitetään yrittäjän sosiaaliturvaa

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuden osalta kiinnitettiin lausunnoissa huomiota yrittäjien sosiaaliturvan selkeyttämiseen, yrittäjyyden ja palkkatyön yhdistämiseen, yrittäjyyden ja työn monimuotoisuuteen, alustayrittäjyyteen, YEL-maksuihin sekä luovan alan yrittäjien haasteisiin.

Ammattiliitto Pro ry:n (jatkossa Pro) mukaan tulisi sosiaaliturvan selkeyttämiseen ylipäättään kiinnittää huomiota. *SEAMK:n* mukaan sivutoiminen yrittäjyys on kasvava ilmiö, jota kevytyrittäjäpalvelut ja digitaaliset alustat ovat osaltaan lisänneet. Se koskettaa laajasti paitsi palkansaajia, mutta myös muita ryhmiä (opiskelijat, työttömät, eläkeläiset). *SEAMK:n* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen kohdassa 4 tulisi selvemmin huomioida sivutoimisen yrittäjyyden monimuotoisuus, esim. ”Mahdollistetaan joustavat siirtymät muun toimeentulon ja yrittäjyyden välillä sekä hybridimallinen työnteko, jossa henkilö on samaan aikaan sekä palkkatyössä että sivutoimisesti yrittäjänä. Jatketaan yhdistelmävakuutuksen kehittämistä sosiaaliturvan uudistamisessa.” *Akavan* mukaan on kyse monimuotoisemmista työn muodoista ja niiden yhdistelystä kuin mitä yrittäjyyden periaatepäätöksen kohdassa 4 mainitut sivutoiminen yrittäjyys ja alustatyö. Alustatyön ohella on tunnistettava laajemmin itsensä työllistäjien aseman parantamisen tarve ja sääntelyn selkeyttäminen sekä kansallisella että EU-tasolla. Tähän liittyen työlainsäädännön ja sosiaaliturvan kehittäminen on tärkeää. Olennaista on erottaa ne, jotka ovat aidosti yrittäjiä ja ne, jotka työskentelevät palkansaajan kaltaisesti toimeksiantajasta alisteisessa ja riippuvaisessa asemassa ilman tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa työn ehtoihin. Työsuhteen tunnusmerkistöä on täsmennettävä tältä osin. Itsensä työllistäjille on myös mahdollistettava kollektiivinen neuvotteluoikeus selkeyttämällä kilpailulainsäädäntöä. Tästä on ollut epäselvyyttä ja maakohtaiset tulkinnat ovat vaihdelleet. Tämä on asettanut itsensä työllistäjät eriarvoiseen asemaan maasta riippuen. Riittävä sosiaaliturva tukee yrittäjyyttä, yrittäjän jaksamista ja työkykyä. On tärkeää kehittää työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksen kehittämistä määrätietoisesti eteenpäin ja toimeenpantavaksi.

Akava ja Helsingin kaupunki kiinnittävät lausunnoissaan huomiota YEL-maksuihin. Helsingin kaupungin mukaan sosiaaliturvaan liittyvään ongelmaan pitäisi kuitenkin löytää muitakin ratkaisuja kuin suuremmat yrittäjän maksamat YEL-maksut. Epäsuhta yrittäjän ja palkansaajan sosiaaliturvassa heikentää osaltaan halukkuutta ryhtyä yrittäjäksi. *Akavan* lausunnon mukaan yrittäjän eläkevakuutusta on kehitettävä niin, että alivakuuttamisen mahdollisuutta torjutaan ja valtion maksuosuuden kasvua hillitään. YEL-vakuutuksen mahdollisuutta olisi laajennettava myös pirstaleisesti työskenteleville itsensä työllistäjille, joilla edellytys neljän kuukauden yhtäjaksoisesta työskentelystä ei täyty ja yrittäjänä tehtyä työtä jää siten eläketurvan ulkopuolelle.

Kerttu Saalastin mukaan on tärkeää pyrkiä luomaan olosuhteet, jossa yrittäjyyden ja palkkatyön yhdistäminen onnistuu vaivattomasti. Yrittämisen toimintaympäristön kehittämiseksi sosiaalilainsäädäntöä tulisikin rakentaa yrittäjyysmyönteisemmäksi. Yrittäjän turvaverkkojen keinovalikoima (työttömyysturva, sosiaaliturva, eläke, työterveys jne.) ei ole tällä hetkellä tasavertainen työntekijän turvaverkkojen keinovalikoiman kanssa. Näiden kuulujen poistaminen on tärkeää. Korona-aikana käytössä ollutta yrittäjien työmarkkinatuen vakiinnuttamista tulisi tarkastella vakavasti. Se mahdollistaa yritystoiminnan joustavan jatkamisen väliaikaisten yritystoiminnan haasteiden jälkeen.

Pro:n mukaan henkilöt, jotka tekevät sekä palkkatyötä, että toimivat yrittäjinä tulisi päästää työttömyysvakuutuksen piiriin. Yrittäjällä tulisi olla mahdollisuus liittyä näissä tilanteissa myös palkansaajien työttömyyskassan jäseneksi. Tämä vaatii luonnollisesti myös vakuutuksen rahoitusmallin selkeyttämistä ja pidämme hyvänä, että täydennysvakuutuksen osalta jatketaan asian selvittämistä.

OKM kiinnittää launnonssaan huomiota kulttuuri- ja luovan alan yrittäjyyteen, jossa osa haasteista liittyy erityisesti joustaviin siirtymiin työntekijästä yrittäjäksi ja toisinpäin. Kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjille ja toimijoille on tyypillistä se, että henkilö voi olla samaan aikaan monenlaisessa työmarkkina-asemassa. Tämä tuottaa ongelmia esimerkiksi työttömyys- ja sosiaaliturvan osalta. Taustalla on kokemus siitä, että taiteilijoiden pirstaleista työmarkkina-asemaa ei aina tunnusteta viranomaisyhteyksissä, mikä on johtanut kirjaviin käytäntöihin. Yrittäjyyden osalta tulkinnat liittyvät mm. yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuuteen sekä mm. tulkintoihin omassa työssä työllistymi-

sestä, työssäoloehdon täyttymisestä, tekijänoikeustulojen vaikutuksesta ja apurahajaksojen tulkinnasta. Kohdassa 4.1. tulisi ottaa huomioon laajemmin sosiaaliturvaan liittyvät näkökulmat muidenkin kuin alustayrittäjyyden osalta. Näitä näkökulmia ovat yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuus, sekä mm. tulkinnat omassa työssä työllistymisestä, työssäoloehdon täyttymisestä, tekijänoikeustulojen vaikutuksesta ja apurahajaksojen tulkinnasta. *OKM:n* mukaan kulttuuri- ja luovan alan yrittäjien osalta haasteet ovat mm. toimintaympäristön johdonmukaisuudessa, kannustavuudessa jne. Esimerkiksi TE-palveluiden päätökset ovat osalla yrittäjistä ja toimijoista heikosti ennakoitavissa, mikä vähentää halukkuutta ryhtyä yrittäjäksi ja lähteä vauhdittamaan kasvua.

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuus tavoitelinjaus 5:n osalta: Edistetään keinoja omistajanvaihdosten sujuvoittamiseksi

Lausunnoissa pidettiin yleisesti ottaen hyvänä asiana, että onnistuneiden omistajanvaihdosten edistäminen nostetaan esille yrittäjyyden periaatepäätöksessä, koska yrittäjyyden jatkuvuuden ja sujuvien omistajanvaihdosten turvaaminen on tärkeä elinkeinopoliittinen tavoite, ja ottaen huomioon myös sen, että Suomessa on paljon kannattavan toiminnan perusedellytykset omaavaa yritystoimintaa, jossa toiminnan harjoittajan ikääntymisestä johtuen jatkajakysymys on ajankohtainen.

Helsingin kaupungin mukaan seuraavien viiden vuoden aikana ikääntyvien ja siten yritystoiminnasta luopuvien yrittäjien määrä tulee kasvamaan merkittävästi. Tähän olisi hyvä varautua myös riittävällä ja alueellisten tarpeiden mukaan kohdennetulla resursoinnilla.

Eräissä lausunnoissa tuotiin esille tiettyjä omistajanvaihdosten toteutumistapoja ja tilanteita, joihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tällaisia ovat mm. ns. Employee-buy-out –malli (*Pellervo*) sekä tilanne, jossa toiminnan jatkaja on ulkomailta Suomeen muuttanut henkilö tai tämän jälkeläinen (*Pohjois-Karjalan ELY-keskus*). Tältä osin lausuntojen näkökulmaan yhtyen on syytä todeta, että omistajanvaihdosten edistämässä tuleekin olla laaja-alainen ote ja lähtökohta, joka huomioi monipuolisesti omistajanvaihdoksiin liittyvät erilaiset tilanteet ja toteutusmallit.

Myös rahoituksen saatavuuden ja järjestymisen varmistamiseen kiinnitettiin huomiota (*Finnvera*), ja tältä osin viitattiin Kotimaisen omistamisen ohjelman linjauksiin. Periaatepäätösluonnoksessa esiin nostettua tarvetta varmistaa riittävä jatkajaosaamista tukeva jatkuvan oppimisen tarjonta (jatkajakoulutus) pidettiin myös varsin kannatettavana huomiona. (*Helsingin kaupunki*)

Yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuus - lausunnot, jotka liittyvät koko periaatepäätöksen toteuttamiseen

Ensimmäiseen kysymykseen, jossa kysyttiin yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuudesta, tuli paljon lausuntoja, jotka eivät kohdentuneet suoraan periaatepäätöksen tavoitelinjauksiin, vaan yleisemmin yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseen. Lausunnot hajaantuivat useisiin eri näkökulmiin, kuten alueiden ja kuntien merkitykseen yrittäjyyden edistämässä sekä julkishallinnon ja markkinoiden rooliin yrittäjyyden edistämässä ja yrittäjyyden periaatepäätökseen ylätaoisuuteen. Lisäksi lausujat halusivat täydentää yrittäjyyden periaatepäätöstä tiettyjen yritysryhmien tai yrittäjien erityisryhmien osalta. Lausuntojen vastauksissa ensimmäiseen kysymykseen liittyen yrittäjyyden periaatepäätöksen kattavuuteen, tuli myös huomioita muihin kysymyksiin.

Useat vastaajista kokivat, että *alueiden ja kuntien merkitystä yrittäjyyden edistämässä* tulisi vahvistaa. *Suomen Kuntaliiton (jatkossa Kuntaliitto)* mukaan yrittäjyyden periaatepäätös tunnustaa liian suppeasti alueiden ja kuntien merkityksen yrittäjyyden edistämässä. *Helsingin kaupungin* mukaan kuntien roolia ei ole huomioitu riittävällä tavalla. Kunnat on mainittu vain kahdessa toimenpiteessä vastuutahoina. Yritysten kasvun kannalta keskeisessä toimenpiteessä

1.6. kuntia ei ole mainittu. Toimenpiteessä kehitetään alueiden ekosysteemeissä toimivia hautomoja, yrityskehittämöjä sekä testausympäristöjä pk-yritysten tuote- ja liiketoimintakehityksen helpottamiseksi. Yrittäjyyden periaatepäätöksessä pitäisi huomioida paremmin kuntien rooli yritystoiminnan synnyn ja kasvun edistäjänä. *SEKES:n* mukaan periaatepäätöksessä tulisi tunnistaa kuntien rahoittaman neuvonnan (kehitysyhtiöt, elinkeinotoimet, uusyrityskeskukset) merkitys, joka on myös ikkunana kaikkiin yrityspalveluihin. Päätöksestä puuttuu käytännössä kokonaan kuntien rahoittamien yrityspalvelujen (kehitysyhtiöt, elinkeinotoimet, uusyrityskeskukset) merkityksen huomioiminen.

Alueiden merkityksen osalta toteaa *Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus*, että aluetason kysymykset ovat jääneet huomiotta. *Turun kaupungin* mukaan yrittäjyyden periaatepäätös on liian keskuhallintokeskeinen. Tavoitteessa menestyminen edellyttää, että alueellinen näkökulma tulisi saada vahvemmaksi ja alueelliset erityishaasteet ja painotuserot pitäisi tunnistaa paremmin. Kaupungit ja kunnat tulisi ottaa selkeämmin ja läpileikkaavasti mukaan yrittäjyyden edistämisen kansalliseen roolitukseen, työnjakoon ja ohjaukseen. *MTK:n* mukaan yrittäjyys ja alueiden elinvoiman kasvu edellyttävät liikenneyhteyksiin ja liikenneinfraan panostamista.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA (jatkossa ETLA) haluaa muistuttaa, että yrittäjyyden periaatepäätöksen lähtökohtana tulisi todeta, että yrittäjyydessä on kyse markkinoiden toimimisesta. Sen ytimessä ovat yksityiset toimijat. Poliitiikalla on kuitenkin tärkeä ja tukeva rooli, sillä se vaikuttaa toimintaympäristöön, jossa yritykset toimivat.

VM:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnoksen keskeisenä ongelmana on sen painopiste julkishallinnon toimenpiteissä. Luonnoksesta puuttuu kannustaminen elinkeinoelämän aikaansaamiin toimenpiteisiin. Yrittäjyyden riippuvuutta julkishallinnosta tulisi päinvastoin pyrkiä vähentämään ja keskittämään julkishallinnon toimenpiteissä yrittäjyyden edellytysten ja mahdollisuuksien vahvistamiseen.

AKY:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä on hyvin tunnistettu yrittäjyyden edistämiseen vaikuttavia asioita ja toimia sekä toimintaympäristön ennakoitavuuden tärkeys ja poliittisten päätösten vaikutus yritysten toiminta- ja kasvumahdollisuuksiin. *AKY* katsoo kuitenkin, että konkretiaa tarvitaan hyvin monissa kohdissa lisää. Myös *Helsingin kaupungin* mukaan yrittäjyyden periaatepäätösluonnos toimenpiteineen on jäänyt liian yleiselle tasolle.

Useat lausujista halusivat korostaa tiettyä yritysryhmää ja yrittäjien erityisryhmää yrittäjyyden periaatepäätöksessä. *Oulu Startup Incubator Oy:n (jatkossa Oulu Startup)* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä olisi huomioitava eri vaiheissa olevien yritysten erityispiirteet ja tarpeet (yksin yrittäjät, mikroyritykset, startup-yritykset, perinteiset pk-yritykset ja kasvuhakuiset yritykset). *MTK:n* näkemyksen mukaan periaatepäätöksessä tulisi korostaa näkyvämmiin mikro- ja perheyrittäjyyttä.

Myös *OKM* toteaa, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä on otettu huomioon pienten ja keski suurten yritysten näkökulma, mutta mikroyrityksiin kohdistuvat toimenpiteet ovat vähäisiä. Pitkän ajan strategiassa tulisi kehittää mekanismeja suojelemaan mikro- ja pk-yritysten selviytymistä suhdanteista toiseen ja kohdistaa erityisiä panostuksia pandemiassa kaikkein rajuimmin kärsineiden alojen kuten luovien- ja kulttuurialojen yrityksiin. *MTK:n* mukaan kansainvälistymisen edistämisen ohella myös kotimarkkinoiden merkitystä ja laajuutta tulee arvostaa sekä korostaa tavoitteissa ja toimenpiteissä näkyvämmiin. Erityisesti monet mikro- ja pk-yritykset ja niiden yrittäjät sekä työntekijät elävät kotimaan markkinoista. Myös huoltovarmuutta tulee korostaa. *Kerttu Saalastin* mukaan yksinyrittäminen on useimmille ensiaskel yrittäjyyteen, joten siihen tarvitaan kannustimia yritysten perustamisaktiivisuuden kasvattamiseksi. Yksinyrittäminenkin voi luoda uusia, kannattavia ja skaalautuvia liiketoimintamalleja. Monet yksinyrittäjät toimivat verkostona tarjoten yhdessä kokonaispaketteja (tuotteita tai palveluita).

Tampereen kaupunki, Sitra ja Startup-säätiö kiinnittävät huomiota siihen, että startup-yrittäjyys ja –tiimit ja heidän palvelunsa tulisi huomioida yrittäjyyden periaatepäätöksessä, koska niiden tilanne ja olosuhteet voivat merkittävästi poiketa muista pk-yrityksistä. *Sitran* mukaan periaatepäätöksessä tulisi erikseen huomioida alkuvaiheen skaalautuvia ideoita kehittävä startup-tiimit (joilla ei välttämättä ole vielä edes Y-tunnusta) ja heidän palvelunsa, koska startup- ja kasvuhakuisten yritysten merkitys on keskeinen elinkeinoelämän uudistumisen, työpaikkojen luomisen sekä talouskasvun näkökulmasta. Yrittäjyyden periaatepäätöksessä voisi nousta vahvemmin esille myös kansainvälinen osaajatiimien ja startup-yritysten houkuttelutyö sekä maahantuloon liittyvien käytäntöjen helppous (mm. luvat, ohjaus ja tietoisuus eri alustoista).

EK ja Uudenmaan liitto kiinnittävät puolestaan huomiota keskisuuriin yrityksiin. *EK:n* mukaan keskisuurten työnantajayritysten merkitys on huomioitu hyvin yrittäjyyden periaatepäätöksen johdannossa, mutta itse toimenpide-ehdotuksissa tämä näkökulma jää heikommaksi. *Uudenmaan liiton* mukaan yrittäjyysstrategian rinnalla on arvioitu tarvittavan erillistä keskisuurten kasvuyritysten (midcap, mittelstand) toimenpidekokonaisuuden laatimista. Yrittäjyyden periaatepäätöksessä jää kuitenkin epäselväksi, miten tähän tarpeeseen vastataan.

Yrittäjyyden erityisryhmien osalta esitettiin lausunnoissa, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi ottaa huomioon vammaisyrittäjät (*Suomen Vammaisyrittäjät ry VamY, Invalidiliitto ry, jatkossa VamY*). *PAM:in* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi ottaa huomioon naisyrittäjät (*PAM*). *PAM:n* mukaan kohdassa 2.8 esitetty naisyrittäjien erityistarpeiden huomioiminen julkisen hallinnon yrityspalveluissa ei vastaa tarpeeseen ratkaista laajempia rakenteellisia tasa-arvokysymyksiä naisten yrittäjyyden mahdollistamiseksi.

Eri yritysmuotojen osalta *Pellervo* esitti, että erilaiset yrittäjyyden muodot kuten osuuskuntayrittäjyys tulisi nykyistä paremmin näkyä yrittäjyyden periaatepäätöksessä. Osuuskunta edustaa yhteisyrittäjyyttä ja antaa valmiin rakenteen luoda alustan, jossa yrittämistä voidaan yhdessä harjoittaa tavoitteiden saavuttamiseksi.

KKK esitti seurantamittareiden (kysymys 4) osalta, että yrittäjyyden periaatepäätöksen toteutumisen seurannassa tulisi käyttää myös mittareita, joiden avulla voidaan suorittaa kansainvälistä vertailua. *LVM:n* mukaan tulisi kokonaisuudessa kiinnittää huomiota selkeästi myös laadullisiin näkökulmiin ja seurata jalkauttamisvaiheessa prosessien onnistumista lopputulosten lisäksi. *Kerttu Saalasti-instituutin* mukaan tarvittaisiin lisäksi mittareita yrittäjäverkostojen tuottaman lisäarvon arvioimiseksi ja keinoja lisätä niiden tuottavuutta.

LVM:n mukaan tulisi ennen yrittäjyyden periaatepäätöksen jalkauttamista kartoittaa toimenpiteiden kustannus- ja resurssitarpeet, pohtia verotuksellisia näkökulmia, huomioida kannustinloukut sosiaaliturvakysymyksiä laajemmin ja analysoida ohjelman mahdollisuuksia myös toimialakohtaisesti. Riskien määrittäminen selkeyttäisi kokonaisuutta. *Uudenmaan liiton* mukaan jatkotyössä tiekartta muuttaa toimenpiteet tekemiseksi, sovittaa yhteen eri ministeriöiden toimet sekä tuo sidosryhmät mukaan yhteiskehittämiseen. On hyödyllistä integroida yrittäjyysstrategian toteuttamiseen liittyvien ohjelmien (luovan talouden tiekartta, viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma, kotimaisen omistamisen ohjelma, TKI-tiekartta sekä työllisyyden edistäminen) tekemistä ja näiden kaikkien synergistä toteuttamista ja uudistumista yli hallinto-, teema- ja toimialarajojen. Samalla tiekartta voisi tuoda selvennystä myös siihen, miten kunnat, kuntien elinkeinoyhtiöt tai kuntien elinvoimaisuutta vahvistavat maakuntien liitot alueellisen yhteistyön ja verkostotoiminnan kokoajina ja edistäjinä, motivaattoreina sekä alustoina kytkeytyvät toimenpiteiden toteutukseen ja seurantaan. *Akavan* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen linjausten ja tavoitteiden toteuttamiseksi on tärkeää kehittää konkreettisia toimia ja laatia aikataulutus etenemisestä, tehdä vaikutusarviot ja seurata toimien vaikuttavuutta järjestelmällisesti.

3.2 Kysymys 2: Mitä tulisi erityisesti ottaa huomioon yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa?

Kysymykseen siitä, mitä tulisi erityisesti ottaa huomioon yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa, saatiin laajasti kannatusta yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteille mutta myös kohdennettuja huomioita erityisesti huomioon otettavista asioista. Lausuntopyyntöön kysymykset 1 ja 2 olivat osittain päällekkäisiä ja osa vastaajista oli toistanut vastauksensa 2. kysymyksen vastauksessa. Osa oli täydentänyt kysymyksessä 1 antamaa lausuntoa kysymyksen 2. lausunnossa. Kysymykseen vastasi 62 lausunnon antajaa, 4 lausunnon antajista ei vastannut kysymykseen.

Seuraavassa lausunnoista poimittuna huomioita jatkovalmisteluun. Lausuntojen runsaan määrän vuoksi lausuntoja on ryhmitelty ja lisäksi lausuntoja on lyhennetty poimimalla niistä ehdotukset periaatepäätöksen täydentämiseksi.

Erityisesti huomioon otettava tavoitelinjaus 1:n osalta: Yritysten kasvuhakuisuuden lisääminen vauhdittamalla yritysten kestävää kasvua, työllistämistä ja uudistumista (Erityisesti kaksoishaasteeseen vastaaminen ja digivihreä siirtymä)

Useat lausujista täydensivät ensimmäisen kysymyksen vastausta toisen kysymyksen vastauksessaan. Seuraavassa yhteenvedossa ei ole toistettu ensimmäisen kysymyksen vastauksia. Lausunnoissa esitettiin, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi kasvuhakuisuuden lisäämisessä ottaa erityisesti huomioon näkökulmia, jota liittyivät mm. yritysrahoituksen saatavuuteen, yritystukiin, investointiympäristöön, digi- ja datatalouden mahdollisuuksiin, osaamiseen, vientiin ja kansainvälistymiseen sekä yhteistyöhön.

Pääomasijoittajien mukaan tulisi erityisesti rahoitusmarkkinoiden toimivuuden kehittämisessä kiinnittää huomiota Pekka Ala-Pietilän keväällä 2021 julkaistun Kestävä kasvu ja hyvinvointimme tulevaisuus -raportin osioon: Havainnot ja ehdotukset osaavan pääoman saatavuuden lisäämiseksi Suomessa. AKY näkee erityisen tärkeänä kasvuyritysten rahoituksen haasteisiin tarttumisen. Lisäksi pk-yritysten rahoitushaasteet on huomioitava. Mm. pankkisääntelyn kiristymisen aiheuttamaa vakuusvaateiden kiristymistä tulisi helpottaa. AKY pitää tärkeänä myös, että yrittäjyyden periaatepäätöksen mukaisesti edistetään erilaisissa verkostoissa osallistumista avautuviin EU-hankehakuun (erityisesti Digital Europe, Horizon). Tätä helpottamaan yrittäjät tarvitsevat käytännönläheistä neuvontaa ja apua. Tässäkin uusyrittäjäkeskusten ja yrittäjäjärjestöjen panos on hyödynnettävä.

Turun kaupungin mukaan ”Julkinen sektori paikkaa tarvittaessa markkinapuutealueita” – periaatteeseen pitää sisältyä myös korkean riskin innovaatio- ja teknologiavetoisten yritysten oman pääoman ehtoinen rahoitus alkuvaiheessa, joko (pre)seed -rahastomalleilla tai esimerkiksi palttamalla BF:lle oman pääoman ehtoiset lainat (joita Tekesillä aikanaan oli). Yksityisten sijoittajien varaan tätä ei voi kokonaisuudessaan jättää, sillä riskitaso on liian korkea kannattavalle sijoitustoiminnalle. Startup-säätiön mukaan Startup-ekosysteemin toiminnan kannalta on keskeistä, että uusia yrityksiä syntyy vuosittain riittävä määrä. Nyt on olemassa merkittävä riski siihen, että pitkittyvä pandemia vähentää syntyvien uusien startup-yritysten määrää. Olisikin siksi erittäin tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, että näissä oloissa jo syntyneet ja syntyvät elinkelpoiset ideat kestävät koronan yli. Lisäksi olisi syytä kasvattaa panoksia tutkimukseen perustuvien kasvuyrityksien synnyttämiseksi ja eteenpäin viemiseksi.

Yritystukien osalta *Teknologiatoimintatutkimus* toteaa, että pk-yrityksillä on haasteita esim. sinänsä erinomaisten tuki-instrumenttien käytössä. Hankemuotoiset, mahdollisesti lyhytaikaiset tukimuodot eivät aina sovellu pk-yrityksille, ja tukien hakeminen koetaan vaikeaksi. *Teknologiatoimintatutkimuksen* mukaan olisi hyvä panostaa edelleen yksinkertaisiin instrumentteihin kuten esim. py-syvään, yrityksen oman T&K-toiminnan ja T&K-ostopalvelut kattavaan T&K-verovähennykseen.

Vähähiilitavoitteet edellyttävät myös panostuksia TKI-toimintaan. Tuoreen tutkimuksen mukaan T&K-verokannustin auttaisi nimenomaan pk-yrityksiä ja aloittavia yrityksiä. Laaja-alaisella T&K-verovähennyksellä olisi mahdollista saada myös ne alle 50 henkilön yritykset yhteiskunnan innovaatiotukien piiriin. Tarve on akuutti, koska juuri näissä yrityksissä tuottavuus (jalostusarvo/työntekijä) on selvästi alempi kuin isommissa yrityksissä. *ETU* ehdottaa erikoiskaupalle omaa TKI-rahoitusinstrumenttia. Pk-yritysten pääsy korkean lisäarvon kuluttajatuotteiden ja -palveluiden kansainvälisille verkkokaupan markkinoille edellyttää nykyistä suurempia panostuksia TKI-työhön ja kansainvälistymiseen. Erikoiskaupalla on paljon ideoita kansainvälistymiseen, mutta toteutus edellyttää ulkopuolista vahvaa tukea sekä rahoituksen että toteutuksen osalta. *FiBAN:n* mukaan julkisen sektorin resursseja ei kannata suunnata uusien startup-aihioiden synnyttämiseen esimerkiksi kiihdyttämötoiminnan kautta, vaan jo muutoinkin perustettavien yhtiöiden rahoitusmahdollisuuksien parantamiseen rahoituksen kapeikkoja purkamalla.

Kuntaliiton mukaan tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että ymmärretään paikallistason toiminnan merkitys kansallisen innovaatorahoituksen tehokkaan ohjautumisen edellytyksenä. Paikallistason roolina onkin monella tapaa aktivoida kansallisen tason innovaatorahoituksen käyttöä ja mahdollistaa sen tehokas kohdentuminen. Yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitteiden toteuttamisessa tulisikin laajasti hyödyntää kuntien toimintaa ja kohdentaa valtion rahoitusta ja muita työkaluja tätä työtä tukevasti samalla kun luodaan rakenteita kuntien ja valtion toimintojen entistä paremmaksi yhteensovittamiseksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että kansallisella rahoituksella varmistetaan kuntien edellytykset hyödyntää EU:n innovaatorahoitusta (esim. eDIH ja CEF).

BF kiinnittää huomiota siihen, että yritysten investoinnit Suomessa ovat laskeneet ja suunta on huolestuttava. Investointiympäristön kilpailukykyisyydestä ja kannustavuudesta investointeihin Suomessa on huolehdittava. Lisäksi on tuettava ulkomaisten investointien sijoittumista Suomeen. *Helsingin kaupunki ja ETLA* edellyttävät, että yrittäjyyden periaatepäätöstä täsmennettäisiin investointiympäristön osalta. *Helsingin kaupunki* toteaa, että sinänsä kannatettava investointiympäristön kehittäminen- toimenpiteessä pitäisi tuoda yrittäjyysstrategian analyysien nojalla konkreettisemmin esille asiat, joihin tulee löytää ratkaisu. Nykytilanteessa ulkomaisten yritysten ja osajien sijoittumiseen vaikuttavat ainakin henkilöverotuksen taso ja työlupakäsittelyajat. Lakkojen runsaus haittaa erityisesti vientiyritysten toimintaedellytyksiä ja vaikuttaa sekin osaltaan mainehaitan ja lisäkustannusten kautta investointien suuntautumiseen pois päin Suomesta.

MTK:n ja Teknologiateollisuuden mukaan tullee myös aineelliset investoinnit huomioida aineetomien ohella. *MTK* pitää tärkeänä, että TKI-investointeihin panostamisessa huomioidaan kasvulle elintärkeät tarpeet tuotanto- ja toimitilojen investointeihin ja niitä koskeviin tukiin ja rahoitusmalleihin. Lisäksi on tärkeää, että selvitetään rahoitusmarkkinoiden toimivuutta ja tarvittaessa korjataan markkinapuutetta julkisilla toimenpiteillä. Tärkeää on varmistaa rahoituksen saatavuus rahoitusmarkkinoita kehittämällä, niin että myös pienillä yrityksillä – esimerkiksi mikroyrityksillä maaseudulla – on riittävät mahdollisuudet investointeihin ja yrityksen kehittämiseen. *Teknologiateollisuus* puolestaan kiinnittää huomiota, että suomalaiselle elinkeinoelämälle tärkeässä vihreässä siirtymässä ja digitalisaatiossa tunnistetaan selvästi myös aineellisten investointien rooli, ja niiden edistäminen mahdollisimman neutraalisti koko Suomessa. Tällä hetkellä alueelliset investointituet aiheuttavat tarpeettomia eroavaisuuksia yritysten välillä, ja valmistavan teollisuuden digitalisaatio ja vihreä siirtymä edellyttävät usein myös aineellisia investointeja.

Kasvuhakuisuuteen liittyy kiinteästi digitaalisen huippuosaamisen ja datatalouden mahdollisuuksien tunnistaminen. *BF:n* mukaan Suomi on tunnettu digitaalisesta huippuosaamisesta mutta Suomi ei ole pystynyt laajasti hyödyntämään huippuosaamista läpi eri toimialojen. Olisi tärkeää pohtia, miten yritysten digitaalisia valmiuksia edistetään ja hyödynnetään yritysten liiketoiminnassa. *Sitran* mukaan erityisesti pk-yrityksillä on vaikeuksia päästä datatalouden voittavaan kehään. Tuottavuuden nostamisen kannalta on erityisen tärkeää edistää datan jakamista

organisaatioiden välillä ekosysteemeissä, mutta yrityksiltä puuttuu luottamusta datan jakamiseen sekä osaamista muokata liiketoimintamallejaan. Globaalit datamarkkinat tarjoavat kasvunäkymiä suomalaisille pk-yrityksille, jotka ovat merkittävässä asemassa palvelujen kehittämisessä jo pelkän yhteenlasketun volyyminsa ja pienen kokonsa tuoman ketteryyden ansiosta, jotka eivät kuitenkaan suoraan johda datatalouden onnistumisiin tai datamarkkinoiden arvon kasvuun. Kun Ruotsin ja Alankomaiden ennakoitaan kaksinkertaistavan datamarkkinoidensa arvon 7–8 miljardiin euroon vuoteen 2025 mennessä, Suomen ennuste jää alle 1,5 miljardin euron.

Lausuntojen mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi kiinnittää erityisesti huomiota osamiseen. *Tampereen kaupungin* mukaan digivihreään siirtymään liittyvissä koulutuksissa yrityksen liiketoiminnan kehittämisen on oltava keskiössä. Koulutuksissa on huomioitava, että yrittäjillä on erilaisia lähtötasoja ja mahdollisuuksia toteuttaa digivihreää siirtymää. *Lapin ELY-keskuksen* mukaan erityisesti mikroyritysten osalta tulee huomioida liiketoimintaosaamisen kasvataminen, jolloin kasvu- ja kv-osaaminen myös pienemmillä yrityksillä vahvistuvat. Jotta yritysten tavoittamisessa onnistutaan, on Team Finland brändin ja sen verkostosta ja palveluista viestimistä tarpeen terävöittää. *Lapin ELY-keskus* pitää kasvuyritysten tunnistamista ja kasvuohjelmien käynnistämistä tärkeinä nostoina muistiossa. Kasvuyritysten määrän lisääminen ja kasvukykyyn vahvistaminen saattavat edellyttää lisäresursseja (kasvuyritysten tunnistaminen ja palvelupolkujen rakentaminen).

Viennin ja kansainvälistymisen osalta tulisi *AKY:n* mukaan rahoituspalveluiden löydettävyyden helpottamisessa erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelman (VKKO) toimenpiteitä toteutetaan käytännön läheisesti mm. olemassa olevien toimijoiden viestintäkanavia hyödyntämällä. *Lapin ELY-keskuksen* mukaan tulisi kansainvälistymisessä hyödyntää tehokkaammin lähimarkkinat, esimerkiksi pohjoisen alueen mittavat investoinnit (Pohjois-Ruotsi ja Barentsin alue). *Lapin ELY-keskuksen* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi näkyä vahvemmin kansainvälistymistä suunnittelevien yritysten tunnistaminen sekä kansainvälistymispolkujen systemaattinen laatiminen. Keskeisessä roolissa niin kasvu- kuin kansainvälistymistä hakevien yritysten tunnistamisessa ovat alueelliset sekä seudulliset yrityspalvelutoimijat sekä yksityiset palveluntarjoajat. Yritysasiantuntijoiden määrän lisäksi on kiinnitettävä heidän osaamisensa kehittämiseen huomioita.

Digivihreän siirtymän osalta *MTK:n* mukaan tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että siirtymä edellyttää myös toimialakohtaista tarkastelua: osana digivihreää siirtymää esimerkiksi suomalaisen maaseudun vihreän kasvun elinkeinojen ja -yrittäjyyden merkitys taloudelle ja työllistävyydelle on huomattava (ympäristön kestävyys ja hiilensidonta sekä huoltovarmuus). *Uudenmaan liiton* mukaan on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen että, vaikka poliittisella päätöksenteolla ja sitoutumisella on tärkeä rooli, niin vihreä siirtymä voidaan toteuttaa nopeasti vain yritysten itsensä kehittämien ja käyttöön ottamien ratkaisujen kautta. Siirtymä tarjoaa paljon mahdollisuuksia yrityksille, mutta yrittäjät itse ovat kaikkein tärkeimpiä tekijöitä kasvun ja uudistumisen vauhdittamisessa. Yrittäjät ja omistajat tekevät päätökset osaamisen kehittämisestä ja rekrytoinneista, investoinneista ja kasvupanostuksista. He päättävät tuottavuutta ja asiakasarvoa vahvistavien ja uusiin mahdollisuuksiin tarttuvien liiketoimintamallien omaksumisesta. *Turun kaupungin* mukaan tulee varoa sitä, että kaikki tuet ja kannusteet eivät mene yksipuolisesti esimerkiksi kestävän kehityksen teeman alle. Jo nyt on havaittavissa keinotekoisia rahoitushakemusten ”hyvepaketoitua”. *Uudenmaan liiton* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä ei ole otettu kantaa, miten kaupunkien, kuntien ja niiden omistamien elinkeinoyhtiöiden konkreettisesti tulisi auttaa yrityksiä esim. vihreän siirtymän sekä kasvun ja kansainvälistymisen mahdollistamisessa. Kuitenkin mainituilla toimijoilla on merkittävä rooli siinä, kuinka hyvin tuo yritysrajapinnassa tehtävä kehittämissä työ tehdään ja minkälaista vaikuttavuutta sillä saadaan aikaan.

Korkeakoulujen ja pk-yritysten välisessä yhteistyössä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota *Turun kaupungin* mukaan siihen, että pk-yritysten korkeakoulu yhteistyön vahvistamiseksi tarvitaan pitkäjänteinen kehitys- ja kannustinohjelma, sisältäen myös korkeakouluille suunnattavan tukinstrumentin tki-palvelujen räätälöintiin ja tuotteistamiseen nimenomaisesti pk-yrityksille kohdentuviksi. Lisäksi tulisi luoda korkeakoulujen strategiarahoitukseen tarvittavat kannustimet yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisten, alueellisten tki-yhteispalveluyksikköjen perustamiselle. Kansallisesta näkökulmasta tulisi mahdollistaa myös yliaalueellisen korkeakoulu yhteistyön syntyminen ja vahvistaminen tki-palvelutuotannossa. Näiden lisäksi tarvitaan merkittävät lisäresurssit yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin yrittäjyyden tutkimukseen ja koulutukseen.

Lausunnonantajat olivat sitä mieltä, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota yhteistyöhön julkisen sektorin ja elinkeinoelämän järjestöjen välillä sekä kuntien ja maakuntien rooliin. *KKK:n* mukaan järjestöillä ja yksityisillä toimijoilla on merkittävä rooli pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistämässä. (Esim. kauppakamarien kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät palvelut ja koulutus sekä HHJ-hallituskoulutus pk-yritysten hallitustyöskentelyn kehittämiseen). *Uudenmaan liiton* mukaan myös kunnilla ja maakunnilla on tärkeä rooli ja merkitys alueiden elinvoiman ja yritysten menestyvän elinkeinotoiminnan toimintaympäristön luomisessa ja sen vahvistamisessa. Niiden näkemyksiä olisi tarpeen huomioida huolellisesti yrittäjyyspolitiikan valmistelussa ja toteutuksessa. Lisäksi kunnat ja niiden erilaiset kehitysyhtiöt tarjoavat alueensa yrityksille myös ammattitaitoisia ja monipuolisia julkisia yritys palveluita, sekä vastaavat alueensa elinkeinopoliittisen toimintaympäristön vahvistamisesta, mm. maankäytöstä, logistiikasta sekä osaltaan alueensa koulutusmahdollisuuksien ja työvoiman tarjonnan kehittämistä yrityksille. *SUK* kiinnittää huomiota siihen, että kuntien, kehitysyhtiöiden ja uusyrityskeskusten rooli tulisi huomioida myös kohdan 1 (yritysten kasvuhakuisuuden lisääminen vauhdittamalla) toimenpiteissä. Kunnat ja kuntien elinkeinopoliittinen työ tulisi liittää kiinteästi osaksi Team Finland –verkostoa.

Erityisesti huomioon otettava tavoitelinjaus 2:n osalta: Huolehditaan pk-yritysten toimintaympäristön pitkäjänteisestä kilpailukyvyistä ja elinvoimasta

Lausunnot joissa otettiin kantaa siihen, mitä pitäisi ottaa erityisesti huomioon toimintaympäristön pitkäjänteisen kilpailukyvyn ja elinvoiman osalta, liittyivät näkökulmiin yritys palveluista ja –asiainnista, sääntelystä ja hallinnollisesta taakasta, verotuksesta, kilpailuneutraaliteetista, julkisista hankinnoista ja yrittäjyyskasvatuksesta.

SUK:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi huomioida vahvemmin aloittavan yrittäjän palvelujen vaikuttavuus. Laadukkaiden aloittavan yrittäjän palvelujen saatavuus koko Suomessa tulisi olla yksi yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitteista. Yhdeksi toimenpiteeksi kohdassa 2.8 tulee kirjata laadukkaiden aloittavan yrittäjän palveluiden rahoittaminen ja tarjoaminen koko Suomessa nykyistä uusyrityskeskusten, kuntien ja kehitysyhtiöiden palveluverkkoa sekä toimintakonseptia hyödyntäen. *Tampereen kaupungin* mukaan yhden luukun periaatteen tavoittelussa on tärkeää se, että yrittäjät saavat palvelunsa ilman organisaatorajojen välistä jähkkyyttä. Yhden luukun periaatteen sijaan voidaan puhua yhden luukun palvelukokemuksesta. *AKY:n* mukaan julkisen hallinnon yritys palveluiden ja asiainn kehittämässä entistä asiakaslähtöisemmiksi ja sujuvammiksi on tärkeää huomioida UYK:ten ja yrittäjäjärjestöjen näkemykset. *Pellervon* mukaan yritys palvelujen suhteen olisi painotettava, että erityyppisten yritysten tarpeet ovat erilaisia. Palvelujen virtaviivaistaminen ja digitalisointi ei saa johtaa tilanteeseen, että esimerkiksi yhteistoimintaan tai monisidosryhmäisyyteen perustuvaa yritystä (osuuskunta tms.) suunnittelevat eivät saa niille olennaista ryhmävalmennustyyppistä perustamisneuvontaa.

BF kysyy lausunnossaan, miten hyödynnämme digitaalista huippuosaamistamme julkisten yritys palvelujen kehittämisessä. Palvelut olisi oltava saatavilla 24/7 ajasta ja paikasta riippumatta.

Pohjois-Savon ELY-keskuksen mukaan Suomi.fi:n luvat ja valvonta-palvelukerroksen hyödyntämisvaihetta edeltää yrittäjien ja yritystoimintaa suunnittelevien asiakkaiden näkökulmasta vaadittavien lupien ja ilmoitusten selvittäminen. EU:n palveludirektiivi edellyttää keskitettyä sivustoa, josta käyvät ilmi toimialoittain yritystoiminnassa vaaditut luvat ja ilmoitukset. Luvat löytyivät aiemmin keskitetysti yrityssuomi.fi:sta, nyttemmin suomi.fi:sta. Lupahaku, joka perustuu palvelutietovarannon (PTV) tietoihin, ei kuitenkaan toimi toivotulla tavalla, joten sen kehittämiseen tulee panostaa. *Tampereen kaupungin* mukaan olisi hyödynnettävä digitalisaation tuomat mahdollisuudet palvelujen kehityksessä sekä tehtävä markkinoiden kanssa yhteiskehittämistä ja tiedolla johtamista. Esimerkiksi starttirahapäätökset tulisi olla mahdollista tehdä tulevaisuudessa mahdollisimman automaattisesti ja koneavusteisesti, jotta käytettävissä oleva ihmisresurssi voidaan suunnata palvelemaan yrittäjiä liiketoiminnan haasteissa. Myös erilaista kohtauttamista (matchmakingia) voidaan kehittää digitaalisten työkalujen avulla.

Uudenmaan liitto kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että kaksi kolmesta Suomen vieraskielisistä asuu Uudellamaalla. Vieraskielisten yrityspalvelut vaativatkin palveluntarjoajilta, eli kunnilta 1,5- tai jopa kaksinkertaista resursointia. Tällä hetkellä valtaosa Suomen vieraskielisistä yrityspalveluista maahanmuuttajille hoitavat yhteistyössä Helsinki, Espoo, Vantaa ja Uudenmaanliitto, vaikka haaste pitäisi nähdä maakuntaa laajempänä, kansallisena kysymyksenä, mihin tarvitaan myös VN:n resursointia.

Oulu Startup:n mielestä pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota julkisten ja yksityisten palveluiden rooliin kasvuyrityskeskittämisessä (yrityshautomot, kiihdyttämöt ja muut voittoa tavoittelemattomat organisaatiot) sekä kansallisen rahoituksen suuntaamiseen näiden toimijoiden välillä (esimerkkinä Ruotsin Vinnova, Norjan Siva ja Viron Estonia Startup).

Lausunnoissa huomioitiin myös maksuvaikeuksiin joutuneiden yritysten palvelut, joihin tulisi lausujien mielestä erityisesti kiinnittää huomiota. *Etelä-Savon ELY-keskuksen* mukaan maksuvaikeuksiin joutuneiden yritysten auttamiseksi, talousvaikeuksien varhaisen tunnistamisen mahdollistamiseksi sekä yrittäjien henkisen jaksamisen tueksi on kehitetty EU:n direktiivin mukaisesti Yrittäjän talousapu palvelumallia (Early Warning), jossa valtakunnallisen puhelin- ja verkkopalvelun rinnalle on muodostunut tai on muodostumassa alueellisia tukipalveluita. Koronapandemia toi korostuneesti esille tämän yritysten palvelutarpeen. Pysyväisrahoituksen saaminen toimintamallin ylläpitämiselle ja kehittämiselle myös alueellisen tukipalvelun osalta on tärkeää toiminnan jatkuvuuden ja tunnettuuden turvaamiseksi. *TTL:n* mukaan yrityksen taloudellinen tilanne ja yrittäjien jaksaminen kietoutuvat vahvasti toisiinsa. Early Warning -toimintamallin käyttöönotto Suomessa on edennyt ansiokkaasti. Toiminnan rahoituksen turvaaminen palveluverkoston kehittämiseksi ja toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi on keskeistä, etenkin kun koronapandemia vaikuttaa edelleen yritysten toimintaedellytyksiin tietyillä toimialoilla. Early Warning-toimintaverkoston palvelujen kehittämisessä tulee myös huolehtia siitä, että talous- ja maksuvaikeuksissa oleville yrittäjille on verkostosta saatavilla henkisen tuen palveluja (vrt. Yrittäjän kriisikeskus -projekti).

Lausunnonantajien mielestä yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi toimintaympäristön osalta ottaa erityisesti huomioon myös sääntely sekä hallinnollinen taakka. *MTK:n* mukaan EU-sääntelyyn vaikuttamisen ohella on tärkeää, että hallinnossa ja viranomaistoiminnassa toimitaan käytännön ohjeistuksin ja toimenpitein niin, ettei erityisesti mikro- ja pk-yritysten hallinnollinen taakka kasva mm. EU-sääntelyn osalta. *Finnveran* mukaan erityisesti pk-yritysten vihreän siirtymän säädösmuotoisissa kannustimissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten säädökset asetetaan ja minkä kokoisia pk-yrityksiä säädökset koskevat. *Sitran* mukaan datatalouteen ja yrityksiin vaikuttavaa EU-sääntelyä on odotettavissa paljon. *Sitran* selvityksen mukaan yritykset kokevat lainsäädännön monimutkaisuuden suurimmaksi haasteeksi datataloudessa (30 % vastaajista Suomesta, Alankomaista, Ranskasta ja Saksasta). Erityisesti pk-yrityksille olisi tarjottava apua sääntelyn navigoinnissa ja mahdollisuuksien tunnistamisessa niin kotimaassa kuin Euroopan sisämarkkinoilla. Lisäksi tarvitaan panostuksia hallinnon sujuvoittamiseen. (*Sitra*)

Teknologiaateollisuuden mukaan myös yrityksille muodostuva veronmaksun hallinnollinen taakka tulee ottaa huomioon. Komissio on selvittänyt esimerkiksi yritysten veronmaksun hallinnollista taakkaa ja toteaa, että pk-yritysten osalta hallinnolliset kulut veronmaksusta saattavat olla jopa 30 %. Jos yritys maksaakseen veronsa oikein joutuu maksamaan kolmanneksen veron määrästä hallinnollisia kuluja, on tilanne kestävä. *SUK:n mukaan* hallinnollisen taakan lisäksi tulee tarkastella myös erilaisia lupa- ja valvontamaksuja. Yksittäiset maksut eivät välttämättä ole isoja, mutta yrittäjälle kertyy niitä useilta eri viranomaisilta, jolloin kokonaissumma kasvaa merkittäväksi ja vaikuttaa selkeästi yrittäjyyden edellytyksiin. Hallinnollista taakkaa ja maksuja tuleekin tarkastella ja arvioida kokonaisuutena yrittäjän näkökulmasta, ei vaatimuksia tai maksuja asettavan viranomaisen näkökulmasta.

Tampereen kaupungin mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toimeenpanossa tulee toteuttaa suunnitellut ratkaisut mm. verotukseen.

NÄE:n ja Lääkäripalveluyritykset ry:n, (jatkossa LPY) mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi kiinnittää erityisesti huomiota palvelumarkkinoiden (erityisesti sote- ja hyvinvointipalvelut, ikääntyvän väestön palvelut) määrätietoiseen kehittämiseen ja olemassa olevan julkisen sektorin (erityisesti hyvinvointialueet) palvelutuotannon avaamiseen aidolle kilpailulle. Ehdotusta NÄE ja LPY perustelevat sote-alojen palvelujen ja palvelukonseptien sekä niihin liittyvän hyvinvointi- ja terveysteknologian merkittäväällä kansallisella- ja kansainvälisellä kasvupotentiaalilla. Edistysellinen kotimarkkina tarjoaisi alan yrityksille hyvän ponnistusalueen kansainväliseen kasvuun, minkä lisäksi se helpottaisi kansallisista väestön ikääntymiseen liittyvistä haasteista suoriutumiseen. LPY kiinnittää lisäksi huomiota kilpailuneutraaliteetin toteuttamiseen julkisen sektorin ja yksityisen sektorin tuottajien välillä. LPY:n mielestä tulisi ottaa käyttöön periaate – Julkinen sektori järjestää, paras tuottaa. Lisäksi LPY:n mielestä tulisi kehittää julkisen sektorin tuottamien hyvinvointipalvelujen kustannuslaskentaa sekä lisätä palvelusetelien käyttöä sote- ja hyvinvointipalveluissa. SY toteaa, että hyvinvointialueiden perustaminen on lisännyt huomattavasti julkisomisteisten in house -yhtiöiden perustamista. Monet in house -yhtiöt toimivat sektoreilla, joissa on paljon yksityistä kilpailua ja siten estävät ja vääristävät kilpailua (mahdollinen ulosmyynti).

Lausuntojen mukaan tulisi erityisesti kiinnittää myös huomiota julkisiin hankintoihin ja referensseihin. *BF:n* mukaan Suomi on edelläkävijä useassa globaalissa trendissä, joiden kautta syntyy kasvuliiketoimintaa. Suomessa ei ole pystytty kuitenkaan vielä synnyttämään riittävästi kokeilu ympäristöjä, joiden avulla suomalaiset yritykset saisivat etumatkaa verrattuna kansainvälisiin kilpailijoihin. Esim. julkisten hankintojen rooli elinkeinoelämän uudistumisessa on edelleen matala huolimatta siitä, että asiasta on puhuttu jo vuosia. Tähän olisi tuotava konkreettisia keinoja. *Turun kaupunki* kiinnittää huomiota siihen, että yrittäjyysstrategiassa mainitaan julkisten hankintojen 35 mrd. euron potentiaali mutta yrittäjyyden periaatepäätöksessä ei oikeastaan ole mitään konkreettista siitä, millä tätä potentiaalia kanavoitaisiin niiden yritysten liikevaihtoon, jotka kaipaavat ensimmäisiä referenssejä, jotka sitten voivat laukaista esim. kansainvälisiä pääomasijoituksia.

Lausujen mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi ottaa huomioon erityisesti yrittäjyyskasvatus. *Nuori Yrittäjyys ry:n* mukaan yrittäjyyskasvatus tulisi aloittaa jo varhain ja sitoa oppivelvollisuusikäisten koulupolkuun tiiviimmin kuin se tällä hetkellä oppilaitosten arjessa tapahtuu. Opettajien osaamisen kehittäminen yrittäjyyskasvatuksen saralla varmistaisi sen, että lasten ja nuorten yrittäjyysintention ja yrittäjyystaidot vastaavat tulevaisuuden työelämän vaatimuksia.

Erityisesti huomioon otettava tavoitelinjaus 3:n osalta: Vahvistetaan pk-yritysten työnantajamielikkyyttä, osaamisen johtamista ja rekrytointiosaamista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi sekä vahvistetaan yrittäjien jaksamista

Lausunnonantajien mielestä yrittäjyyden periaatepäätöksessä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota osaavan työvoiman saatavuuteen ja työllisyyteen.

AKY:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen kohdan 3.2 toimenpiteet ovat ensiarvoisen tärkeitä. Työperäisen maahanmuuton tiekartan on oltava konkreettinen toimenpidesuunnitelma/-ohjelma, joka tarttuu härkää sarvista ja sujuvoittaa ulkomaisen työvoiman saatavuusharkintaa ja työlupaprosesseja. *AKY:n* mukaan tulisi tutkinnon suorittajille myöntää automaattisesti työ- ja oleskelulupa. Oppilaitoksilta (esim. Handelshögskolan) löytyy erinomaisia käytänteitä, jotka voisi monistaa opiskelijoiden kotouttamisen ja sitouttamisen edistämiseksi. *SY:n* mukaan ei enää tarvita työperäisen maahanmuuton tiekarttaa, vaan tarvitaan konkreettisesti työperäistä maahanmuuttoa, jossa sujuvoitetaan ulkomaisen työvoiman saatavuusharkintaa ja tuetaan yrityksiä niiden työlupaprosesseissa. *Tampereen kaupungin* mukaan konkreettisena toimenpiteenä tulisi ulkomaalaisen työvoiman houkuttelussa kehittää Suomeen tulevan ulkomaisen työvoiman osalta uusia lyhyitä, tehokkaita ja räätälöityjä kotouttamisohjelmia, jotta kotouttamisen tehtävä ei kohdistuisi pelkästään yritysten ja työnantajien tehtäväksi. *Turun kaupungin* mielestä osaajapulaan vastaava Talent Boost –ohjelma on erittäin hyvä kokonaisuus, mutta ongelma-kohtana on houkuttelevuuden lisäksi kv. osaajien vastaanottovalmius yrityksissä. Talent Boost –ohjelma kaipaisi rinnalleen Talent Onboarding –ohjelman. Muutos ei tapahdu hetkessä, vaan tarvitaan pitkäjänteistä työtä potentiaalin laajentamiseksi ja avaamiseksi yrityksen näkökulmasta. Mitä ne asiat oikeasti ovat, jotka auttavat pitemmälle veto- ja pitovoimassa päiväkohtaisen rekrytoinnin haasteiden lisäksi? *Tampereen kaupungin* mukaan kansallisella tasolla lupaprosesseja tulee yhtenäistää ja ELY-aluekohtaisista linjauksista tulisi siirtyä ennemmin yhteen kansallisen tason linjaukseen. Tämä poistaisi maantieteellisesti läheisten ELY-alueiden ristiriitaiset tulkinnat saatavuusharkinnasta. Kotouttamiskoulutuksissa voitaisiin huomioida paremmin yrittäjyyspolku työllistymisen vaihtoehtona. Tällä hetkellä kotouttamiskoulutus perustuu osaamiseen kehittämiseen, kielitaidon kehittämiseen, koulutukseen ohjaukseen sekä työhön ohjaukseen.

MTK:n mukaan työvoimaongelmat, työvoiman saanti ja osaajapulan helpottaminen eri toimialoilla on huomioitava painokkaammin. Esimerkiksi koronan tms. kriisin pitkittymisen vuoksi toimialoilla (joista katoaa työntekijöitä ja tapahtuu paljon alanvaihtoja) tarvitaan tukevia toimenpiteitä yrittäjyyteen ja työllisyyteen. Työllisyyttä ja työperäistä maahanmuuttoa tulee analysoida nykyistä tarkemmin. Myös innovatiivisuutta, kuten maaseudun työvoimatarpeiden ja työvoiman kohtaantoon perustetun Töitä Suomesta -palvelun kaltaisia uusia yhteistyömalleja tarvitaan.

Osaavien työntekijöiden saatavuuden parantamisen osalta tulisi lausujien mukaan myös kiinnittää huomiota yritysten ja yrittäjien osaamiseen. *Pohjois-Savon ELY-keskuksen* mukaan osa rekrytointiongelmista liittyy juurikin osaavan työvoiman saatavuuden puutteisiin. Osa haasteista liittyy pelkästään epäselvyyksiin ja pelkoihin työnantajuuden velvoitteista. Siksi tietoa ja neuvontaa työntantajana toimimisesta on tärkeä olla mahdollisimman helposti saatavilla. Myös oikeudelliselle työsuhteen epäselvyyksiin liittyvälle neuvonnalle on tarvetta. *AKY:n* mukaan yritysten rekrytointiosaamisen kehittämisen tukeminen on kannatettavaa. Koulutusorganisaatioiden lisäksi mm. työmarkkinajärjestöjen rekrytuki ja -neuvonta kannattaa valjastaa kokonaisuuteen mukaan. *PRO:n* mukaan yrittäjäkoulutukseen kannattaa lisätä yrittäjyysosaamisen ohella myös yrittäjien työlainsäädännön ja työmarkkinajärjestelmän tuntemisen osioita. Työntekijöiden palkkaamisen esteenä voi olla epätietoisuus työnantajalle kuuluvien velvollisuuksien hoitamisesta, pelko asiaan liittyvistä vastuista ja byrokratiasta. *TTL:n* mukaan periaatepäätöksen toteuttamisessa tulee huomioida myös yrittäjien esihenkilövalmiuksien, henkilöstöjohtamisen ja työnantajavelvoitteisiin liittyvän osaamisen kehittäminen. Tämä koskee toisaalta ensimmäisen työntekijän palkkaamista suunnittelevia yrittäjiä ja toisaalta kasvuhakuisia startup- ja mikroyrityksiä. Yrityksen henkilöstömäärän ylittäessä yli 10 tai yli 20 henkilöä, on yrittäjän varauduttava myös henkilöstön, työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin johtamisen päivittämiseen ja uudistamiseen. *UM:n* mukaan yritykset tarvitsevat omaan kasvuunsa ja kansainvälistymiseensä yhä enemmän

aitoa kansainvälistä osaamista, joihin haasteisiin esim. työperäisen maahanmuuton aktivoinnilla pyritään vastaamaan.

MMM kiinnittää huomiota lausunnossaan työmarkkinoiden uudistumiseen. *MMM:n* mukaan korostettaessa uudistumista, innovointia sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan tärkeyttä, tulisi huomiota suunnata työmarkkinoiden merkittävään uudistamiseen. Ilman työmarkkinoiden uudistamista ei muissakaan asioissa voida todennäköisesti täysin onnistua. Lisäksi on huomionarvoista, että eläkejärjestelmiä on muutettu Suomen naapurimaissa Ruotsissa ja Virossa yksilöllisempään suuntaan. Suomessa työnantajan eläkevakuutusmaksu on merkittävin erä työnantajan sivukulujen muodostumisessa. Maksu on kasvanut vuosikymmenten aikana.

Erityisesti huomioon otettava tavoitelinjaus 4:n osalta: Mahdollistetaan joustavat siirtymät työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä, lisätään sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta sekä kehitetään yrittäjän sosiaaliturvaa

Lapin ELY-keskuksen lausunnon mukaan yhdistelmävakuutuksen kehittämistä on jatkettava sosiaaliturvan uudistamisessa. *Lapin ELY-keskus* toteaa myös, että yhdistelmävakuutus olisi askel oikeaan suuntaan, mutta pidemmällekin voisi mennä ja kahden järjestelmän välisen raon tilkitsemisen sijaan yhdistää järjestelmät. Teknisiä esteitä yrittäjien ja palkansaajien palvelemiselle samoissa kassoissa ei ole. *Tampereen yliopiston* mukaan hybridiyrittäjyys ansaitsee erityishuomion. Hybridiyrittäjyydessä henkilö on samaan aikaan sekä palkkatyössä ja/tai opiskelijana että sivutoimisesti yrittäjänä. *Tampereen yliopisto* näkee yhdistelmävakuutuksen ja sosiaaliturvan kehittämisen pikaisesti ratkaisua vaativana toimena. Lisäksi on tärkeää huomioida asenteellisen uudistamisen tarve, jotta työnantajat sallivat ja tukevat työntekijöiden osa-aikaista yrittäjyyttä osana omaa kasvua ja kehittymistä. *Pohjois-Savon ELY-keskuksen* mukaan eri lainsäädännöissä, mm. työttömyysturvassa ja eläkelainsäädännössä, on erilaisia määrittelyjä yrittäjyydelle, joita olisi tarpeen yhdenmukaistaa. Lisäksi selkeytystä ja joustavuutta kaipaa myös sivutoimisen ja päätoimisen yritystoiminnan määrittely ja kevytyrittäjän määritelmä, sillä linjavedolla on ratkaiseva merkitys uusien yritysten perustamisessa (liittyen starttirahan kriteeristöön).

PAM lausuu, että yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa olisi syytä huomioida alivakuuttamisen mahdollinen hyväksikäyttö, kun työtä pyritään teettämään ilman työsuhdetta, työsuhteen ehtoja halvemmalla. Alivakuuttaminen kytkeytyy vahvasti myös ns. pakkoyrittäjyyteen.

Erityisesti huomioon otettava tavoitelinjaus 5:n osalta: Edistetään keinoja omistajanvaihdosten sujuvoittamiseksi

AKY:n mukaan omistajanvaihdosten keskiöön nostaminen on erinomaista. Niiden osalta on jo luotu omistajanvaihdosfoorumi, joka yhdistää yksityisen ja julkisen sektorin toimenpiteet omistajanvaihdosten edistämiseksi. *SY:n* mukaan omistajanvaihdosten osalta on jo luotu omistajanvaihdosfoorumi, joka yhdistää yksityisen ja julkisen sektorin toimenpiteet omistajanvaihdosten edistämiseksi. Hyvin toimivia yksityisen ja julkisen sektori yhteishankkeita ei kannata purkaa, vaan mieluummin tehdä pysyviksi toimintatavoiksi.

MTK:n mukaan omistajavaihdosten sujuvoittamisessa tulee huomioida sukupolvenvaihdosten neuvonta, koulutus ja sujuvat prosessit esimerkiksi osana mikro- ja perheyrittäjyyden tukemista. Lisäksi on tärkeää rohkaista nuoria ryhtymään yrittäjiksi: sujuvat prosessit, taloudelliset kannustimet ja seikat.

Pellervo nostaa merkittävänä ja edistämisen arvoisena omistajanvaihdoksen toteutumistapana esiin ns. Employee-Buy-Out -mallin, jossa yrityksen työntekijät tulevat yrityksen omistajiksi. Peller-

von mukaan tämä on tärkeä huomio, ja onkin syytä todeta, että omistajanvaihdosten edistämisessä tulee olla laaja-alainen ote ja lähtökohta, joka huomioi monipuolisesti omistajanvaihdoksiin liittyvät erilaiset tilanteet ja toteutusmallit. Yrityksen työntekijäkunnasta nousseella omistajalla on tyypillisesti vahvuutenaan jo valmiiksi yrityksen toiminnan ja toimialan syvälinen tuntemus ja näkemys, mikä merkitsee vahvaa perustaa myös liiketoiminnan tulevalle kehitykselle.

Erityisesti huomioon otettava tavoitelinjaus 6:n osalta: Lisätään poikkihallinnollista yhteistyötä ja vuoropuhelua sidosryhmien kanssa yli hallituskausien

Lausujien mielestä poikkihallinnollisessa yhteistyössä olisi erityisesti otettava huomioon näkökulmia, jotka liittyvät yhteistyörakenteisiin, sitoutumiseen, poikkihallinnollisiin toimintamalleihin, seurantaan ja toimeenpanoon.

AKY:n mukaan on tärkeää sopia yhteistyörakenteista ja toimintamalleista siten, että myös sidosryhmien näkökulmat huomioidaan. Poikkihallinnollisuuden keskellä on kuitenkin syytä korostaa ja selkeyttää johtajuutta. Sidosryhmille on oltava selvää mikä taho kantaa kokonaisvastuun yrittäjyyskysymyksistä. *AKY* toivoo myös, että uutta yrittäjyyden neuvottelukuntaa perustettaessa huomioidaan perinteisten toimijoiden lisäksi myös uudet yrittäjyyden toimijat. Kasvavan korkeakoulutettujen yrittäjien joukon äänen on kuuluttava entistä vahvemmin.

Paltan mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteutumisen ratkaisee se, kuinka laajasti siihen sitoudutaan ja kuinka paljon se todellisuudessa ohjaa julkisen sektorin toimintaa jatkossa. Tämä koskee ministeriöiden lisäksi myös laajemmin julkista hallintoa sen eri tasoilla. Yritysnäkökulma tulee ottaa huomioon universaalisesti kautta julkisen hallinnon. *Woltin* mukaan periaatepäätöksen toteuttamiseksi on tärkeää, että ministeriöiden johto sitoutuu siihen ja että toimenpiteiden edistymistä seurataan. Ehdotettu yrittäjyyden neuvottelukunta vaikuttaa tähän tarkoitukseen perustellulta esitykseltä. *Pohjois-Savon ELY-keskuksen* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toimeenpanon kannalta on huomioitava toimeenpanon maakunnallinen koordinaatio ja erityisesti toimivalta, jossa ELY-keskuksilla on tärkeä rooli. *EK:n* mukaan olisi tärkeää, että yrittäjyyden periaatepäätös sisältäisi arvion tai toimenpidesuosituksen, miten päätöksen linjauksiin voitaisiin sitoutua yli puoluerajojen ja yli hallituskausien. Lisäksi *EK:n* mukaan periaatepäätöksen toimeenpano edellyttää pitkäjänteisyyttä sekä yritysnäkökulman huomiointia kaikessa päätöksenteossa. Yritysvaikutusten arviointi on yksi lähtökohta, mutta laajemminkin olisi kannattavaa lisätä ministeriöiden välistä keskustelua eri päätösten ja strategioiden vaikutuksista yrityksiin ja yrittäjiin.

Finnveran mukaan työn toteutuksessa rooleja ja ensisijaista vastuutahoa olisi tärkeää täsmentää. On tärkeää välttää tarpeettomia päällekkäisyyksiä, jotta sekä *Finnveran* että muiden toimijoiden toiminnan tehokkuus pysyisi hyvänä. Lisäksi suunnitelmaa ja sen aikataulua olisi hyvä kirkastaa. *OPH:n* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseen ja yhteistyöhön tarvitaan mukaan asiantuntijoita eri koulutusasteilta ja opetushallinnosta.

Turun yliopisto kiinnittää huomiota siihen, että yrittäjyysstrategia kattaa verrattain laajasti koko toimintakentän, jolloin väistämättä on pohdittava, miten eri tehtävät priorisoituvat jos/kun kaikkeen ei ole resursseja. *Uudenmaan liiton* mukaan kehitteillä olevan tiekartan tulisikin muodostaa työkalu, josta kunnalliset toimijat toivat saada konkreettista opastusta siihen, miten toivotun kehityksen mahdollistamista yritys kentässä olisi hyvä tehdä ihan käytännön tasolla.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston (jatkossa KKV) ja STTK:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteutumista tulee tarkastella ja seurata säännöllisin väliajoin sen hyväksymisen jälkeen. *Tampereen kaupungin* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa tulisi erityisesti keskittyä havaintojen pohjalta tehtäviin eri kohderyhmille suunnattuihin konkreettisiin toimiin, joilla

luodaan kestäväää vaikuttavuutta niin paikallisesti kuin kansallisestikin. Tehtyjen toimien tuottavuutta tulee pystyä mittaamaan ja arvioimaan markkinoilta kerättävän tiedon kautta, ja tarvittaessa on kyettävä tekemään toimenpiteisiin muutoksia vaikuttavuuden lisäämiseksi. *LABORE:n* mukaan vaikutusarvioinnin mahdollisuus olisi hyvä ottaa huomioon jo toimenpiteiden toteutusvaiheessa ja esimerkiksi toteuttaa satunnaistettuja kokeiluja mahdollisuuksien mukaan.

BF kiinnittää huomiota siihen, että periaatepäätöksen teema on laaja ja työssä esille nostettuja asioita viedään jo eteenpäin muiden toimenpiteiden kautta. Olisi tärkeää koordinoita toteutettavat toimenpiteet siten, ettei synny turhia päällekkäisyyksiä. Esim. Team Finland -verkosto kehittää yrityspalvelukokonaisuutta kasvun ja kansainvälistymisen näkökulmasta jo osana Viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelmaa.

MMM:n mukaan uuden yrittäjyysstrategian ja sitä koskevan yrittäjyyden periaatepäätöksen myötä myös Suomessa tehtävien muutosten tulisi olla merkittäviä ja näkyviä. Euroopan tasolla esimerkiksi Ranska on tehnyt viime aikoina merkittäviä uudistuksia, joiden johdosta elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksia on parannettu ja sitä kautta maan talous on lähtenyt kasvuun.

SY:n toivoo kehittämisen ja edistämisen sijasta yrittäjyyden periaatepäätökseen enemmän konkretiaa yrittäjyyden aseman parantamiseksi. Lisäksi toivomme enemmän kumppanuutta yrittäjäjärjestöjen ja julkisen sektorin kesken. *VM:n* mukaan periaatepäätöksessä ambitiotasot ovat mainituissa esimerkeissä (1.1, 2.5, 2.8 ja kohta III jakso 2) kauttaaltaan matalia. Tavoitteet tulisi ilmaista kunnianhimoisemmin, kuten esim. "tunnistetaan ja edistetään" tai "tunnistetaan ja korjataan". *VM* kiinnittää lausunnossaan myös huomiota siihen, että tutkimustiedon hyödyntäminen luonnoksessa vaikuttaa hajanaiselta ja puutteelliselta, kuten mainittaessa tarpeesta vahvistaa yrittäjien IP-oikeuksia. Aiheesta on äskettäin Turun yliopistossa tarkastettu TEM:n toimialaan patenttilainsäädännön vastuuministeriönä kuuluva startup- ja kasvuyritysten heikkoa patenttioikeudellista asemaa etenkin ns. patenttirahastoja vastaan koskeva oikeustieteellinen väitöskirja.

3.3 Kysymys 3: Ovatko yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi riittävät (toimenpide 6.1.)?

Pääsääntöisesti lausunnoissa vastattiin kysymykseen EI. Lausuntoon vastanneista 36 kpl (60%) oli sitä mieltä, että yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi eivät ole riittävät. Lausunnonantajista 24 kpl (40%) piti periaatepäätöksen toimenpiteitä poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi riittävinä. Kuusi lausunnonantajaa ei vastannut kysymykseen. Useat, jotka vastasivat kysymykseen EI, kannattivat yrittäjyyden neuvottelukuntaa, mutta halusivat täydentää ja kiinnittää jatkovalmistelussa huomiota seuraaviin asioihin.

Seuraavissa kappaleissa on koottuna lausuntoja liittyen kysymykseen siitä, ovatko yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi riittävät. Saaduissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota (1) yrittäjyyden neuvottelukunnan rooliin, tehtäviin ja sidosryhmiin, (2) yhteistoimintaan ja koordinaatioon eri hallinnon tasoilla – erityisesti alueellisella ja paikallisella tasolla sekä sidosryhmien kanssa (3) yrittäjyyden neuvottelukunnan resurssointiin, tuloksellisuuteen ja toiminnan suunnitelmallisuuteen. Osa lausunnonantajista lähestyi kysymystä yleisimmin poikkihallinnollisten asiakysymysten näkökulmasta.

Pro:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä ja sidosryhmäyhteistyötä, jota varten on oltava rakenne. Ehdotus Yrittäjyyden neuvottelukun-

nasta on kannatettava. *Finnvera* nostaa esille, että yrittäjyyden neuvottelukunnan linjausten tiedonkulkua on varmistettava yrityksille ja sidosryhmille. Pk-yritysnäkökulman huomioon ottaminen linjausten tekemisessä on tärkeää. *MTK* nosti lausunnossaan esille, että tulisi tunnistaa, huomioida ja painottaa enemmän keskeisiä poikkihallinnollisen yhteistyön tarpeita ja poikkihallinnollisen yhteistyön muotoja. Nämä ovat usein toimialakohtaisia ja kytkeytyvät läheisesti yrittäjyyden sidosryhmäverkostoihin ja niiden kanssa tehtävään tiiviiseen yhteistyöhön vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Lisäksi on tärkeää huomioida ja tuoda esiin myös vastuuministeriöiden vastuu ja rooli tehokkaasta poikkihallinnollisesta yhteistyöstä. *OKM* toi esille lausunnossaan, että yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistyön ja koordinaation varmistamiseksi ovat osittain riittäviä. Tarvittaisiin kuitenkin enemmän mikroyrityksiin kohdistuvia toimenpiteitä. Lisäksi poikkihallinnollista yhteistoimintaa tarvittaisiin enemmän joustavissa siirtymissä työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä. *VM* nostaa lausunnossaan esille, että Valtioneuvoston toimenpiteissä tulisi vahvistaa ministeriöiden välistä koordinaatiota ja myös ministeriöiden sisäistä hankekoordinaatiota. *VM:n* mielestä yrittäjyyden neuvottelukunta ei ole riittävänä toimenpide yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiselle. *MMM* nosti esiin, että toimenpide 6.1 on kuvaukseltaan riittävän kattava ja antaa mahdollisuuden kehittää ja syventää yhteistyötä yksityiskohtaisemmin työn edetessä. Sidoryhmäyhteistyö on tässä yhteydessä tärkeää ja myös erilaisten yrittäjien ja yritysten näkemyksiä tulisi kuunnella ja ottaa huomioon.

KKK huomauttaa lausunnossaan, että yrittäjyyden neuvottelukunnan rooli ei saa ajautua irralliseksi. Yrittäjyyden periaatepäätöksen ja sen tavoitteiden tulisi näkyä lainsäädännön valmistelussa läpi linjan. *SUK* nosti esille, että tilannekuvan, kehittämisen ja seuraamisen lisäksi yrittäjyyden neuvottelukunnan tulee toteuttaa päätösten yrittäjyysvaikutusten arviointia. Yrittäjyysvaikutusten systemaattisen arvioinnin työvälineeksi tulee kehittää tutkittuun tietoon ja selkeisiin mittareihin perustuva arviointityökalu, jota voidaan hyödyntää laajasti niin valtionhallinnossa, kunnissa ja hyvinvointialueilla. Pitkäjänteisellä työllä edistetään tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja voidaan saada aikaan pysyviä muutoksia, luoda yhdessä yrittäjyysmyönteinen Suomi. *EK* toivoo jo tässä vaiheessa konkreettista esitystä siitä, kuinka poikkihallinnollinen yhteistoiminta ja koordinaatio ministeriöiden kesken toteutetaan. Esitys antaisi paremman pohjan viedä poikkihallinnollisia toimia tehokkaasti eteenpäin.

AKY korostaa, että on tärkeää sopia yhteistyörakenteista ja toimintamalleista siten, että myös sidoryhmien näkökulmat huomioidaan. Poikkihallinnollisuuden keskellä on kuitenkin syytä korostaa ja selkeyttää johtajuutta. Sidoryhmille on oltava selvää, mikä taho kantaa kokonaisvastuun yrittäjyyskysymyksistä. *Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry (jatkossa MaRa)* korosti sitä, että jollakin mainituista tahoista tulisi olla päävastuu toiminnan organisoimisesta. Yrittäjyyden neuvottelukunnan toiminnan käynnistäminen on kannatettava idea. Sen yhteyteen voitaisiin luoda uusi tapa toimia ja tehdä poikkihallinnollista yhteistyötä. *SY* nosti esille, että koordinaation lisäksi tarvitaan selkeää johtajuutta, muussa tapauksessa kukaan ei kunnolla ota vastuuta hankkeiden eteenpäin viemisestä. Vastauksessa pohditaan myös sitä, olisiko yrittäjyyden neuvottelukunnalla riittävästi valtaa valtionhallintoon ja politiikkaan.

ETU pitää tärkeänä, että käynnistetään yrittäjyyden neuvottelukunta vastaamaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisesta ja seuraamisesta sekä edistetään sidoryhmäyhteistyötä. *ETU ja Kaupan liitto* nostivat lausunnoissaan esille, että poikkihallinnollinen koordinaatio tulee integroida eri hallinnonalojen nykyisiin prosesseihin. Yrittäjänäkökulman huomioiminen kaikessa lainsäädännön valmistelussa on paras ja keskeinen tapa varmistaa eri hallinnonaloilla yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitteiden toteutuminen. Lainsäädännön vaikutusten arviointeja tulee lisätä ja syventää ja niissä tulisi kiinnittää yrittäjyyteen aina huomiota.

Lausujen mukaan poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi tulee yrittäjyyden neuvottelukunnan työssä ottaa huomioon eri hallinnon tasot, erityisesti alue- ja paikallistaso sekä sidoryhmät. *Koulutuskuntayhtymä OSAO (jatkossa OSAO)* toi esille, että tarvitaan alu-

eellista ja paikallista sekä valtakunnallista sidosryhmäyhteistyötä toiminnan tueksi. *Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus* lausui, että aluetason ulottuvuus olisi hyvä huomioida. Monien tavoitteiden osalta toimeenpano tapahtuu alueilla, johon tarvitaan laajaa yhteistyöpohjaa ja vuoropuhelua eri aluetasoilla. *Pohjois-Karjalan ELY-keskus* nosti esille, että poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation toimenpiteissä tulisi varmistaa, että oheiset toimet näkyvät myös aluetason käytännön toiminnassa.

Suomen Kuntaliitto lausui, että ottaen huomioon kuntien nykyinen ja TE-palvelut 2024 -uudistuksen myötä kasvava rooli yrittäjyyden ja työllisyyden edistämässä on perusteltua, että kuntasektorin edustus on mukana yrittäjyyden neuvottelukunnassa. LPY:n lausunnossa nostettiin esille myös TE-palvelut 2024 -uudistus, jolloin vuoden 2024 alusta myös kunnat ottavat huomattavasti enemmän vastuuta elinkeinoelämän kehittämisestä ja työllisyydestä. *Tampereen kaupunki* nostaa esille, että on varmistettava, että yrittäjyyden neuvottelukunnassa ja toimenpiteiden yhteiskehittämissä on edustajia mukana kunnista sekä soveltuvien osin yrittäjien ja markkinatoimijoiden edustajia antamassa omaa näkökulmaansa tilannekuvaan ja analyysiin. *Turun kaupunki* tuo lausunnossaan esille, että yrittäjyyden periaatepäätös on kuitenkin liian keskushallintokeskeinen. Tavoitteessa menestyminen edellyttää, että alueellinen näkökulma tulisi saada vahvemmaksi, ja alueelliset erityishaasteet ja painotuserot pitäisi tunnistaa paremmin. Kaupungit ja kunnat tulisi ottaa selkeämmin ja läpileikkaavasti mukaan yrittäjyyden edistämisen kansalliseen roolitukseen, työnjakoon ja ohjaukseen. *Helsingin kaupunki* toivoo, että yrittäjyyden neuvottelukunnan kokoonpanossa näkyisi kumppanuusperiaate. Kunnissa tehtävä laaja ja monipuolinen työ yritysrajoitusten tulisi huomioida sekä yrittäjyyden neuvottelukunnan kokoonpanossa, että poikkihallinnollista yhteistoimintaa ja koordinaatiota mietittäessä. *SEKES* nosti esille, että yrittäjyyden periaatepäätöksestä puuttuu käytännössä kokonaan kuntien rahoittamien yrityspalvelujen (kehitysyhtiöt, elinkeinotoimet, uusyrityskeskukset) merkityksen huomioiminen. *LPY:n ja NÄE:n* näkemysten mukaan myös elinkeinoelämän järjestöillä, tutkimuslaitoksilla, oppilaitoksilla, kunnilla ja perustettavilla hyvinvointialueilla on keskeinen ja merkittävä rooli yrittäjyyden periaatepäätöksen tavoitteiden saavuttamisessa.

OPH:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa ja yrittäjien osaamisen kehittämisessä tarvitaan eri hallinnonalojen edustajista koostuvia ryhmiä ja mukana ryhmissä tulisi olla vahva koulutuksen ja opetushallinnon edustus. *AKY* nosti esille, että uutta yrittäjyyden neuvottelukuntaa perustettaessa perinteisten toimijoiden lisäksi tulisi huomioida myös uudet yrittäjyyden toimijat. Kasvavan korkeakoulutettujen yrittäjien joukon äänen on myös kuuluttava. *Tilastokeskus* esittää, että yrittäjyyden tilannekuvan seuraamisessa Tilastokeskus huomioitaisiin yhtenä keskeisenä toimijana. *Tilastokeskus* näkee tärkeänä yhteistyön viranomaisten ja tutkimuslaitosten kanssa, jolloin saadaan yhdistettyä aineistoasiantuntijuus sekä ilmiöasiantuntijuus. Jotta tämä on mahdollista, tulisi vastuuministeriöiden kuitenkin turvata yhteistoiminta huolehtimalla yhteistoiminnan rahoituksesta. *Tilastokeskus* voisi tuottaa yrittäjyyden tilannekuvaa vaikkapa teemasivustolla, jonne tuotetaan aiheeseen liittyviä artikkeleita sekä seurannan mittarit kaikille käyttöön.

Palta toi lausunnossaan esiin, että yrittäjyyden neuvottelukunnan tulee olla riittävän laaja-alainen, niin että siinä on edustettuina mahdollisimman laajasti eri toimialat. *EK:n* mukaan yrittäjyyden neuvottelukuntaan on syytä koota laaja yrittäjyyttä tuntevien sidosryhmien edustus. *Pro* tuo esille, että yrittäjyyden periaatepäätökseen on hyvä täydentää, että yrittäjyyden neuvottelukunnassa on mukana myös työmarkkinajärjestöjen edustus. *Teknologiatoimikunnan* mielestä yrittäjyyden neuvottelukunnassa on hyvä olla mahdollisimman laaja yrittäjyyttä, vientiä ja työllistävyttä tuntevien sidosryhmien edustus.

VamY ja Invalidiliitto lausuvat, että perustettavassa yrittäjyyden neuvottelukunnassa pitää olla edustus myös vammaisjärjestöistä, jotta vammaisten henkilöiden yrittäjyyttä pystytään edistämään YK:n vammaisyleissopimuksen 27 artiklan mukaisesti.

Yrittäjyyden neuvottelukunnan resursoinnin, tuloksellisuuden ja toiminnan suunnitelmallisuuden osalta todettiin seuraavaa: *MTK:n* esittää, että yrittäjyyden neuvottelukunnan resursointi tulee varmistaa vastaamaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamista ja seuranta sekä edistämään sidosryhmäyhteistyötä käytännön tulosten aikaansaamisen varmistamiseksi.

Tilastokeskus nostaa myös esille yhteistoiminnan rahoitusresurssien varmistamisen vastuuministeriöiden taholta yhteistoiminnan varmistamiseksi. *TTL* lausuu, että toimenpiteen toteutumisen seuranta tulisi tehdä tarkasti ja huolehtia valmiudesta täsmentää tai päivittää toimenpidettä poikkihallinnollisen yhteistyön varmistamiseksi.

UM:n lausunnossa pohdittiin, tulisiko yrittäjyyden neuvottelukunnan alle luoda esimerkiksi erillisiä työryhmiä osaltaan vahvistamaan ja varmistamaan strategian ja siitä jalkautettavan tiekartan toimeenpanoa vai riittävätkö muistiossa kussakin eri toimenpidekohdassa mainitut ministeriöille ja muiden toimijoille kirjatut vastuutukset takaamaan riittävän selvyuden toimenpiteiden jatkotyöhön liittyen. *SEAMK* pitää ehdotettua yrittäjyyden neuvottelukuntaa erittäin hyvänä ja toivottavana. Sen lisäksi tarvitaan yrittäjyyden neuvottelukunnan alla toimivia yrittäjyyden temaattisia alaryhmiä, kuten esim. omistajanvaihdosfoorumi ja muita vastaavia.

Osa lausunnonantajista lähestyi kysymystä yleisimmin poikkihallinnollisten asiakysymysten näkökulmasta:

OPH:n mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisen yhtenä tavoitteena tulee olla myös tarvittavan ja koulutusjärjestelmän tuottaman yrittäjyysosaamisen varmistaminen jatkumona. Lisäksi tarvitaan konkreettisia tukimuotoja ja kehittämishankkeita, joiden avulla edistetään eri koulutusasteiden yhteistyötä yritysten kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kehittämisessä.

Pääomasijoittajat ry nosti esille, että startup- ja kasvuyhtiöiden toimintaympäristön parantamiseen tähtääviä toimia tulisi edistää poikkihallinnollisesti parhaiden mahdollisten tulosten saavuttamiseksi ja sen edistämiseksi, että Suomi nähdään kansainvälisessä vertailussa houkuttelevaksi maaksi yrittäjien, osaajien ja sijoittajien näkökulmasta. *NÄE* lausui, että julkisten hankintojen- ja julkisesti omistettujen yhtiöiden ja liikelaitosten toiminnan koordinointi yrittäjäekosysteemin toimintaa tukeväksi tulisi lisätä poikkihallinnollisen yhteistoiminnan toimenpideohjelmaan.

Oulu Startup nosti lausunnossaan esille, että kansallisten rahoitusmallien ja EU-instrumenttien ohjauksen pitää tukea paremmin paikallista yhteistoimintaa. Rahoitusmallien tulisi tukea paremmin julkisen ja yksityisen yhteistoimintaa. Poikkihallinnollisen yhteistoiminnan on tuettava uusien ilmiöihin pohjautuvien yrittäjyys- ja liiketoiminta-aihioiden kehittämistä, joka edellyttää usein systeemistä ajattelua ja aiheuttaa myöhemmin jopa hallinnollisia ja lainsäädännöllisiä muutoksia.

3.4 Kysymys 4: Ovatko esitetyt seurantamittarit kattavat yrittäjyyden periaatepäätöksen seuraamiseksi (kohta IV)?

Kysymykseen 4 tuli paljon näkemyksiä seurantamittareiden roolista sekä ehdotuksia uusiksi mittareiksi. Kysymykseen tuli vastauksia kaikkiaan 60 kpl, kuusi vastaajaa ei vastannut kysymykseen. Jatkotyössä ehdotukset tullaan huomioimaan mutta seurantaan varten tarvitaan kompakti määrä mittareita, joiden avulla voidaan seurata yrittäjyyden periaatepäätöksen toteutumista. Seurantamittareiden käyttöönottoa rajoittaa myös mittaritiedon saatavuus.

Mittareita pidettiin pääsääntöisesti kattavina mutta *EK, Tampereen kaupunki ja LABORE kiinnittivät* huomiota siihen, että seurantamittarit eivät välttämättä kerro yrittäjyyden periaatepäätöksessä esitettyjen uudistusten onnistumisesta, koska muutokset voivat johtua talouden yleisestä kehityksestä. *EK* esitti, että indikaattoreiden joukkoon tulisi ottaa myös määrärahalisäyksistä tai määrärahavähennyksistä indikoivia mittareita jotka kuvaavat todellisia muutoksia resurssien käytössä. *LABORE:n* mielestä seurantamittarien lisäksi olisi tarpeen tehdä toimenpiteiden vaikutusarviointia esimerkiksi satunnaistettujen kokeilujen avulla. Vaikutusten arviointi pitäisi sisällyttää jo toimenpiteiden suunnitteluvaiheeseen, koska toteutus vaikuttaa vaikutusarvioiden mahdollisuuteen. *PAM:n* ja *Palta:n* mukaan seurantaan valittavien mittareiden ohella tarvitaan tutkimuksia, joiden avulla voidaan eritellä politiikkatoimien vaikutuksia. *Palta* katsoo, että mittaristo on kuitenkin syytä vielä arvioida lausuntokierroksen tuomien mahdollisten muutosten jälkeen. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota mittariston ohjauvuuteen ja todelliseen mitattavuuteen.

Etlan mukaan seurantamittareiden lisäksi on oleellista selvittää toimenpiteiden vaikuttavuutta. Mittareiden kehittyminen johonkin suuntaan ei nimittäin kerro toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Julkisten varojen tehokkaan käytön varmistamiseksi kannattaisi yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnoksessa tuoda esiin, että toimenpiteiden vaikuttavuutta tullaan analysoimaan vertaamalla toimenpiteiden kohteita verokkiryhmään.

Wolt:n mukaan olisi keskeistä seurata systemaattisella tavalla yrittäjyyden periaatepäätöksen linjausten ja toimenpiteiden edistymistä, asettaen tavoiteaikatauluja ja välietappeja hankkeille. *OPH:n* mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseen ja ajantasaisen seurantatiedon saatavuuden varmistamiseksi tarvittaisiin toteuttamissuunnitelma ja nimetyt vastuutahot. Ennakointitiedon hyödyntäminen ja ajantasainen seurantatieto muodostavat yhdessä hyvän pohjan ketterälle päätöksenteolle. *BF:n* mukaan seurantamittarit on luotava valittujen toimenpiteiden pohjalta ja niiden on oltava konkreettiset, jotta muutosta voidaan seurata.

SAK:n mukaan seurantamittarit ovat kattavia, mutta niistä ei voi vetää suoraviivaisia johtopäätöksiä. Ei esimerkiksi ole selvää, miten eri kokoisten yritysten lukumäärien pitäisi kehittyä. Markkinataloudessa optimaalinen yritys rakenne voi muuttua esimerkiksi teknologian tai markkinatilanteen muuttuessa. Sen takia ei pidä suunnitelmatalouden hengessä tavoitella jotain ennalta määrättyä muutosta yritys rakenteessa.

Tilastokeskus esittää lausunnossaan, että mittariston määrittely ja kehittäminen toteutettaisiin kansallisessa yhteistyössä. Tilastokeskuksen mukaan tulisi selvittää, ovatko mittarit toteutettavissa nykyisillä lähdeaineistoilla, tai että ovatko seurantamittarit perustettavissa ilman hallinnollisen taakan lisääntymistä. Mittareiden osalta voidaan joutua tekemään joko ajallisia tai kattavuuteen liittyviä kompromisseja. Tämän vuoksi mittareille voisi olla hyvä määritellä myös prioriteetit. Mittareiden osalta yrittäjyyden periaatepäätöksessä ei mainittu mittaamisen frekvenssiä. Mikäli kuitenkin tarvitaan nykyisten lähdeaineistojen lisäksi uusia tiedonkeruita, olisi syytä pyrkiä luomaan aikasarjaa jo mahdollisesti aiemmin tuotetun tiedon jatkoksi sekä hyödyntää nykyisiä tiedonkeruita alustana kerättävälle tiedolle (esimerkiksi määrävuosin tuotetut työvoimatutkimuksen yrittäjyyteen liittyvät

osat). Lisäksi seurantamittareihin liittyen tulisi pyrkiä vaikuttamaan valtionhallinnon tietoekosysteemi-hankkeissa sekä tietosisältöihin että aineistojen kattavuuteen (esim. RTE, tulorekisteri, TEM:n asiakastietovaranto). Myös tiedossa olevat lainsäädännön uudistukset sekä kansainväliset suuntauukset olisi hyvä ottaa huomioon. Tällaisia voisi olla esimerkiksi Eurostatin tiekartta vihreän siirtymän mittaamiseksi, vuoden 2018 ammattiasemaluokituksen käyttöönotto Euroopassa (aikaisintaan v. 2025) sekä ILO:n Green Jobs Programme.

Teknologiaateollisuuden mielestä kattavan seurantamittariston rakentaminen ja sen seuranta ovat ensisijaisen tärkeitä osana tilannekuvaa, ja useimmat mittareista ovat oikein hyviä kuvaamaan kehitystä. Osa kohdassa IV listatuista mittareista on kuitenkin luonteeltaan enemmän tavoitteita. Vientiyriyten määrän kasvuun tulisi kiinnittää suurempaa huomiota yritysten eri koko- ja liikevaihtoluokittain.

ETU:n ja Kaupan liiton mukaan seurantaa tulisi tehdä myös toimialoittain. Tämä helpottaisi kohdennettujen korjausliikkeiden tekemistä. *Pohjois-Savon ELY-keskus* esittää, että seurantakokonaisuuden osalta huomioitaisiin lisäksi tarpeet tehdä alueellista ja toimialakohtaista seurantaa, erityisesti alueelliset ajantasaiset tiedot yritysten kehityksestä sekä pk-yritysten kansainvälistymisestä olisi tärkeä huomioida. *Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen* mukaan seurantamittareita tulisi saada alueellisesti tarkemmiksi ja viranomaistoimijoille yritystason näkymään saakka tietoa käytettäväksi mm. yrityksiä viennin kehittämisen ja vientimaiden osalta. Tämä tieto tulisi saada visualisoitua ja yhdistettyä muuhun asiakasdataan joko KasvuCRM:sä tai muussa järjestelmässä, jolla voitaisiin tehdä nopeasti päivitettyjä analyysejä eri mittareista eri alueilla ja koota alueittain dataa yhteen muodostaen kattava tilannekuva.

Finnveran mukaan olisi tärkeää, että kyseiset indikaattorit tehtäisiin myös julkisiksi esimerkiksi TEM:n tilastotietokantaan. Näin mahdollistettaisiin hyödyllisen aineiston laajempi käytettävyys niin tutkijoiden, virkamiesten kuin muidenkin toimesta. Myös omistajanvaihdoksiin liittyvää tutkimusta tulee lisätä ja sen aineistopohjaa parantaa.

SEAMK täsmentää, että omistajanvaihdoksiin liittyen tarvitaan kaksi eri mittaria, joita seurataan: tulevaisuuteen pohjautuvat jatkuvuusnäkyvät (omistajanvaihdosbarometri 3. vuoden välein) ja toisaalta tiedot toteutuneista omistajanvaihdoksista. Tilastokeskuksen pitäisi ottaa kappia ja alkaa seurata näitä vuosittain. Tähän liittyen omistajanvaihdosfoorumi on tehnyt tilausta Tilastokeskukselle mutta tästä seurannasta pitäisi tulla automaattista ja jatkuvaa.

MMM:n mukaan lähtökohtaisesti seurantamittareita varten tarvittava tiedonkeruu edellyttää tiivistä yhteistyötä ja asioiden tekemistä nykyistä enemmän yhdessä. Mitään hallinnollisesti raskasta seurantajärjestelmää ei kuitenkaan tule ottaa käyttöön. Tietojen tallentaminen erilaisiin rekistereihin on viime aikoina lisääntynyt, mikä toisaalta saattaa tuoda uutta tietoa käyttöön. Samalla tietojen kerääminen on lisännyt hallinnollista taakkaa ja kasvattanut painetta tallettaa samoja tietoja eri tietokantoihin. Tiedon tulisi lähtökohtaisesti olla yhdessä paikassa, josta sen saa käyttöönsä. Mittareiden tietojen saatavuus tulee varmistaa riittävällä tarkkuudella ja olemassa olevaa tilastotietoa hyödyntäen ja kehittäen.

ETLA tunnistaa muutamassa ehdotetussa mittarissa haasteita: 1) Henkilöstömäärän kehitys eri yrityskokoluokissa. Tässä mittarissa tulisi ottaa huomioon se, onko kyseessä suurempaan konserniin kuuluva yritys. 2) Investoinnit digivihreään siirtymään. Tällaista mittaria ei ole valmiina saatavissa. Mikäli mittaria aiotaan käyttää, mistä luvut aiotaan saada? 3) Vientiyriyten määrää aiotaan mitata tavaraviennillä. Mukaan olisi ehdottomasti syytä ottaa mukaan palveluvienti. Monissa maissa viennin kasvu on vuosi vuodelta painottunut nimenomaan palveluviennin kasvuun, jonka huomiotta jättäminen periaatepäätöksessä on vakava puute. Samalla on hyvä todeta, että palveluvientiä harjoittavien yritysten määrän tilastointia olisi syytä parantaa huomattavasti.

VM:n mukaan mittarit eivät ole kattavia yrittäjyyden periaatepäätöksen seuraamiseksi. Mittarit ovat tarpeettoman epäkonkreettisia, osaksi kvalitatiivisia, eivätkä riittävästi kytkeydy yrittäjyyden

periaatepäätöksen luonnoksen tavoitteisiin (kohta 11). Kvantitatiivista vertailua keskeisiin kilpailijamaihin, etenkin Ruotsiin, tulisi voimakkaasti vahvistaa. Erityisryhmien, kuten maahanmuuttajataustaisten yrittäjien seuranta puuttuu myös kokonaan.

LVM esittää mittareiden laadun arviointia siitä näkökulmasta, että voidaanko niihin vaikuttaa valituilla toimenpiteillä ja että voidaanko niiden avulla ajoissa havaita lisätoimien tarve. Varsinaiset toimenpiteiden toteutumista arvioivat mittarit tulisi asettaa 2-3 vuodeksi kerrallaan sen mukaan miten vaikuttavuustavoitteet ollaan saavuttamassa. Mutta niiden toteutumista seurattaisiin vuosittain. *LVM* esittää, että seurantamittaristossa mitattaisiin paitsi lopputuloksia, myös prosessien onnistumista. Prosessien onnistumisen voidaan ajatella ennakoivan hyvien lopputulosten syntymistä pitkällä aikajänteellä.

Lausunnon antajat esittivät lisää mittareita yrittäjyyden tilannekuvan seurantaan. Ehdotetut mittarit hajaantuvat laajasti eri teemoihin ja osin ehdotettuja mittareita seurataan jo muissa ohjelmissa. Seuraavassa lueteltuna toivotut lisämittarit:

Tavoitelinjaus 1: Yritysten kasvuhakuisuuden lisääminen vauhdittamalla yritysten kestäväää kasvua, työllistämistä ja uudistamista

- Aloittavien startup-yritysten määrä ja startup-yritysten luomien työpaikkojen määrä Suomessa (*Pääomasijoittajat, Startup-säätiö*)
- Startup-/kasvuyritysaihioiden (tiimien määrä) ja niistä yrityksen perustamiseen saakka kehittyneiden tiimien määrä (*Tampereen kaupunki*)
- Yrittäjyyden ryhtymisen aiheet alajaottelu: mm. pienyrittäjyys, kasvuyrittäjyys, startup-yrittäjyys huomioiden tavoitetasona: paikallinen, kansallinen, kansainvälinen. (*Oulu Startup*)
- Korkeakoululähtöinen yrittäjyys (*Turun yliopisto*)
- Yrittäjyyskosysteemit (*Startup-säätiö*)
- Uusien yritysten määrä ja kestävyys (*SUK*)
- Opiskelijoiden yrittäjyysaikomukset (*SEAMK*)
- Perustamalla vs. ostamalla yrittäjäksi ryhtyneet (*SEAMK*)
- Kasvuhallukoiden yritysten rahoituksen saatavuus, oman pääoman ehtoisen rahoituksen saatavuus (*Pääomasijoittajat, FiBAN*)
- Rahoituksen saatavuus (*Varsinais-Suomen ELY-keskus, Wolt*)
- BF:n avustusten määrä ja pankkien myöntämien lainojen määrä (*Pääomasijoittajat*)
- Eri tukirahoitusten käyttö (*OSAO*)
- Yritysten kasvu ja kasvuhakuisuus eri toimialoilla (*Kasvu Open Oy*)
- Tehtyjen investointien ja t&k-panosten vaikuttavuus (*Kasvu Open Oy*)
- Vienti
  - Palveluviennin kehitys tavaraviennin lisäksi (edellyttää tilastoinnin kehittämistä) (*Finnvera, Helsingin kaupunki*)
  - Yritysten tavara- ja palveluviennin määrä yrityskokoluokittain, mikroyritysten suora vienti (*Kerttu Saalasti*)
  - Yritysten arvoketjut, alueellinen analysointi (*Kerttu Saalasti*)
- TKI-mittari (panostus, tulokset) (*SEKES*)
- Tutkimus, kehitys- ja innovaatiomenojen kehitys ja vertailu kilpailijamaihin (*Helsingin kaupunki*)
- Digivihreät investoinnit
  - Tulee huomioida eri toimialojen erilaiset lähtötasot, merkitys kokonaisuuteen ja potentiaali (*MTK*)
  - Mistä saadaan seurantatietoa? Eurostatin tiekartta vihreän siirtymän mittaamiseksi (Tilastokeskus)
  - Mittarit kuvaamaan vihreää siirtymää sekä kestäväää kehitystä edistävät uudet yritykset ja ns. Cleantech –yritykset (*YM*)
- FDI:t/ulkomaalaisten yritysten etabloituminen Suomeen (*OSAO*)

- Korkeakouluysteistyön intensiivisyys (*Varsinais-Suomen ELY-keskus*)
- Kannattavuuden seuranta ja kannattavuuteen vaikuttavien tekijöiden analysointi, myös toimialakohtaisesti (*MTK*)
- Suomessa toimivien ulkomaisomisteisten yritysten määrän kehitys (*Tilastokeskus*)
- Yritysten digi- ja datakyvykkyyksien kehittyminen (yhdisteltävissä EU:n digitaalisen kompassin tavoitteiden vuosittaiseen raportointiin) (*Sitra*)
- Suomalaisen yritysten asema kansainvälisillä datamarkkinoilla (*Sitra*)
- Koulutusjärjestelmään liittyen jokin koulutustasomittari. Esimerkiksi digiosaajista on jatkuva pula, ja tähän voitaisiin vastata koulutustarjontaa ja sen volyyymiä kehittämällä. (*Helsingin kaupunki*)

Tavoitelinjaus 2: Huolehditaan pk-yritysten toimintaympäristön pitkäjänteisestä kilpailukykyvystä ja elinvoimasta

- Yrityspalvelutoiminnan vaikuttavuus yritysten kasvuhankkeissa, yrityspalveluiden ja -asioinnin kokemukset (*Lapin ELY-keskus*)
- Palvelujen kysyntä ja tarjonta (saatavuus, saavutettavuus) sekä yhteistyöverkostojen toiminta (*Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus*)
- Sähköisen asioinnin tukea tarvitsevien yrittäjien määrä (*Etelä-Savon ELY-keskus*)
- Hallinnollisen taakan määrä (tavoitteeksi taakan vähentäminen) (*AKY, NÄE, LPY, SY*)
- Harmaan talouden torjunnassa käytettävää mittaristoa tulisi myös kehittää osana yrittäjyyden edistämistyötä (*PAM*)
- Yrittäjäosaamisen vahvistaminen, koulutukseen osallistujat (*OSAO*)

Tavoitelinjaus 3: Vahvistetaan pk-yritysten työnantajamielikuvaa, osaamisen johtamista ja rekrytointiosaamista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi sekä vahvistetaan yrittäjien jaksamista

- Kansainvälisten osaajien rekrytointien määrä, Suomesta ja ulkomailta (*Tampereen kaupunki*)
- Puuttuu mittari kokonaan: Vahvistetaan pk-yritysten työnantajamielikuvaa, osaamisen johtamista ja rekrytointiosaamista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi sekä vahvistetaan yrittäjien jaksamista

Tavoitelinjaus 4: Mahdollistetaan joustavat siirtymät työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä, lisätään sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta sekä kehitetään yrittäjän sosiaaliturvaa

- Yrittäjän hyvinvoinnin ja työkyvyn tukea, työterveyshuollon järjestämistä ja siten työterveyshuollon kattavuuden kehittämistä (*AKY*)
- Laskutuspalveluiden kautta, ilman omaa y-tunnusta tehtävä työ, ei näy yritysten määrissä tai liikevaihdossa. (*AKY, SUK*)
- YEL-vakuutettujen määrä ja vakuutusten työtulojen kehitys (*AKY, SUK*)
- Eläketurvakeskuksen työnantaja- ja yrittäjävalvontaan liittyviä tunnuslukuja lakisääteisten maksujen kehityksestä suhteessa toimialan tai yritysryhmän suuruuteen. (*PAM*)
- Sivutoiminen, alle YEL-rajan jäävä yrittäjyys (*SUK*)
- Yrittäjien taloudellista tilannetta sekä työssä jaksamista kuvaavat mittarit (*Tilastokeskus*)
- Talousvaikeuksissa asioineiden yritysten määrä (*Etelä-Savon ELY-keskus*)
- Hybridiyrittäjyys (*Tampereen yliopisto*)
- Early Warning -toimintaan ja Talousapu-palvelujen seurantaan liittyviä mittareita (*TTL*)
- Yrittäjien toimeentulon seuranta sekä säännönmukaisesti tehtävä selvitys siitä, mikä on yrittäjien oma kokemus toimeentulostaan ja toimeentuloon vaikuttavista osatekijöistä (*STM*)

Tavoitelinjaus 5: Edistetään keinoja omistajanvaihdosten sujuvoittamiseksi

- Kaksi eri seurantamittaria: tulevaisuuteen pohjautuvat jatkuvuusnäkömät (omistajanvaihdosbarometri 3. vuoden välein) ja toteutuneet omistajanvaihdokset (SEAMK)
- Liiketoiminnan myyminen yrittäjäperheen ulkopuolelle, sukupolvenvaihdokset, jatkavia vailla olevat tai tästä syystä lopettaneet yritykset alueittain ja toimialoittain. (MTK)

Muut

- Kvantitatiivista vertailua keskeisiin kilpailijamaihin, etenkin Ruotsiin, tulisi voimakkaasti vahvistaa. (VM)
- Erityyppiset yritystoiminnan muodot ja liiketoimintamallit, esimerkiksi yhteisötaloudelliset ja yhteiskunnalliset yritykset sekä osuuskunnat. (Osuustoiminnan Kehittäjät - Coop Finland, jatkossa Coop)
- Yksinyrittäjät (Tampereen yliopisto)
- Toimialaluokitusten mukainen seuranta (esimerkiksi valmistava yritys, palveluyritys) (Tampereen yliopisto, Kaupan liitto), ml. erikoiskauppa (ETU)
- Alueellista ja toimialakohtaista seuranta yritysten kehittymisestä ja kansainvälistymisestä (Pohjois-Savon ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus)
- Erityisryhmien, kuten maahanmuuttajataustaisten yrittäjien, seuranta puuttuu myös kokonaan (VM)
- Yksityisten työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista (Helsingin kaupunki)
- Vammaisten yrittäjien ja vammaisyrittäjyyden osuus (VamY, Invalidiliitto)
- Strategian tunnettavuuden seuranta (STTK)
- Väestön ikääntymien (Finnvera)

3.5 Kysymys 5: Miten voidaan kehittää ministeriöiden välistä poikkihallinnollista yhteistyötä yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseksi?

Lausuntokysymyksistä 3 ja 5 olivat temaattisesti hyvin lähellä toisiaan ja menivät näin ollen osin päällekkäin. Kaikista lausunnonantajista 51 kpl vastasi kysymykseen, miten ministeriöiden välistä poikkihallinnollista yhteistyötä voitaisiin kehittää yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseksi. 15 vastaajaa ei vastannut kysymykseen Alla kooste vastauksista.

Valtioneuvostotasoa laajempi tehtävä

Lausunnonantajien mielestä poikkihallinnollista yhteistyötä tulisi tehdä laajemmin kuin vain Valtioneuvoston piirissä (AKY, Tampereen kaupunki, Helsingin kaupunki, SY). Lausunnonantajat toivoivat seuraavia tahoja mukaan poikkihallinnolliseen yhteistyöhön: elinkeinoelämän järjestöt, työmarkkinajärjestöt, tutkimuslaitokset, oppilaitokset, kunnat, kaupungit, alueelliset toimijat ja tulevat hyvinvointialueet. BF toi lausunnossaan esille, että poikkihallinnollinen yhteistyö on tärkeää ja sen onnistuminen on keskeistä strategian toteuttamisen näkökulmasta.

Helsingin kaupunki nosti lausunnossaan esille, että yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksessa ei huomioida riittävästi kuntien merkitystä yrityksen elinkaaren aikana, yrityspalvelujen ja neuvonnan tarjoajina, uutta luovan toiminnan ja kokeilujen mahdollistajina sekä paikallisen toimintaympäristön vetovoimaisuuden edistäjinä. Valtionhallinnon poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistaminen on siten kannatettava, mutta yksinään riittämätön tavoite, sillä asiakasrajapinnan ymmärtäminen on yrittäjyysasioissa enemmänkin kuntatasolla.

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä ministeriöiden välisessä poikkihallinnollisessa yhteistyössä yhteistä tahtotilaa ja ymmärrystä nykytilasta, yhteisiä tavoitteita, selkeitä vastuita sekä yhdessä jaettava tilannekuvaa ja mittareita. (*Varsinais-Suomen ja Lapin ELY:t, Palta, MTK, Kaupan liitto, ETU, LVM, SY, Nuohousalan keskusliitto, OSAO, Helsingin kaupunki*).

Varsinais-Suomen ELY-keskus nosti lausunnossaan esille, että kaikkien mukana olevien ministeriöiden olisi soveltuvilta osiltaan hyvä nostaa yrittäjyyden periaatepäätöksen mukaiset toimenpiteet tulostavoitteisiinsa konkreettisiksi seurattaviksi asioiksi. Eri hallinnonalojen yhteisen tilannekuvan luominen, selkeät yhteisesti sovitut ja seurattavat toimenpiteet sekä yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen on ensiarvoisen tärkeää. *Palta* korosti lausunnossaan, että periaatepäätöksen ohjaavuutta on syytä vahvistaa viemällä se osaksi hallinnon ohjauksen mekanismeja eri hallintotasoilla. Tämä koskee esimerkiksi ministeriöiden ja virastojen välisiä tulossopimuksia. Päätöksessä esitetyt mittareita tulee hyödyntää tässä ohjauksessa.

Lapin ELY-keskus nosti lausunnossaan esille, että yhteistyö vaatii yhteisen tahtotilan sekä ymmärryksen nykytilanteesta. Siksi tavoitetta tulee kirkastaa. Yrittäjyyden periaatepäätöksen tulee olla kaikkien yhdessä valmisteleva, jotta siihen voidaan sitoutua. Tiedolla johtamiseen on tärkeää panostaa, liittyen esimerkiksi työllisyystilanteen avaamiseen, yrittäjien ja yritysten haasteiden avaamiseen ja osaavan työvoiman saatavuusongelman ratkomiseen.

Helsingin kaupunki nosti lausunnossaan esille, että yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksen yleisluontoisuus voi hidastaa asioiden toimeenpanoa. Luonnosta tulisi konkretisoida ja toimeenpanoa edistää selkeällä vastuuttamisella ja aikataulutamisella. *SY Nuohousalan Keskusliitto lausui, että* yhteistyö edellyttää avoimuutta, selkeää vastuuta ja yksiselitteisiä mittareita tulosten mittaamiseksi. Esimerkiksi elinkeinoelämän järjestöillä, tutkimuslaitoksilla, oppilaitoksilla, kunnilla ja hyvinvointialueilla on erittäin oleellinen rooli tavoitteiden saavuttamisessa. *OSAO* lausui, että tarvitaan eri hallinnolliset rajapinnat ylittäviä yrittäjien matalan kynnyksen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita (TNO –palveluita) sekä selkeästi määritelty taho, jonka vastuulla ministeriöiden välisen yhteistyön kehittäminen on. Kehittämisellä tulee olla mitattavat tavoitteet, joiden toteutumista seurataan.

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä ministeriöiden välisessä poikkihallinnollisessa yhteistyössä yrittäjyyden periaatepäätöksen toteutuksen seuranta. (*KKV, Tampereen kaupunki, YM*)

KKV nosti esille, että järjestämällä poikkihallinnollisia kokouksia, joissa arvioidaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toteutumista ja mahdollisesti vaadittavia toimia, olisi se yksi keino ministeriöiden välisen poikkihallinnollisen yhteistyön kehittämiseksi. *Tampereen kaupunki* toi esille lausunnossaan ratkaisuna haasteeseen, että luotaisiin helposti jaettavissa ja saatavilla olevaa (hyvin visualisoitua) seurantatietoa ymmärryksen lisäämiseksi, ministeriöiden välisen yrittäjyyden käsite- ja määritelmäsynchronisoinnin ohella. *YM* pitää hyvänä poikkihallinnollista yhteistyötä ja sen kehittämistä yrittäjyyden tarkastelussa ja seurannassa. *YM* nosti lausunnossaan esille, että yrittäjyyden ilmiöpohjainen tarkastelu säännöllisesti yli hallituskausien lisää avointa vuoropuhelua ja palvelee säädösvalmistelua, suunnittelua ja aluekehitystä. *YM* lausuu, että se vastaa kuitenkin itse edelleen hallinnonalansa säädösvalmistelusta ja ohjauksesta

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä ministeriöiden välisessä poikkihallinnollisessa yhteistyössä yrittäjyyden neuvottelukunnan riittävää resursointia. (*MTK, OPH, LVM*)

Yrittäjyyden neuvottelukunnan riittävä resursointi vastaamaan periaatepäätöksen toteuttamista ja seuranta sekä edistämään sidosryhmäyhteistyötä on *MTK:n* mielestä kannatettavaa ja tärkeää käytännön tulosten aikaansaamiseksi. *LVM* toteaa, että yhteistyön edistämiseksi on keskeistä yhteisten tavoitteiden tunnistaminen sekä niihin liittyvien toimenpiteiden vastuutahojen

määrittäminen ja resursointi kunkin tahon roolin mukaisesti. *OPH* pitää tavoitetta sovittaa yhteen eri ministeriöissä tehtävät toimet erittäin tärkeänä ja näkee, että tavoitteen toteuttamiseksi tarvitaan toimeenpanoon riittävät resurssit, asiantuntijoiden yhteistyötä sekä eri ministeriöiden tekemän työn näkyväksi tekemistä ja yhteensovittamista.

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä ministeriöiden välisessä poikkihallinnollisessa yhteistyössä avointa ja säännöllistä keskusteluyhteyttä. (*Pro, SUK, Wolt, AKY*)

SUK ja AKY nostivat lausunnoissaan esille, että ministeriöiden tulee käydä nykyistä enemmän vuoropuhelua keskenään, varoa vähemmän toisen hallinnonalan tontille astumista ja ajatella asiaa enemmän asiakkaan, tässä tapauksessa yrittäjän näkökulmasta. Yhteistyön kehittämisessä avain on vuoropuhelu ja yrittäjyyden ymmärtämisen vahvistaminen. *Pro* nosti lausunnoissaan esille, että yrittäjinä toimivia henkilöitä on syytä kuulla ja kuunnella yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa. Keskustelun ja yhteistyön tulee *Pro:n* näkemyksen olla säännöllistä, avointa ja asiakaslähtöistä. Huomattavaa on, että yksinyrittäjän ja kevytyrittäjän ongelmat voivat erota huomattavasti suuremman yrityksen ja yrittäjän haasteista.

Wolt nosti esille, että yhteistyön kehittäminen on tärkeää sekä virkamies- että poliittisen johdon tasolla. Virkamiestason yhteistyöverkostot, ministeriöiden ja sidosryhmien yrittäjyysneuvottelukunta ja poliittisella tasolla esimerkiksi hallituksen iltakoulut ovat toimivia ja olemassa olevia välineitä yhteisen näkemyksen ja toimintalinjan muodostamiseksi. Yrittäjyyspolitiikkaa voitaisiin käsitellä myös esim. talousneuvostossa.

Osa lausunnonantajista vastasi lausuntopyyntöön kysymykseen sisältönäkökulmasta. Lausunnoissa korostettiin poikkihallinnollisen yhteistyön kehittämisen tärkeyttä.

Pääomasijoittajat lausuiivat, että kasvuyrittäjyyden ja kasvuyritysten toimintaympäristön edistäminen edellyttää ministeriöiden välistä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että verotus, osajien lupakäytäntöihin ja rahoituksen saatavuuteen liittyvät tekijät edistyvät samansuuntaisesti ja mahdollisimman tehokkaasti. *Kasvu Open ja EK* lausuiivat, että yritysvaikutusten arvioinnin on oltava päätöksenteossa aina mukana kaikissa ministeriöissä. Kun yrittäjyysnäkökulma ja yritysvaikutusten arviointi ovat osa kaikkea päätöksentekoa, tukee se luontaisesti ministeriöiden yhteistyötä.

Oulu Startup nosti lausunnoissaan esille, että ministeriöiden rahoitusten olisi tuettava paremmin private-public-people-partnership -mallia, jonka avulla on mahdollista synnyttää aitoa uutta yritystoimintaa. Julkisen rahoituksen siilomaisen päätöksenteon sijaan tarvitaan laaja-alaista ja systeemistä päätöksentekoa.

STM toi lausunnoissaan esille, että poikkihallinnollisessa yhteistyössä on arvioitava hankkeiden tavoitteiden toteutumisastetta ja pyrittävä uudistamaan yhteistyön muotoja tarvittaessa. *STM* pitää myös tärkeänä, että alustayrittäjyyden kehittämistä tehdään poikkihallinnollisesti eikä ainoastaan sosiaaliturvaan liittyvänä asiana.

LVM toi esille lausunnoissaan, että ministeriöiden yhteistyönä voitaisiin lisätä tietopohjaa toimialoittain yrityksistä ja yrittäjyydestä ja parantaa datan hyödyntämistä tuottamalla analyysejä toimenpiteiden vaikutuksista esim. koronavaikutusten arviointiin sovelletun GSE-toimintamallin mukaisesti. Muita tapoja poikkihallinnollisen yhteistyön edistämiseksi olisi luoda käsikirja tai ohjeistus osaksi säädösvalmistelua yritysvaikutusten arviointiin ja yritysmönönteisen (toimintamallineutraalin/tavoite- ja suorituskykypohjaisen) sääntelyn luomiseksi. *Sitra* kannustaa synergiaan ministeriöiden Digitoimiston kanssa erityisesti tilannekuvaprosessissa ja digikompassityössä, jonka yksi neljästä painopisteestä keskittyy yrityksiin digitaalisessa murroksessa.

Pellervo lausuu, että on tärkeää, että Valtioneuvostossa ministeriöt toimivat hyvässä yhteistyössä yrittäjyysasioissa. Osuuskunta-asioihin vaikuttavat monien ministeriöiden toimet: sosiaaliturva erityisesti työosuuskunnissa (STM); elinkeinopolitiikka, yritysneuvonta, kehitysohjelmat (TEM); maaseudun yritystoiminta, infrastruktuuriosuuskunnat (MMM ja YM); Verotus (VM); yhteisöainsäädäntö (OM) ja monet muut. *Lapin ELY-keskus* toi lausunnossaan esille, että on panostettava viestintään, nykytilan selkeyttämiseen ja TEM/ELY-palveluiden avaamiseen muille hallinnonaloille. Kyseiset palvelut ovat kovin laajat ja monisyiset ja siten huonosti tunnetut ja ymmärretyt. Paljon jo tehdään, työ tulee saada enemmän näkyväksi.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus toi lausunnossaan esiin MMM:n, YM:n, UM:n ja TEM:n poikkiallisen yhteistyön liittyen yritysten tukemiseen. Maaseudulla toimivan yrityksen ja taajamassa toimivan kansainvälistyvän yrityksen palvelut ja palveluprosessit tulisi olla kaikille yrityksille tasavertaisia ja yhtä kattavia koko Suomessa sijaintiin katsomatta. Ministeriöiden tulisi tuntea toistensa yritystukemisen linjaukset ja kriteerit. Linjausten ja kriteerien tulisi olla asiakkaille selkeitä ja tasa-arvoisia eri puolilla Suomea.

3.6 Kysymys 6: Muut mahdolliset huomiot yrittäjyyden periaatepäätökseen

Muissa kommentteissa tuli laajasti huomioita ja osa kommentteista oli kohdistettavissa yrittäjyyden periaatepäätöksen III-kappaleen toimenpidekokonaisuuksiin 1-6 sekä yrittäjyyden periaatepäätöksessä liitteenä olleeseen yrittäjyysstrategiaan. Kysymykseen 6 tuli vastauksia kaikkiaan 48 kpl (73 % kaikista vastaajista), 18 vastaajaa ei vastannut kysymykseen.

VM toteaa periaatepäätöksen 6.1 kohdasta, että yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnoksessa todetaan aivan oikein, että toimenpiteet toteutetaan olemassa olevien määrärahojen puitteissa. *VM* toteaa lisäksi, että edellisestä linjasta poikkeava ilmaisu liittyen Early Warning -toimintamalliin (kohta 111 jakso 2.6 viimeinen virke) tulee poistaa. *VM:n* mukaan sikäli, kun yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnoksen antaminen edellyttää rahoituksen varmistamista, tulee rahoitusta vaativa asia käsitellä ensin keväällä laadittavassa vuosien 2023-2026 julkisen talouden suunnitelmassa ja hyväksyä luonnoksen pohjalta laadittava lopullinen yrittäjyyden periaatepäätös rahoitusta koskevien päätösten mukaisena sen jälkeen Valtioneuvostossa.

MMM pitää yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnosta kannatettavana. *MMM* kiinnittää huomiota siihen, että uusiutuvat luonnonvarat sijaitsevat maaseutualueilla ja Suomen kehitys on tähän asti perustunut niiden hyödyntämiseen viisaasti ja kestävästi. Luonnonvarayrittäjyyteen on kohdistunut kuitenkin toimia, jotka ovat vähentäneet yrittäjyyttä ja sitä kautta saatavaa toimeentuloa, kuten turpeen tuotannon vähentäminen ja meneillään oleva metsäkeskustelu. *MMM:n* näkemyksen mukaan tällaisissa murros- ja muutostilanteissa tulee laaja-alaisesti arvioida yrittäjyysstrategian toteutukseen liittyvien esitysten vaikutuksia yritysten toimintaedellytyksiin maaseutualueilla sekä laajemmin yritystoiminnan edellytyksiin maaseutualueilla. Tähän on olemassa työkaluna maaseutuvaikutusten arviointi.

Kerttu Saalasti pitää tärkeänä, että mikroyritysten merkitys näkyy linjakkaasti yrittäjyysstrategiassa, yrittäjyyden periaatepäätöksessä ja tiekartassa. *Kerttu Saalasti* toteaa lisäksi, että alueiden erilaisuuden ja niiden yritystoiminnan erityispiirteiden takia on tarpeellista, että tuetaan paikkaperustaisen tietojohdantamisen välineitä yrityksiä ja yrittäjyyttä koskevien toimenpiteiden tarkempaan kohdentamiseen. Yritystoimintaa tukevien käytänteiden ja politiikkatoimien tehokkuutta ja vaikuttavuutta tulee tarkastella vaikuttavuusanalyysien keinoin ja tähän Suomen laadukkaat datavarannot antavat hyvän pohjan.

YM lausuu, että jatkovalmistelussa on tärkeää huomioida ekologisesti kestävä, viihtyisän ympäristön ja toimivan yhdyskuntarakenteen merkittävyys tärkeänä työvoiman ja investointien vetovoimatekijänä sekä huomioida näiden tekijöiden vaikutus osaltaan myös työn tuottavuuteen.

ETLA ehdottaa, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä ollutta skaalautumisen määrittelyä tulee muuttaa. ETLA:n mukaan skaalautuvuudella tarkoitetaan yleensä sitä, että yrityksen kustannukset eivät lisäänty samassa suhteessa tuotoksen eli liikevaihdon kanssa. Skaalautuvassa liiketoiminnassa yrityksen liikevaihto kasvaa nopeammin kuin kustannukset. Jos yrityksen toiminta on verkostomaista, sillä ei ole välttämättä mitään tekemistä tämän skaalautuvuuden kanssa. Täysin digitaalinen palvelu skaalautuu äärimmäisen paljon, sillä tällöin yrityksellä ei ole lainkaan muuttuvia kuluja. Käytännössä monet digitaaliset palvelut eivät kuitenkaan ole tällaisia. Muun muassa brändin ja muiden aineettomien oikeuksien (IPR:t) avulla voidaan tehdä perinteisestä liiketoiminnasta skaalautuvampaa.

Muut huomiot kohdistuen Tavoitelinjaus 1: Yritysten kasvuhakuisuuden lisääminen vauhdittamalla yritysten kestävästä kasvusta, työllistämistä ja uudistumista (Erityisesti kaksoishaasteeseen vastaaminen ja digivihreä siirtymä)

AKY:n mukaan vastuullisuus ja siihen liittyvät vaatimukset sosiaaliseen ja ympäristö- ja ilmastotulotuvuuteen liittyen korostuvat yhä vahvemmin. Suomalaisyrittäjien ihmisoikeussuoriutumisen tilaa selvitettiin SIHTI-hankkeessa, jonka selvityksen (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:57) mukaan suomalaiset yritykset ovat varsin laajasti sitoutuneet ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Yrityksillä on kuitenkin vielä parannettavaa sosiaalisen vastuullisuuden sisällyttämisessä järjestelmällisemmin osaksi liiketoiminnan johtamista. Yrityksille olisi tarjottava riittävästi ohjausta ja neuvontaa vastuullisuuden toteuttamisen, seurannan ja raportoinnin tueksi.

Helsingin kaupungin mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksessä pitäisi pureutua tiukemmin niihin asioihin, jotka vaikuttavat siihen, että yritykset eivät kasva, työllistä tai kansainvälisty. Helsingin kaupunki pitää hyvänä, että yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksessa nostetaan esille suomalaisten yritysten digivalmiuksiin panostaminen. Lisäksi olisi tärkeää korostaa yritysten kansainvälistä myyntiosaamista.

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen mukaan kaikilla Team Finland ydintoimijoilla tulisi olla samanlaiset työkalut ja resurssit käytössä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukemiseen. Resurssien alihyödyntämistä tapahtuu, jos olemassa olevia tietoja ei saada jaettua kaikille organisaatioille yhdenmukaisesti.

Teknologiatoiminnan osana pk-yritysten kansainvälistymisen edistämistä olisi hyvä, jos esim. BF voisi tukea pk-yrityksiä kansainvälisen toimintaympäristön osalta tarjoamalla ”kevytneuvontaa” esim. kansainvälisestä verotuksesta. Tästä on hyvää kokemusta Ruotsissa toimivien suomalaisyritysten neuvonnasta.

Turun kaupungin mukaan innovaatiopolitiikan määrittely ja tavoiteasetanta kaipaa terävöittämistä. Tarvitaan laajakatseista kokonaisnäkemystä, jossa yhdistyvät alueelliset erityispiirteet ja osaamiskeskittymät sekä kansallisesti kannustava tiede- ja teknologiapolitiikka, jotka tarjoavat yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia eikä ainoastaan tiukkoihin raameihin speksattuja rahoitusinstrumentteja. Vain 17% pk-yrityksistä harjoittaa korkeakouluhyteistyötä. Innovatiivisia liiketoimintakonsepteja syntyy kyllä ilman korkeakoulujakin, mutta keskeistä on tutkimuksen ja opetuksen rahoituksen riittävän tason varmistaminen korkeakouluissa, jotta osaaminen voi aidosti olla Suomen kilpailutekijä myös pitkässä juoksussa. Korkeakouluhyteistyö voi olla monille yrityksille lähtökohtaisesti vierasta, eikä se automaattisesti konkretisoidu kasvun mahdollistajaksi.

Oulu Startup esittää lausunnossaan, että paikalliset erityispiirteet edellyttävät joustavuutta julkisiin rahoitusinstrumentteihin, jolloin paikallista innovaatiokyvykkyyttä voidaan parantaa ja laajentaa. Innovaatioon pyrkivää ja toimintaa uudistavaa polkua ei voi määritellä tarkasti etukäteen ja se ei ole välttämättä lineaarinen. Toiminnan varmuus ja ennakoitavuus kehittyvät yrityksen elinkaaren edetessä.

Turun yliopiston kauppakorkeakoulun mukaan korkeakoulujen ja erityisesti yliopistojen rooli yrittäjyyden edistämässä nähdään aika ohuesti lähinnä osaamisen (osaava työvoima ja keinot uudistua) lähteenä. Turun yliopiston kauppakorkeakoulu kannattaa yrittäjyysstrategian mukaisesti pk-yritysten, yrittäjävetoisten pienten yritysten, startup-yritysten ja korkeakoulujen välisten yhteistyömallien kehittämistä innovaatioiden ja uudistumisen tukemiseksi. Turun yliopiston kauppakorkeakoulun mukaan tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä mainittujen yhteisten toimintamallien ja yhteistyömallien kehittämiseksi ja tukemiseksi. Esimerkiksi BF:n tutkimuslaitoksille suunnattu tutkimusrahoitusmalli käytännössä edellyttää yhteistyötä isojen yritysten kanssa, koska tutkimushankkeen rinnalla on oltava mittavia yrityshankkeita. BF:n tutkimusrahoituksessa olisi hyvä harkita mallia, jossa tutkimushankkeen yritysosapuolina voi olla startup-yritysten verkosto, joiden ei ole mahdollista rakentaa isoa yrityshanketta, eikä toisaalta rahoittaa mittavasti tutkimushanketta. Muutoinkin korkeakoulu-yrittäjyyden synnyttäminen on heikosti läsnä yrittäjyysstrategiassa, onpa kyse teknologian tai tutkimuksen kaupallistamisesta tai opiskelijayrittäjyydestä. Erityisesti osaamisintensiivisen yrittäjyyden edistäminen edellyttää toimenpiteitä myös yliopisto- ja korkeakoulusektorilla sekä erityisesti yritysten ja yliopistojen rajapinnassa. Tähän tarvitaan konkreettisia yhteistyömalleja ja resursseja. Lisäksi Turun yliopiston kauppakorkeakoulu huomauttaa, että uusien kansainvälisten osaajien ohella on yhtä tärkeää löytää keinoja saada jo Suomessa olevat kansainväliset opiskelijat ja osajat työllistymään tai perustamaan yrityksen Suomeen. Tämäkin edellyttää tiivistä yhteistyötä ja konkreettisia yhteistyömalleja yrittäjyyskosysteemeissä korkeakoulujen ja pk-yritysten kanssa.

ETLA:n mukaan toimenpiteessä 1.2 (ulkomaalaisten yritysten houkuttelu) tulisi täsmentää, minkä tyyppisiin investointeihin/sijoihin toimenpiteitä erityisesti suunnataan. Juuri valmistumassa olevan tutkimuksen mukaan ulkomaisten Suomesta ostamat yritykset eivät kasva sen nopeammin (eivätkä myöskään hitaammin) kuin vertailuryhmän yritykset (Ylhäinen ja muut, 2022). Sen sijaan ulkomaisten yritysten perustamat yritykset kyllä kasvavat nopeammin (Ali-Yrkkö, 2016). Nämä tulokset puoltavat sitä, että toimenpiteillä pitäisi erityisesti pyrkiä saamaan Suomeen ulkomaisten perustamia yrityksiä lisää. Sen sijaan uusilla toimenpiteillä ei pitäisi pyrkiä siihen, että ulkomaiset yritykset ostaisivat suomalaisyrityksiä, koska tutkimustulosten perusteella ostokohteiden kehitys ei keskimäärin ole sen parempaa kuin vertailuryhmässä. Toimenpiteillä tulee siis pyrkiä vaikuttavuuteen. Ulkomaisten pääomasijoitusten edistäminen vähemmistöomistuksen kautta sen sijaan on todennäköisesti hyödyllistä. Pelkästään kotimaisin voimin tuskin pystytään keräämään riittävästi riskirahoitusta kaikille hyvälle kohteille. Tässä mielessä siis ulkomaiset pääomasijoittajat paikkaavat markkinapuutetta joka vallitsisi, mikäli Suomessa toimisi vain kotimaisia riskirahoittajia.

Finnvera kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että pankkisääntelyn vaikutukset pk-yritysten rahoitukseen voivat osaltaan vaikeuttaa pk-yritysten toimintaympäristön pysymistä kilpailukykyisenä verrattuna globaaleihin markkinoihin. Rahoituksen saatavuuteen on syytä kiinnittää huomiota. Markkinapuutteen paikkaamisessa on kuitenkin tärkeää välttää tarpeettomia päällekkäisyyksiä, jotta toiminnan tehokkuus pysyisi hyvänä. Finnvera Oyj:n mukaan pankkisääntelyn tiukentuminen on johtanut siihen, että pankit keskittyvät toiminnassaan niihin liiketoimintoihin ja asiakkaisiin, jotka tuovat parhaan tuoton pankin omalle pääomalle. Kiristyneet rahoituksen ehdot voivat johtaa siihen, että yrityksen oma tasetilanne ja vakuuksien puute estävät rahoituksen saamisen kauppojen toteuttamiseen. Siksi Finnveran tehtävä yrityksen hankkeen kokonaisrahoituksen mahdollistajana korostuu. On varmistettava, ettei sääntelykehikon jäykkyys estä pankkien ja muiden yksityisten rahoittajien valmiutta rahoittaa pk- ja alkavia yrityksiä.

Muut huomiot kohdistuen Tavoitelinjaus 2:een, Huolehditaan pk-yritysten toimintaympäristön pitkäjänteisestä kilpailukyvyistä ja elinvoimasta

Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta toteaa, että huomio yrittäjyyden periaatepäätöksessä kiinnittyy erityisesti pk-yrityksiin. Vähintään yhtä tärkeää on tukea yksinyrittäjyyttä. Monelta heistä puuttuu tietoa tuotekehityksestä, kustannuslaskennasta, hinnoittelusta, markkinoinnista ja omasta sosiaaliturvasta. Tarvitaan matalankynnyksen tukea yhdenluokun periaatteella.

MTK toteaa yrittäjyyspolitiikan toimista kokonaisuutena: kansainvälistymisen tukemisen ohella tulisi huomioida myös kotimaan markkinat. Lisäksi kannustava ja kilpailukykyinen verotus edellyttää myös toimialoittaista ja alueellista tarkastelua sekä analysointia.

Lapin ELY-keskuksen mukaan yrittäjyyskasvatus on syytä huomioida kokonaisuudessa. Yrittäjyyskasvatuksessa tulee painottaa toisen asteen ja korkeakouluasteen lisäksi peruskoulun roolia.

Helsingin kaupungin mukaan yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksessa ei huomioida riittävästi osaavan työvoiman koulutuksen resursointia. Suomen tulisi panostaa pysyvästi korkeakoulujen aloituspaikkojen nostamiseen ja myöntää ammatillisen koulutuksen järjestämislupia erityisesti niille alueille ja aloille, joissa on työvoimapula. Lisäksi yritysten pitäisi olla mukana kehittämässä koulutusohjelmia ja niillä tulisi olla rooli kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden sitouttamisessa Suomeen. Myös koulutusjärjestelmän antamiin yleisiin valmiuksiin pitäisi kiinnittää yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksessa huomiota. Opetussuunnitelmaa uudistettaessa pitäisi siten huomioida suomalaisen yleisten kansainvälistymisvalmiuksien säilyminen hyvällä tasolla.

Turun kaupungin mukaan osaamisen ja osaajien merkitystä yritysten kasvun ja kilpailukyvyn mahdollistajina ei kovin vahvasi tuoda esiin. Osaamisen merkitys läpi leikkaa yrityksen kaikki kehitys- ja kasvuvaiheet. Osaava työvoima ja osaamisen kehittäminen ovat ytimessä myös innovaatiotoiminnan näkökulmasta. Osaamisen yhteydessä korostuvat esimerkiksi elinikäisen oppimisen näkökulma sekä se, että jo oppimispolun alusta saakka voidaan panostaa yrittäjyysmyönteisyyteen.

Ammattiliitto Pro:n mielestä yrittäjille suunnattu kasvuyrittäjyyden ja kansainvälistymisen erikoistumiskoulutusohjelma on konkreettinen ja kannatettava ehdotus. Sen sijaan yrittäjyyden ja erityisesti yksinyrittäjyyden huomioiminen jatkuvan oppimisen uudistamisessa sekä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toiminnassa jää epämääräiseksi. Muistutamme, että jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen resurssit ovat erittäin rajalliset suhteessa sen toimintaan kohdistuviin odotuksiin: Palvelukeskuksessa työskentelee noin 15 henkilöä. Palvelukeskuksen rooli suhteessa yrityksiin on kuvattu tähän saakka lähinnä välillisenä. Jos roolia on näiltä osin tarkoitus vahvistaa, on ilmeinen tarve tarkastella tehtäviä ja resursseja uudestaan.

OKM katsoo, että kohdassa 2.7 esitetty yrittäjille suunnattu kasvuyrittäjyyden ja kansainvälistymisen erikoistumiskoulutusohjelma ei ole kasvuyrittäjille houkutteleva tai tarkoituksenmukainen osaamisen täydentämisen konsepti. Etenkin yrittäjyyden periaatepäätöksen linjauksissa on välttämättöntä ottaa huomioon, että koska kasvuyrittäjyyden, yritysten kansainvälistymisosaamisen ja digitaalisen liiketoimintaosaamisen teemoissa on tarjolla runsaasti kaupallisesti toteutettuja koulutuksia, olisi julkisilla varoilla subventoidun erikoistumiskoulutuksen järjestäminen markkinaa häiritsevää toimintaa. *OKM* esittää erikoistumiskoulutusehdotuksen poistamista periaatepäätöksestä.

Pro:n mukaan uutta toimintaa tai toiminnan muutosta koskevan ympäristölupahakemuksen tavoitteellinen keskimääräinen käsittelyaika on aluehallintovirastoissa 10 kuukautta (Suomi.fi sivuston tiedon mukaan). Yrittäjyyden periaatepäätöksen lupaus alle vuoden käsittelyajasta ei näin ollen ole oikeastaan lupaus paremmasta. Lupakäsittelyn pitkittymiseen lienee useimmiten syynä puutteet hakemuksissa, jolloin erityisesti opastukseen ja neuvontaan tulee lupaviranomaisilla olla riittävät resurssit.

YM toteaa, että jatkovalmistelussa tulisi huomioida jo tehty ja tekeillä oleva työ mm. ympäristöllisen luvituksen sujuvoittamiseksi. Säädösvalmistelun ohella esimerkiksi ympäristöhallinnossa on kehitetty toimintatapoja ja viranomaisten ohjausta sekä edistetty lupamenettelyiden digitalisaatiota ja sähköisiä asiointijärjestelmiä. Tätä työtä jatketaan edelleen. Lupaprosessien sujuvoittamisessa hallintotuomioistuinten pitkät käsittelyajat on merkittävä haaste, joka on syytä huomioida pyrkimällä parempaan resursointiin. *YM* esittää, että yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksen kohdasta III (ministeriöiden toimenpiteet) kohdasta 2.8 tulisi ensinnäkin poistaa lause: "Selvitetään syyt yli vuoden kestävien lupamenettelyjen taustalla." Ympäristöministeriö esittää lisäksi, että yrittäjyyden periaatepäätösluonnoksen samaisesta kohdasta 2.8 tulisi lisäksi poistaa lause: "käsittelyajan vähentämisen pääsääntöisesti alle vuoteen (pl. puutteellisen hakemuksen takia hakijan hakemuksen täydentämiseen kuluva aika) ympäristön suojelun tasoa tai lupakäsittelyn laatua vaarantamatta. Periaatepäätösluonnoksen kohta 2.8 on kohdistettu kaikille ministeriöille ja hallinnonalan virastoille ja laitoksille sekä alue- ja paikallishallinnolle, joten kohdassa olevan tekstin tulee olla luonteeltaan yleisemmällä tasolla pyrkimyksissä halutun tavoitteen saavuttamiseksi. Tavoite yritysten lupaprosessien sujuvoittamisesta on sinänsä kannatettava ja työtä tämän tavoitteen edistämiseksi on ympäristöhallinnossakin tehty jo edeltävän kymmenen vuoden ajan, ja sitä jatketaan edelleen. OECD:n tuoreessa selvityksessä Sääntelyn vaikutus ulkomaisiin sijoituksiin Suomessa (2021) yritysten toimintaympäristön digitalisointi tunnistettiin yhdeksi merkittävimmistä tekijöistä yritysten hallinnollisen taakan keventämisessä. Kehittämällä lupamenettelyiden digitalisaatiota voitaisiin raportin mukaan lyhentää edelleen käsittelyaikoja ja pienentää hallinnollisia maksuja.

KKV pitää lähtökohtaisesti hyvänä asiana, että talous- ja maksuvaikeuksiin joutuneille yrittäjille tarjotaan maksutonta talousapupalvelua pohjautuen Early Warning -toimintamalliin, jonka taustalla on EU:n uudistettu maksukyvyttömyysdirektiivi sekä direktiivi ennaltaehkäisevistä uudelleenjärjestelystä ja veloista. *KKV* kiinnittää huomiota kuitenkin myös siihen, että markkinoilla toimii myös sellaisia yrittäjille talousapupalveluita tarjoavia yrityksiä, jotka hinnoittelevat palvelunsa liiketaloudellisin perustein. Siltä osin kuin valtio itse tarjoaisi palveluja eikä velvollisuus niiden tuottamiseen seuraisi suoraan direktiivistä tai kansallisesta laista, tulee valtion toiminnassa lähtökohtaisesti noudattaa kilpailulain 4 a luvun kilpailuneutraalisuussääntöksiä kuten velvollisuutta kirjanpidon eriyttämiseen, markkinaperusteiseen hinnoitteluun ja toiminnan yhtiöittämiseen.

Pro toteaa lausunnossaan, että yrityspalvelujen kehittämisestä on keskusteltu tähän mennessä vähemmän, vaikka TE-palvelujen järjestämisvastuun siirto kunnille vaikuttaa niihin merkittäväällä tavalla. Näiltä osin yrittäjyyden periaatepäätös on suhteellisen ohuesti kirjoitettu. *Pro* toteaa, että on työhallinnon valmisteilla oleviin uudistuksiin antamissaan lausunnoissa kiinnittänyt huomiota mm. siihen, että julkisen hallinnon työvoima- ja yrityspalveluissa on oltava resursseja markkinoida esim. rekrytoiville yrityksille avoimen ja maksuttoman palvelualustan (Työmarkkinatori) käyttämistä. Ylipäänsä kaikkien myös yritysten käyttöön suunnattujen uusien (digitaalisten) palvelujen markkinointiin ja käytön opastukseen tulee olla henkilöresursseja ja digitaalisten palvelujen kehittämiseen pitkäjänteinen rahoitus. Yrittäjyyden periaatepäätös ei myöskään anna vastauksia, miten yrityspalvelujen sisällön laatu ja saatavuus varmistetaan jatkossakin koko maassa.

STM katsoo yleisesti, että yrittäjyyden periaatepäätöksessä esitetyt tavoitteet ja esitetyt toimet ovat perusteltuja ja kannatettavia. *STM* pitää tärkeänä, että julkisen hallinnon palvelujen järjestämisessä ja menettelyissä palvelujen toimivuutta ja asiointin sujuvuutta ja helppokäyttöisyyttä voidaan edistää kaikkien hallinnon alojen osalta. Julkisten palvelujen ja digitaalisen julkisen asiointin riittävään resursointiin on kiinnitettävä huomiota. Yrittäjätoimintaa koskevassa julkisessa palvelussa ja asiointissa on pyrittävä ottamaan huomioon myös sosiaaliturvaa koskeva riittävän ohjauksen ja neuvonnan saaminen. Hallinnon eri osa-alueet kattavan hyvän ja kattavan neuvontapalvelun järjestäminen riittävin voimavaroin on tehokas keino hälventää potentiaalisesti yrittäjiksi ryhtyvien huolenaiheita. Yrittäjän uran riskeihin voidaan varautua hyvin, kun tarjolla on oikea-aikaista ohjausta.

Invalidiliitto ja VamY muistuttavat YK yleissopimuksesta ja vammaisten ihmisten oikeuksista, artikla 27, sopimusosapuolten tulee edistää mahdollisuuksia itsenäiseen elinkeinonharjoittamiseen, yrittäjyyteen, osuuskuntien kehittämiseen ja oman yritystoiminnan aloittamiseen. Yhteiskunnan palveluissa pitäisi olla erityisesti vammaisille yrittäjille suunnattu alueellinen tai kansallinen ohjaus ja tukipalvelujärjestelmä.

Turun kaupunki toteaa lausunnossaan, että ”Yrittäjän uuteen alkuun” pitää saada ymmärrys myös siitä, että tehty konkurssi ei saa viedä loppuelämäksi paitsioon. Verotukseen liittyen investointien ja sijoitusten veroedut ja -kannustimet voitaisiin taas ottaa agendalle.

VM toteaa yhteisö- ja osinkoverotuksen osalta seuraavaa: Luonnoksen mukaan (kohta 111 jakso 2.1 kolmas virke) ”Lisäksi hallitus selvittää yhteisö- ja osinkoverotuksen rakennemuutosta, jossa yhteisöverokannat eriytetään yhtiöön jätetyn voiton ja yhtiöstä ulosmaksetun voiton osalta. Tavoitteena on parantaa investointien ja kotimaisen omistamisen kannustimia (VM, TEM)”. Hallituksen kehysriihessä 2.4.2021 tehdyn linjauksen mukaan tätä mallia kahdesta verokannasta, jossa olisi erilaiset verokannat ulosjaetulle voitolle ja yhtiöön jätetylle voitolle, koskeva selvitys tehdään vuoden 2022 toukokuun loppuun mennessä. Selvityksen taustalla lienee oletus siitä, että malli kannustaisi yrityksiä investoimaan ja samalla tiivistäisi veropohjaa. Mallissa on samanlaisia piirteitä kuin ns. Viron mallissa, jossa yhtiötä verotetaan vasta silloin, kun voitto jaetaan ulos yhtiöstä, ja jota on viimeksi selvitetty Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän raportissa (VM:n julkaisu 12/2017). Työryhmä ei kuitenkaan pitänyt perusteltuna Viron malliin siirtymistä siihen liittyvien lukuisten negatiivisten piirteiden ja vaikutusten takia.

VM toteaa lisäksi, että työlainsäädäntöä kehitettäessä olisi hyvä hyödyntää muissa Pohjoismaissa hyväksi koettuja ratkaisuja Suomen talouskasvun merkittäväksi nopeuttamiseksi.

Muut huomiot kohdistuen tavoitelinjaus 3: Vahvistetaan pk-yritysten työnantajamielikuvaa, osaamisen johtamista ja rekrytointiosaamista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi sekä vahvistetaan yrittäjien jaksamista

TTL toteaa, että Suomessa pitäisi vakavasti miettiä keinoja ammattien sukupuolineutraalisuuden lisäämiseksi. Digitalisaatio antaisi tähän hyviä mahdollisuuksia, mutta kyse on pitkälti ammattidentiteetteihin ja työkaluun liittyvistä asioista. Minusta tätä jäykkyystekijää ei ole riittävästi tuotu esiin, kun keskustellaan työvoiman saatavuuteen liittyvistä kysymyksistä raportissa.

Tampereen kaupunki toteaa lausunnossaan, että yksi lisätoimenpide olisi rakentaa mikroyrityksille esim. määräaikaista veroalennusta, verovähennystä tai eläkemaksujen porrastusta tai alennusta ensimmäisen työntekijän palkkaamiskynnyksen madaltamiseksi.

OKM esittää poistettavaksi kohdasta 3.1 ”Lisätään yritysten tietoisuutta nopeista toimista kuten oppisopimus- ja yhteishankintakoulutuksesta sekä haetaan ratkaisuja, joilla saadaan oppisopimuskoulutus yrittäjille houkuttelevammaksi” lauseen loppuosan, ”haetaan ratkaisuja, joilla saadaan oppisopimuskoulutus yrittäjille houkuttelevammaksi”. Poistettavaksi esittämämme teksti voi tarkoittaa tai tulla tulkituksi palkkaukseen liittyväksi linjaukseksi, joihin asiakohdan vastuutahoiksi merkityillä toimijoilla (OKM, TEM, ammatillisen koulutuksen järjestäjät) ei ole toimivaltaa. Lisäksi *OKM* esittää kohtaan 3.2 terminologian tarkennusta: Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta (ei työperäisen maahanmuuton tiekartta).

Muut huomiot kohdistuen tavoitelinjaus 4:een: Mahdollistetaan joustavat siirtymät työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä, lisätään sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta sekä kehitetään yrittäjän sosiaaliturvaa

STM:n mukaan periaatepäätöksen kohdassa 4 käsitellään tavoitetta, jolla mahdollistetaan joustavat siirtymät työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä, lisätään sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta sekä kehitetään yrittäjän sosiaaliturvaa. Tätä tavoitetta tukien STM pyrkii korjaamaan eräitä YEL-työtulon määrittelyyn liittyviä lainsäädännön yleisluontoisuudesta johtuvia ongelmia valmistelussa olevalla hallituksen esityksellä. Lisäksi *STM* toteaa, että on tärkeää ja tavoiteltavaa pyrkiä ratkaisemaan ongelmia, jotka ovat ilmeisiä vuoroin palkansaajana ja yrittäjänä toimivien sosiaaliturvan muodostumisessa. Joustavat siirtymät ovat tarpeen, jotta voidaan vähentää yritystoiminnan käynnistämiseen tai jatkamiseen liittyviä huolenaiheita ja lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta. Yrittäjyyden periaatepäätöksen luonnoksessa mainittu sääntelyn selkeys ja ennakoitavuus edellyttävät *STM:n* näkemyksen mukaan työttömyysvakuutuksen laajempaa kehittämistä erityisesti työttömyyspäivärahan työssäoloehdon määräytymisperusteissa. Työttömyysturvajärjestelmän tarkoituksena on korvata työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä ja tukea kokoaikaista siirtymistä työmarkkinoille, eikä sitä ole tarkoitettu paikkaamaan kannattamatonta yritystoimintaa tai toimimaan matalapalkkatukena. Periaatepäätöksen luonnoksessa mainittu yhdistelmävakuutus ei ratkaisisi näistä johtuvia toimeentulohaasteita. Työskentelyyn ja vakuutukseen perustuvan sosiaaliturvan tavoitteena tulee aina olla riittävän laaja-alainen, oikeasuhtainen ja oikeudenmukainen rahoituspohja haitallisen valikoitumisen ongelma huomioiden.

Tampereen kaupungin lausuu, että yrittäjien sosiaaliturvaa on selkeytettävä ja siihen (etenkin työttömyysetuuksiin) liittyvää viestintää on kehitettävä, jotta erityisesti alustojen kautta yrittämisen ja kevytyrittäjyyden kynnykset madaltuu ja saatu asiakaskokemus paranee. *PAM* lausuu, että kohdassa 4.1. mainitaan pyrkimys edistää sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta alustayrittäjyyden osalta. Alustatyöhön liittyvän hyväksikäytön ja pakkoyrittäjyyden kitkeminen auttaisi selkeyttämään itsensä työllistäjien asemaa ja parantaisi erityisesti pienten työnantajayrittäjien toimintaedellytyksiä. Sääntelyn selkeyttä edistäisi nk. työntekijäolettan sisällyttäminen työsopimuslakiin.

Sitran mukaan alustatalouden ja työn murroksen myötä puhtaasti kolmansien osapuolten alustoilla toimiminen saattaa olla yleistyvä tapa harjoittaa yritystoimintaa. Alustoilla toimiva yrittäjä ei välttämättä näyttyä perinteisessä mielessä yrityksenä tai edes perusta toimintansa pohjaksi perinteistä yritysrakennetta. Tulevaisuudessa merkittävä osa liiketoimintamallien innovaatioista saattaa kuitenkin syntyä näiden uudenlaisten yrittäjien toimesta, jotka hyödyntävät toiminnassaan ketterästi alustojen tarjoamaa dataa ja suoraa pääsyä kansainvälisille kuluttajamarkkinoille. Näiden uudenlaisten yrittäjien tukeminen ja tulevaisuuden innovatiivisten liiketoimintamallien ennakoiminen yrittäjyysstrategiassa olisi hyvä tapa varmistaa strategian tulevaisuuskestävyys.

Wolt haluaa kiinnittää lausunnossaan huomiota yrittäjyyden periaatepäätöksen osan III kohtaan "4, jossa käsitellään alustataloutta ja -yrittäjyyttä. *Wolt:n* näkemyksen mukaan alustatalous luo uusia myönteisiä työnteon ja yrittäjyyden mahdollisuuksia ihmisille. Tutkimustulokset eivät tue näkemystä, että alustayrittäjyys syrjäyttäisi ns. tavanomaisia työsuhteita. Pikemminkin alustayrittäjyys täydentää perinteistä työmarkkinaa. Alustatalous luo mahdollisuuksia kehittää uusia yrittämisen ja työn muotoja, jotka parantavat työllisyyttä ja ihmisten ansaintamahdollisuuksia sekä lisäävät kuluttajien hyvinvointia ja talouden kasvua. Alustayrittäjyys voi toimia monelle matalan kynnyksen väylänä yrittäjyyteen ja työmarkkinoille. Suomen tulee nähdä alustatalous ennen kaikkea mahdollisuutena, ei uhkana.

Wolt:n mukaan on yrittäjyyden periaatepäätöksessä huomioitu hyvin muuttuvan työelämän asettamia vaatimuksia sosiaaliturvajärjestelmän kehittämiseksi. Tekstissä voitaisiin linjata periaatteena, että sosiaaliturvan tulisi mahdollistaa joustavat siirtymät yrittäjyyden ja palkkatyön välillä ja varmistaa kaiken muotoisen työn turvallinen ja vakuutettu suorittaminen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ns. yhdistelmävakuutuksen valmistelun jatkaminen on kannatettava linjaus. Lisäksi *Wolt*

toteaa, että sääntelyn selkiyttäminen ja ennakoitavuuden lisääminen parantaisi alustoilla työtä tekevien asemaa ja alustoja ylläpitävien yritysten mahdollisuuksia kehittää toimintaansa. Sen ratkaiseminen, onko kulloisessakin tapauksessa kyseessä yrittäjyys vai työsuhde, tulisi tapahtua aina neutraaleilla, objektiivisilla ja ennakoitavilla perusteilla, joilla ei ennalta pyritäisi mihinkään tiettyyn lopputulokseen. *Wolt* esittää, että selkiytettäessä kansallista ja EU-tason lainsäädäntöä olisi luonteva lähtökohta Euroopan unionin tuomioistuimen tuore päätös asiassa C-692/19, ns. Yodel-lähettiläpalvelun tapaus. Päätöksessä tuomioistuin määrittä kriteerit, joiden vallitessa on kyse yrittäjyydestä.

Wolt:n mukaan yrittäjien sosiaaliturvan kehittämisessä keskeisessä asemassa on yrittäjän eläkelaki YEL. Se tulisi nimetä paremmin ja uudistaa yrittäjän kattavaksi perusturvaksi, jotta sen vakuutusluonne olisi ihmisille selkeämpi. Alivakuuttamisen torjuminen on *Woltin* mielestä tärkeä tavoite, ja sen saavuttamiseksi YEL-työtulon määrittäminen kaipaa selkeämpää sääntelyä. Alustayrittäjyyden tapauksessa olisi perusteltua siirtyä malliin, jossa alustaa ylläpitävät yritykset voivat tilittää YEL-maksun alustayrittäjän puolesta esimerkiksi samalla, kun maksavat alustayrittäjän laskun.

Wolt:n mukaan pienten yritysten verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen hoitaminen voisi helpottaa huomattavasti myös siten, että Suomessa otettaisiin käyttöön Viron mallin mukainen luonnollisen henkilön yrittäjätili. Viron yrittäjätilimallissa yritystoiminnan tulot maksetaan tälle tilille, mistä pankki tilittää automaattisesti verot (sis. sosiaaliveron ja eläkemaksun) Viron verohallinnolle. *Wolt*, ehdottaa, että yrittäjyyden periaatepäätökseen sisällytettäisiin yrittäjätilin selvittämistä ja valmistelua koskeva kirjaus.

Startup-säätiö toteaa, että startup-yrittäjyyteen liittyvän korkean henkilökohtaisen riskin takia pidämme erittäin tärkeänä yrittäjän sosiaaliturvan kehittämistä ja selkeyttämistä.

Muut huomiot kohdistuen tavoitelinjaus 5:een: Edistetään keinoja omistajanvaihdosten sujuvoittamiseksi

OKM esittää harkittavaksi (kohtaan 5.1 liittyen) termin ”jatkakoulutusta” täydentämistä muotoon ”jatkaosaamista tukevaa jatkuvan oppimisen tarjontaa”, mikä laajentaisi muotoilua ammattikorkeakoulujen jatkakouluihin kytkeytyvästä muotoilusta keinovalikoimaan, millä jatkuvan oppimisen tarpeisiin yleisesti vastataan.

Muut huomiot kohdistuen tavoitelinjaus 6:een: Lisätään poikkihallinnollista yhteistyötä ja vuoropuhelua sidosryhmien kanssa yli hallituskausien

AKY korostaa lausunnossaan yritysvaikutusten arvioinnin merkitystä. Tilannekuvan, kehittämisen ja seuraamisen lisäksi esim. tulevan yrittäjyyden neuvottelukunnan tulee toteuttaa päätösten yrittäjyysvaikutusten arviointia. Tulee arvioida, miten päätökset vaikuttavat yrittäjyysilmapiiriin, suomalaisten motivaatioon ja mahdollisuuksiin toimia yrittäjinä ja yritysten omistajina. Vaikutuksia tulee arvioida nimenomaan yrittäjien, omistajien ja pk-yrittäjyyden näkökulmasta.

SUK toteaa, että on äärimmäisen tärkeää, että käynnistetään vahva poikkihallinnollinen yhteistyö yrittäjyyden toimintaympäristön parantamiseksi ja kehittämiseksi. Kaikki ministeriöt, virastot jne. – jokainen julkinen toimija tekevät päätöksiä, jotka vaikuttavat yrittäjyyteen. Tilannekuvan, kehittämisen ja seuraamisen lisäksi neuvottelukunnan tulee toteuttaa päätösten yrittäjyysvaikutusten arviointia.

BF toteaa lausunnossaan, että työ on laaja ja monet asiat ovat vielä yleisellä tasolla. Olisi hyvä tunnistaa teräviä valintoja, jotka juuri tämän työn kautta uudistetaan. Tässä työssä on nyt tehty merkittävä parannus tunnistamalla 8 teema-alueita laajojen yksittäisten toimenpiteiden sijaan.

Näistä pitäisi vielä tunnistaa ne poikkialaiset terävät kärjet, jotka toteutetaan ja joita ei muiden ohjelmien kautta jo viedä eteenpäin.

Varsinais-Suomen ELY-keskus toteaa, että yrittäjyyden periaatepäätöksen jalkauttamiseen ja sitoutumiseen pitää saada kattavasti mukaan koko yritys kentällä toimiva verkosto mukaan. Perustettavalla yrittäjyyden neuvottelukunnalla on keskeinen rooli yrittäjyyden periaatepäätöksen eteenpäin viemisessä niin poliittisen valmistelun kuin toteutuksenkin osalta yhdessä alueiden toimijoiden kanssa. Tämä edellyttää, että yrittäjyyden neuvottelukunnalla on vahva poliittinen tuki ja asiantuntijatietoon perustuva kokonaisvaltainen tuntuma yritystoiminnan kysymyksiin (globaalisti, valtakunnallisesti ja alueellisesti) ja hyvin toimiva vuorovaikutus alueiden toimijoihin.

Pohjois-Savon ELY-keskuksen mukaan yrittäjyyden periaatepäätöksen toimeenpanon kannalta on tärkeää, että alue- ja paikallistasolla sitoudutaan yhteisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Liite 1: Jo käynnissä olevat toimenpiteet

Toimintaympäristön kehittämiseen liittyen TEM:ssä on 1.11.2021 käynnistynyt osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvä toimialakohtainen tiekarttahanke, jossa kartoitetaan yhdeksän eri toimialan työvoimatarpeet, tarjonta, koulutuspaikat ja kv-rekrytoinnin tarve. Lisäksi syksyllä 2021 on aloittanut Opetus- ja kulttuuriministeriön (jatkossa OKM) ja TEM:n yhteistyönä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus. Valmisteilla on lisäksi hallituksen eritys, joka mahdollistaisi Työllistä taidolla -palvelun jatkamisen (neuvontapalvelu yksin- ja mikrotyöntekijöille rekrytointiin, työvoiman hankkimiseen sekä työnantajana toimimiseen liittyvissä asioissa).

STM:n johdolla on v. 2020 käynnistynyt sosiaaliturvan uudistaminen, jonka tavoitteena on nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä, joka mahdollistaa työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. Uudistus toteutetaan vaiheittain. Pohjoismaisen työvoimapalvelumalli tulee voimaan toukokuussa 2022, jonka tarkoituksena on työnhaun aktivointi ja kohtaannon parantaminen. Lisäksi on meneillään ulkomaisen työvoiman käytön lisäämiseen ja työlupaprosessien nopeuttamiseen liittyvä kokonaisuus.

Yritysneuvonnan parantamiseksi TEM on käynnistänyt palvelujärjestelmää kehittäviä toimia, kuten TE-palvelut 2024 -uudistus eli TE-palveluiden siirto kuntiin vuoden 2024 alusta sekä työmarkkinatori ja TE-digi -uudistukset.

Hallitus päätti hallitusohjelmassaan laajentaa Yksi yhdestä -periaatetta painottaen lainsäädännön tarkoituksenmukaisuutta. Ministeriöiden yhteinen työryhmä ohjaa ja koordinoi Yksi yhdestä -periaatteen laajentamista Valtioneuvostossa. Työryhmä käsittelee myös Euroopan unionin tasolla tehtyjä aloitteita, jotka liittyvät sääntelyn sujuvoittamiseen. Sääntelyä voidaan sujuvoittaa parantamalla lainsäädännön ymmärrettävyyttä, selkeyttä ja ennakoitavuutta. On myös tärkeää varmistaa, ettei lainsäädäntö aiheuta yrityksille ja kansalaisille ylimääräisiä sääntelykustannuksia ja turhaa byrokratiaa.

Yrittäjän uuteen alkuun liittyen on parhaillaan eduskuntakäsittelyssä HE 238/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi. Näissä esitetään mm. direktiivin mukaista uutta uhkaavan maksukyvyttömyyden menettelyväylää. Lisäksi esitetään, että direktiivin mukaista yrittäjän uutta alkua koskevat säännökset pannaan täytäntöön helpottamalla ja nopeuttamalla elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden pääsyä velkajärjestelyyn. Ehdotetut muutokset olisivat merkittävä parannus yrittäjän asemaan.

Verotukseen liittyen hallituksen kehysriihessä 2.4.2021 tekemän linjauksen mukaan mallia kahdesta verokannasta, jossa olisi erilaiset verokannat ulosjaetulle voitolle ja yhtiöön jätetylle voitolle, koskeva selvitys tehdään vuoden 2022 toukokuun loppuun mennessä. Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän raportissa (Valtiovarainministeriön julkaisu 12/2017) ei kuitenkaan pidetty perusteltuna Viron malliin siirtymistä siihen liittyvien lukuisten negatiivisten piirteiden ja vaikutusten takia.

Hallituksen työllisyystoimista keskeisimpiä työvoiman saatavuuteen ja pk-yritysten työllistämisen mahdollisuuksien parantamiseen liittyen ovat erityisesti työperäisen maahanmuuton edistäminen, kotoutumistoimien uudistus, jatkuvan oppimisen uudistus, työ- ja elinkeinopalvelujen uudistus (pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönotto 05/2022 ja TE-palvelut 2024 -uudistus) sekä digitaalisen palvelualustan käyttöönotto kohtaannon parantamiseksi. Osatyökykyisten työllistymistä tuetaan mm. työkykyohjelmalla. Lisäksi osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa vauhditetaan työllisasteen nostoa eri toimenpiteillä. Osaajapulaan vastaamiseksi hallitus on käynnistynyt useita hankkeita yhdessä työmarkkinajärjestöjen

kanssa. Hallituksen työllisyystoimet kootusti:
<https://tem.fi/hallituksen-tyollisyystoimet-ja-niiden-vaikutukset>